

Riksdagens protokoll

2011/12:110

Tisdagen den 8 maj

Kl. 13.00 – 15.57

18.00 – 19.17

Protokoll
2011/12:110

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 2 maj.

2 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Mats Odell* (KD) avsåg sig uppdragen som ledamot i Utrikesnämnden och i krigsdelegationen.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

3 § Anmälan om kompletteringsval till Utrikesnämnden och krigsdelegationen

Förste vice talmannen meddelade att Kristdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält Emma Henriksson som ledamot i Utrikesnämnden och i krigsdelegationen.

Förste vice talmannen förklarade vald till

ledamot i Utrikesnämnden

Emma Henriksson (KD)

ledamot i krigsdelegationen

Emma Henriksson (KD)

4 § Meddelande om frågestund

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 10 maj kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsrådet Tobias Billström (M), utrikesminister Carl Bildt (M), statsrådet Maria Larsson (KD), statsrådet Erik Ullenhag (FP) och näringsminister Annie Lööf (C).

5 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde

Förste vice talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde fredagen den 20 april inkommit.

6 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2011/12:FPM139 Förordning om återvinning av fartyg *KOM(2012)118* till miljö- och jordbruksutskottet

7 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2011/12:343

Till riksdagen

Interpellation 2011/12:343 Bindande regelverk för företags ansvar för mänskliga rättigheter
av Bodil Ceballos (MP)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 1 juni 2012.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 4 maj 2012

Utrikesdepartementet

Ewa Björling

Interpellation 2011/12:344

Till riksdagen

Interpellation 2011/12:344 Världens småbrukares rättigheter
av Bodil Ceballos (MP)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 22 maj 2012.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 3 maj 2012

Utrikesdepartementet

Gunilla Carlsson

8 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motion

2011/12:Fi19 till finansutskottet

Föredrogs och bordlades åter

Utrikesutskottets betänkanden 2011/12:UU10 och UU18
Socialutskottets betänkande 2011/12:SoU19
Skatteutskottets betänkanden 2011/12:SkU18 och SkU19
Finansutskottets betänkanden 2011/12:FiU41 och FiU42
Näringsutskottets betänkanden 2011/12:NU18 och NU19
Näringsutskottet utlåtande 2011/12:NU20

10 § Svar på interpellation 2011/12:323 om fördelningen av statliga forskningsmedel mellan lärosäten

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Thomas Strand har frågat mig vad jag avser att göra för att rätta till obalansen när det gäller hur statliga forskningsmedel fördelas mellan lärosätena i syfte att säkerställa att även landets högskolor och yngre universitet får rimliga resurser för att bedriva utbildning, forskning och innovation.

Regeringens övergripande politik för högskoleområdet är att åstadkomma högsta möjliga kvalitet på utbildning och forskning. Regeringen har kraftigt ökat de direkta anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor sedan 2006. I den senaste forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2008 infördes en ny modell för fördelning av de direkta anslagen. Denna modell bygger i princip på att alla nya medel och en viss andel av de befintliga medlen fördelas och omfördelas till lärosätena enligt några utvalda kvalitetsindikatorer.

Jag har tagit initiativ till att utreda hur dagens resursfördelningssystem kan utvecklas vidare för att ytterligare premiera just kvalitet i forskningen (U2010/4151/SAM). Regeringen avser att återkomma till frågan om fördelning och omfördelning av de direkta anslagen i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen senare i år.

Min och regeringens avsikt är att fokus även fortsättningsvis ska ligga på kvaliteten i forskningen, och jag vill understryka att högkvalitativ forskning kan bedrivas vid såväl större som mindre lärosäten. Det är genom forskningens kvalitet vi långsiktigt stärker Sveriges internationella konkurrenskraft.

Anf. 2 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Sverige ska rustas för framtiden. Då behövs det mer forskning och fler innovationer. Vi kan inte vila på gamla lagrar, utan vi måste tänka framåt och ständigt leva i en förändringsprocess. Därför behöver vi en forskningspolitik som utvecklar hela samhället, bidrar till en ekologiskt hållbar utveckling, stärker svenskt näringsliv, ger fler och nya jobb och utvecklar den svenska vården och skolan.

Vi behöver också ett humanistiskt perspektiv i forskningen. Forskningen ska vara en kritisk röst som främjar demokrati och öppenhet, vidgar tanken och ökar förståelsens oss människor emellan. Forskningen

ska helt enkelt stå i människans tjänst för ett solidariskt, jämlikt och rättvist samhälle. Därför behöver vi mer forskning och inte mindre forskning.

Det är många aktörer i vårt samhälle som bedriver forskning, men det är framför allt vid våra lärosäten som den mesta forskningen bedrivs. Därför behöver vi stärka forskningen vid alla våra lärosäten. Jag tänker på både högskolor och universitet. Vi behöver inte färre självständiga högskolor som bedriver forskning, och ändå är det detta budskap som jag menar att utbildningsministern har signalerat under en längre tid.

Det blev särskilt tydligt i vintras när vi kunde ta del av en debattartikel i Dagens Nyheter där utbildningsministern skrev ett inlägg. Rubriken var "Högskolor behöver slås ihop med de stora universiteten". Reaktionen lät inte vänta på sig. Bland annat sade Anna Götlind, ordförande i Sveriges universitetslärarförbund: "Att slå ut små lärosäten löser inte högskolans kvalitetsproblem."

Jag åker tåg en hel del, och i tidningen Kupé kunde man ta del av följande uttalande – vi får se om det stämmer – från utbildningsministern: "Eftersom många högskolor inte når upp till kvalitetsnivån och av den anledningen skulle behöva läggas ned, anser jag att det är en bättre variant att universitet med forskningscenter får ha kvalitetsansvar. På så sätt kan utbildningen vara kvar."

Här finns det en tydlig politisk skillnad mellan oss socialdemokrater och utbildningsministern och den borgerliga regeringen. Utbildningsministern signalerar att han vill koncentrera forskningen till de stora universiteten och gärna ser att vi får färre självständiga högskolor som bedriver forskning. Det verkar som om det inte är så viktigt med autonomi för dessa högskolor. Därför pekar ministern med hela handen och säger att vi ska satsa på de stora universiteten och att han gärna ser sammanslagningar där de mindre högskolorna går upp i dem.

Vi har ett resursfördelningssystem som styr de stora resurserna till de stora universiteten. Nästan 90 procent av forskningsmedlen går till de stora universiteten.

Vi socialdemokrater tycker inte att det är rimligt. Riksrevisionen har lämnat en rapport som säger att det är dags att se över hur basanslagen fördelas. Socialdemokraternas linje är att vi måste hitta ett nytt sätt att fördela pengar. Är det inte dags att sluta med jakten på de små högskolorna och i stället hitta ett system som gynnar alla lärosäten, utbildningsministern?

Anf. 3 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Det här var en intressant och viktig interpellation av Thomas Strand och ett bra svar av utbildningsministern. Det förtydligar bland annat att den stora möjligheten till fördelning av statliga forskningsanslag i det här landet har kommit till genom alliansregeringens sätt att förhålla sig till en tro på stabila statsfinanser i såväl goda som dåliga tider.

Den dåvarande forsknings- och innovationspropositionen *Ett lyft för forskning och innovation* var unikt stor till sin numerära satsning. Det ger en möjlighet till fördelning som den här interpellationen handlar om. Låt oss inte glömma att den aviserade, kommande forskningspropositionen bygger på samma stabila statsfinanser. Vi kan se att det finns en orolig

omvärld där det knappt kan genomföras några reformer alls samtidigt som Sverige kan blicka framåt och se hur vi ska kunna satsa mer på forskning.

När det gäller den specifika frågan om fördelningen av forskningsanslagen, givet att vi har utrymme för detta, tror jag att det är mycket viktigt att fästa uppmärksamhet på en kommentar i ministerns svar där han säger att han vill understryka att högkvalitativ forskning kan bedrivas vid såväl större som mindre lärosäten. På det här sättet låser inte ministern på något sätt upp sig, utan såväl stora som små lärosäten kan ha den här förmågan.

Låt mig fördjupa den här analysen något genom att säga att vi har en ordning i det här landet där man för att kunna bedriva forskning först avlägger ett slags körkort genom att disputerat. Sedan kan man erövra det som heter docentur och till sist professur.

Det finns betydligt fler disputerade docenter och professorer i det här landet än vad det finns lärosäten. Det är då viktigt att fundera på hur den här stora, unika personalresursen vi har i vårt land bäst kan komma vår välutvecklade forskningsnation till godo. Vem vet vilken forskare eller forskargrupp som faktiskt bäst kan utnyttja anslag för att komma fram?

För detta krävs också att det finns en mångfald av forskningsfinansierare. Vi ska notera att under förra mandatperioden kom det fram ett utredningsförslag som i princip ville centralisera all forskning till en enda myndighet. Jag uppskattar mycket att alliansregeringen gjorde tummen ned för den typen av centralisering som inte skulle ge någon större dynamik för de många olika forskningsgrupperna när det gäller att söka anslag.

När det sedan gäller själva frågan om mångfald av universitet och högskolor är det kanske en fråga till utbildningsministern hur han ser på den utredning som presenterades under förra mandatperioden och som kallades Autonomiutredningen och leddes av Daniel Tarschys. Jag tycker att den i många stycken innebar en intressant öppning för att också medge möjligheter för högskolor att själva profilera sig utöver det som staten i dag styr upp, det vill säga att man skapar sig egna profiler och att det i sin tur skulle kunna vara en grund för att på varje plats där man vill bilda en högskola eller ett universitet hitta en möjlighet att nischa sig från början. Så gör man i många andra framgångsrika forskningsnationer, inte minst i USA. Det var lite grann det som Autonomiutredningen tog fasta på.

Jag tror, fru talman, att det finns många saker som man har att betänka inför den kommande forskningspropositionen. Den här interpellationen öppnar för en sådan diskussion, och jag har lagt till några komponenter som jag tycker är viktiga att fundera över.

Anf. 4 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag delar Thomas Strands beskrivning av varför vi har forskning och av alla de värden som forskningen bidrar till. Jag kan också understryka det som Thomas Strand sade att visst är forskningen till för att vi ska få uppfinningar, innovationer och exportinkomster, men vi får aldrig bli så förblindade att vi tror att det bara handlar om det, utan det finns ett humanistiskt bildningsperspektiv som vi hela tiden måste slå vakt om.

De intressegrupper som knackar på min dörr just nu inför forskningspropositionen är från alla möjliga olika branscher som vill ha pengar för forskning som kan gynna just deras bransch. Risken är att det bara blir ett nyttoperspektiv på forskningen. Jag menar, precis som Thomas Strand, att det finns ett humanistiskt bildningsperspektiv som vi måste ha med oss i arbetet med forskningspolitiska beslut.

Aldrig har en forskningsproposition i Sverige lyft de ekonomiska anslagen så mycket som 2008 års proposition. På ett bräde lyftes anslagen upp på en nivå med 5 miljarder kronor per år. Det fanns aldrig någon proposition från den gamla socialdemokratiska regeringen som tillnärmelsevis lyfte anslagen så mycket. Märk väl, detta gjorde vi i den djupaste finanskrisen därför att vi visste att detta är långsiktigt viktigt för svensk ekonomisk utveckling.

Det är bra att Thomas Strand tycker att det är bra att det tillförs nya resurser. Det tycker vi också. Det gjordes inte i samma utsträckning förr, men det gör det nu.

Thomas Strand sade en sak som vi måste borra lite i, för den är väl själva kärnan i interpellationen. Han sade att det finns en stor skillnad mellan alliansregeringen och Socialdemokraterna – alliansregeringen vill fördela mer anslag till de stora universiteten, och Socialdemokraterna vill sprida ut anslagen mer. Ungefär så sade Thomas Strand.

Jag har räknat ut hur stor andel av anslagen som gick till de stora universiteten 2010 och hur stor del som gjorde det 2006 när Socialdemokraterna styrde. Hör och häpna, i båda fallen är det exakt 89 procent! Exakt samma andel gick till de stora universiteten när Leif Pagrotsky var utbildningsminister som när jag är det. Skillnaden är att de små lärosätena får mycket mer pengar nu, för 11 procent nu är mycket mer pengar än det var då, eftersom den totala budgeten är mycket större. Det är skillnaden.

Jag tycker att Leif Pagrotsky hade helt rätt. Vi behöver forskning på alla lärosäten, men det är inte så att det råder något slags jantelag eller jämlikhetsperspektiv när forskningsanslag ska fördelas. När det är sagt att alla ska ha vissa anslag måste anslagen därutöver i första hand gå dit där vi har hög kvalitet på forskningen. Det är vår linje, och det var Leif Pagrotsky linje också. Det var därför det såg ut så.

En del säger att kvaliteten inte är så ojämnt fördelad. Men låt oss då testa det när nu anslagen börjar fördelas efter kvalitet! Vi går från ett system där regeringen sitter och säger: Det universitetet ska ha den forskningsbudgeten, och den högskolan ska ha den forskningsbudgeten. Jag är säker på att det kommer att finnas inslag av detta också i framtiden, men större och större andel konkurrerar lärosätena om efter kvalitet. Då avgörs ju detta. Är det inte bra? Anser Thomas Strand att vi om vi har två högskolor där den ena har forskning med hög kvalitet och den andra med låg kvalitet ska prioritera den med låg kvalitet? Är det Thomas Strands uppfattning? Det kan det väl rimligen inte vara.

Om vi är överens om att vi ska prioritera forskning med hög kvalitet ska vi väl gemensamt hjälpas åt att lotsa igenom ett system i riksdagen som fördelar mer efter kvalitet. Då tror jag att det är så, precis som Thomas Strand befarar, att några av de mindre högskolorna inte riktigt kommer att hålla måttet. Det är väl därför som Thomas Strand inte vill ha det här systemet, men vi vet inte än att det blir så.

Det är precis som jag skriver i mitt svar att det finns forskningsmiljöer, både på små högskolor och på stora universitet, som har hög kvalitet, och det finns forskningsmiljöer som har låg kvalitet. Men generellt sett är det våra stora forskningsuniversitet – Karolinska Institutet, KTH, Chalmers och de stora universiteten i våra större städer – som är internationellt mätbara när det gäller forskningskvalitet, och det kan vi inte blunda för.

Fördela anslag efter kvalitet, det är vår linje. Vad är det för fel på den principen, Thomas Strand?

Anf. 5 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Vi ska fördela forskningsmedel utifrån ett kvalitetsperspektiv. Vi har aldrig sagt något annat. Jag måste tydligen säga det högt och tydligt så att utbildningsministern hör det en gång till. Det är viktigt.

Det är bra att vi har en samsyn och en grundsyn i många av frågorna om forskningens betydelse för att stärka samhället i olika aspekter och även de humanistiska värdena som är viktiga.

Jag vill också säga att det är bra att vi har fått den här resursförstärkningen till forskningen. Vi kan inte säga någonting om det, för det är jättebra att det kommer så mycket medel. Frågan är hur man använder de här medlen som tillförs. Jag ska vara tydlig och säga att vi socialdemokrater tycker att det är oerhört viktigt att vi fortsätter att förstärka forskningen. I den vårmotion som vi lämnade nyligen står det uttryckligen att vi vill fortsätta att ge resurser till forskningen och att grundforskningen är en grundbult inom forskningen. Det här är alltså oerhört viktigt.

Det vi diskuterar är systemtänket kring det hela. Jag vet att utbildningsministern kan säga att vi ska kunna fördela forskningsmedel både till stora och mindre lärosäten. Det vet jag att han både säger och skriver, men man måste titta på vad det är för system som verkar. Vi ser att de stora strömmarna av medlen går till de stora universiteten – 89 procent under 2010. Det var väl ungefär 5 procent till de fyra yngre universiteten, och ungefär 5 procent till de 13 återstående högskolorna. Det visar att det är mycket pengar som går till de stora, och sedan har vi alla rådsmedel som kommer till och som bara förstärker den här bilden.

Kvalitetsförändringen som vi också tycker är bra – det är bra att man ser över vilka indikatorer man har, för det har vi också haft synpunkter på – är ju en mindre del som fördelas av de stora strömmarna. Nu var det så 2006, och det är sex år tillbaka i tiden. Det är klart att vi socialdemokrater också har tänkt lite på hur vi vill förändra systemet, göra det ännu bättre, utveckla det och leva i en ständig förbättringsprocess.

Vi ska givetvis slå vakt om de stora universiteten. Vi ska inte rasera deras forskning. Men vi måste hitta ett system som också stärker högskolor och yngre universitet. Det här är oerhört viktigt. Det är viktigt med tanke på att vi behöver våra högskolor, våra yngre universitet och våra stora universitet för att utveckla Sverige. Det är där jag vänder mig emot de signaler som utbildningsministern skickar genom den här debattartikeln och utspel om att några måste gå samman därför att det är för låg kvalitet eller för att demografiaspekter tvingar dem till det.

Ska vi ha ett land som fungerar, ska vi ha professionsutbildningar som fungerar och ska vi ha en grundutbildning som är forskningsbaserad kan vi inte ställa lärosäten mot varandra. Det är kontraproduktivt. Därför

hoppas jag att vår debatt kan leda fram till att utbildningsministern även vill ta fram en fördelning som gör att man kan stödja de yngre och små högskolorna.

För ett år sedan var det en konferens i riksdagen där sex högskolor lade fram förslag om att stärka basanslaget, lyfta det från 8 000 till 25 000. Det skulle kunna vara en lösning. Jag säger inte att det är enda lösningen, men det finns en oro i Högskolesverige för hur vi löser problemet. Vi måste stärka alla våra lärosäten.

Anf. 6 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Det är roligt att utbildningsministern påtalade det stora värdet av att ha fokus på kvalitet när det gäller fördelning av forskningsresurser, dels genom att man tog fram en sådan modell i den förra forskningspropositionen, dels genom att ministern vidare låtit utreda frågan. Vi förväntar oss att i den kommande forskningspropositionen ytterligare kvalitetsindikatorer kan definieras som ett vettigt fördelningsinstrument till den allra bästa forskningen.

Låt mig, fru talman, återkomma till vad jag tog upp i mitt huvudanförande, nämligen hur alla dessa disputerade docenter och professorer som finns ute i högskolorna också enskilt kan komma i åtnjutande av resurser när de bedriver bra forskning. Det är viktigt att det finns en mångfald forskningsfinansiärer. Det var därför jag tog upp Autonomiutredningen som ett intressant exempel på hur man kan frigöra forskningskraft ytterligare från statlig styrning, nämligen genom att fundera över hur det kan vara så att man i en del lärosäten i dag, tyvärr, såväl stora som små, bedriver något slags egen autonomiutredning i verkligheten genom att de anslag som tilldelas individuella forskare ökar på ett oroande sätt över-huvud-kostnaden som skjuts in i den gemensamma potten på lärosätet. Jag upplever att forskare ibland inte har möjlighet att använda tilldelade forskningsanslag fullt ut på grund av att anslagen har annekterats genom orimliga över-huvud-kostnader som ibland uppgår till över 50 procent av det anslag som har inbringats.

Mitt inspel till utbildningsministern i det vidare arbetet med den kommande forskningspropositionen är att fundera lite grann över en del av de inslag som fanns med i Autonomiutredningen, där man ville öka egenmakten något för universiteten och ge styrka tillbaka till de enskilda forskarna som verkar på universiteten och som ytterst ska ta fram den högkvalitativa forskning som vi sedan kan gå vidare och bygga innovationer på.

Anf. 7 MONICA GREEN (S):

Fru talman! Jag skulle också vilja säga några ord eftersom jag bor i Skövde där vi har en fantastiskt bra högskola som är fantastiskt bra på att samverka mellan näringsliv och akademi. Den är bra på mycket annat också. Jag är intresserad därför att Skövde är en av de skolor som Björklund har nämnt – att skolan bör vara lite orolig, har han till och med sagt.

Jag vill fråga om begreppet kvalitet. Hur ska vi mäta kvalitet? Vad är bäst kvalitet enligt Björklund? Är det när man citeras mest i internationella eller i nationella sammanhang? Eller är det fråga om de skolor som kan göra reklam för sig så att de får ett högt söktryck? Eller är det när forskningen leder till fler arbetstillfällen, när eleverna får arbete direkt

efter studierna eller forskningen leder fram till något bra som kan innebära att man kan fortsätta med något annat?

Var finns kvalitetsbegreppet? Jag ställer frågan eftersom jag inte sitter i utbildningsutskottet, och det är möjligt att man där diskuterar frågan ofta. Jag skulle vilja veta vad Björklund tycker är kvalitet.

Jag tycker att det har blivit en hetsjakt mot de mindre lärosätena, inte minst med anledning av debattartiklar som Björklund skriver om smörjmedel i budgeten och att högskolor borde slås ihop. Det är en hetsjakt på de mindre högskolorna. Dessutom framhålls det att det har blivit sämre "kvalitet", alltså får de mindre anslag, alltså blir det ingen möjlighet att förbättra kvaliteten till nästa år. De som är bra ska bli bättre, och de som inte uppfyller kvalitetsmålet ska bli sämre till nästa år så att anslaget kan sänkas ytterligare. Det blir en spiral nedåt för dem som har hamnat i den situationen, och de stora universiteten blir kvar. Så ser jag på detta. Det är möjligt att Björklund har en annan uppfattning, men det är de signaler han ger.

Jag skulle vilja problematisera kvalitetsmålet mer. Det är inte självklart hur man räknar. Jag tycker att det är fantastiskt bra kvalitet om det går att få fler att studera i framtiden, om fler inte har för långt till ett lärosäte, om de kan ta del av utbildning även om de kommer från studieovana hem. Det är också bra när lärosäten kan samarbeta med internationella universitet. Det är över huvud taget bra med samarbete.

Jag hänger upp mig på kvalitetsmålet. Det är viktigt med kvalitet, men jag vill veta vad det är.

Anf. 8 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Monica Greens frågor är motiverade. Vad är kvalitet? Det har ytterst riksdag, regering och myndigheter inom både forskning och utbildning definierat. Jag tar gärna en diskussion i frågan.

Vem värderar vad som är kvalitet i forskning? Det är inte jag eller riksdagen utan det måste vara andra forskare, de som fungerar inom samma vetenskap. De kan värdera kvaliteten i forskningen. Det är så systemet är uppbyggt. Raljerande talar Monica Green om att bli citerad.

Tillämpad forskning ska syfta till en produkt. Då blir kvaliteten att komma fram till produkten. Den finns där, och man kan ta på den. Grundforskning slutar inte i en produkt. Grundforskning värderas i att den skapar forskningsresultat som används av andra forskare världen över. Är den helt oanvändbar är den inte intressant. Det är vad som mäts, det vill säga att resultaten av grundforskningen publiceras och citeras i internationella forskningstidskrifter. Det är en viktig del.

Grundforskningen kan så småningom, längre fram, sluta i produkter. Men det tog lång tid innan Albert Einsteins relativitetsteori blev en produkt. I dag är det hela it-system. Så är det. Därför är det inte alldeles lätt att värdera kvalitet. Men betydelse för annan forskning är en viktig aspekt.

Det är lättare att svara på hur vi värderar kvalitet på högre utbildning. Det finns examensmål för olika utbildningar. De är definierade i högskoleförordningen i Sverige, till exempel examensmålen för att ta en jur.kand.-examen. Kvalitet är att uppnå examensmålen och hur väl man uppnår examensmålen. Detsamma är kvalitet i grundskolan att nå målen och bli godkänd.

Universitetskanslern har granskat kvaliteten på ett antal utbildningar. Det sker för första gången. Vårt kvalitetsgranskningssystem kommer att löpa under fyra år. Det blir utbildningsområde efter utbildningsområde. Om några dagar kommer resultaten för företagsekonomi, sedan blir det statsvetenskap och så vidare. Man granskar den typen av utbildningar på alla lärosäten i hela Sverige. Sedan definieras i en kvalitetsindikator vad som är underkänt, godkänt och väl godkänt.

Om en utbildning blir underkänd, vad ska vi göra? Om man är underkänd får man en chans att förbättra sig. Om man inte gör det, kan vi här acceptera att svenska studenter går på utbildningar som inte håller måttet? Det kan vi inte göra. De får läggas ned efter ett år. Det är innebörden i kvalitetssystemet.

Än så länge har lite granskats. Men ett par högskolor har fått höra varningsklockor. Flera av de granskade utbildningarna har blivit underkända. Om dessa högskolor får ytterligare några utbildningar underkända i granskningar under året, vad ska vi svara? Ska vi säga att de ska få fortsätta? Så kan det inte vara.

Om det brister i vetenskaplig kvalitet på ett litet lärosäte kan lösningen vara att behålla utbildningen på orten genom att ta hjälp av ett tungt akademiskt lärosäte, ett forskningsuniversitet – gå ihop med det eller samarbeta intensivt. Där finns den vetenskapliga kompetensen på en högre nivå.

Man avgör själv. Monica Green behöver inte fråga mig hur det går i Skövde. Västra Götalandsregionen gör en egen utredning. Det är inte jag som styr den. Det gör den rödgröna majoriteten i Västra Götalandsregionen. Där sker en egen utredning, och man förordar en sammanläggning av lärosäten, inklusive det som finns i Monica Greens hemkommun. Sedan får man själv avgöra om det ska ske eller inte. Jag tänker inte styra det, men jag vill peka på att med det nya kvalitetsgranskningssystemet kan det bli tuffa pix om man blir underkänd på många utbildningar.

Det ställdes många frågor, men i nästa inlägg ska jag återkomma till Thomas Strands frågor.

Apropå Finn Bengtssons frågor om autonomi vill jag gå vidare med mer autonomi. Jag är inte säker på att det problem som Finn Bengtsson beskrev löses med hjälp av autonomi. Det handlade om att universitetsledningen tar en del av anslaget. Det är väl tvärtom, det vill säga autonomin möjliggör det. Trots allt vill jag gå vidare med ännu mer självständiga lärosäten. De är statliga organ men ännu mer självständiga inom ramen för detta.

Anf. 9 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Min interpellation handlar om att vi behöver stärka forskningen. Vi behöver alla våra lärosäten. Därför säger vi socialdemokrater: Sluta jaga de små!

Vi behöver profilera forskningen vid små högskolor. Vi behöver stärka de yngre universiteten. Vi behöver se till att de starka forskningsuniversiteten får resurser för att bedriva forskning. Vi behöver alla för att lyfta Sverige, ta Sverige ur arbetslösheten och få Sverige att växa. Därför är det kontraproduktivt att jaga de små.

När man träffar representanter för små högskolor möter man en oro för att inte få vara kvar. Nu går drevet! Alla ska i stället gå mot de stora.

Nu sade utbildningsministern att det i enstaka fall kan vara nödvändigt med sammanslagningar. I artikeln jag citerade uttalade utbildningsministern att många högskolor inte når upp till kvalitetsmålen. I vår debatt har det skett en positionsförflyttning. Det inte är så många nu, utan det är enstaka fall. Jag menar att vi ska stryka också de enstaka fallen och se framåt. Vi behöver alla våra lärosäten.

Om förändringsarbetet växer underifrån, som nere i Kalmar och Växjö, har jag inget emot det. Men det är inte rätt att styra det uppifrån och peka med hela handen.

Vi behöver stärka forskningen av flera skäl. Grundutbildningen behöver en forskningsbas. Därför måste vi hålla ihop det hela. Vi behöver professionsutbildning i hela Sverige. Därför är det viktigt att forskningen finns med. Vi måste också stärka och utveckla svenskt näringsliv. Vi vet att många av våra regionala högskolor gör ett fantastiskt arbete.

Anf. 10 MONICA GREEN (S):

Fru talman! Nu har Björklund svarat att kvalitet betyder att andra forskare har nytta av något. Jag har en fråga till. Björklund sade: Vi har precis samma fördelning som Pagrotsky, så vad klagar ni över, ni sossar? Jag undrar: Ska den fördelningen bestå, eller är det någon ändring på gång?

Anf. 11 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag är rädd att jag inte kan svara hur det ska fördelas procentuellt. Det ska fördelas efter kvalitet, vilket jag förstår strider mot Socialdemokraternas tanke att politikerna ska sitta och detaljstyra – inte vad som är kvalitet, utan hur pengar ska fördelas till olika regionalpolitiska ändamål. Jag kan inte svara på vilka procentsatser det kommer att bli; det avgörs av kvaliteten på forskningen på olika lärosäten.

På Pagrotsky's tid fördelades det inte efter kvalitet, utan det bara anslogs, och då blev det 89 procent till de stora lärosätena. Det är det nu också, men nu kommer vi att gå ännu mer på kvalitet. Om det innebär en ökad förskjutning till de stora eller en annan förskjutning vet jag inte i förväg. Innebörden i ett oberoende kvalitetsbudgeteringssystem är att det inte är jag som styr utan kvaliteten som avgör.

Thomas Strand hade en intressant passus. Han hänvisade till ett förslag från sex högskolor om att öka basanslaget per student för forskning från 8 000 till 25 000. Det är en omfördelning på 5 miljarder. Jag har studerat förslaget. Det är klart att dessa sex högskolor vill ha det så, för de skulle vara vinnare. Men förslaget skulle även innebära att det universitet som den presiderande talmannen är ordförande för, Karolinska Institutet, skulle förlora 1 miljard.

Karolinska Institutet är vårt främsta universitet och är ledande i världen inom medicinsk forskning. Ni vill ta 1 miljard från det universitetet och sprida ut på högskolor som har lägre kvalitet på forskningen. Jag ska berätta det på Karolinska Institutet. De kommer inte att gilla det, och de kommer inte att förstå vad Stefan Löfven gjorde där häromdagen när han besökte Karolinska Institutet och talade om satsningar på Sci Life Lab.

Det är precis detta som det handlar om. Det går inte att satsa på allt och säga att det ska vara jämlikt och att alla ska ha lika mycket som förr. Det är klart att ni omfördelar. Ska ni ha mer till de små blir det givetvis

mindre till de stora. Det är det förslaget innebär. Det skulle vara katastrofalt för kvaliteten på svensk forskning att genomföra det förslag som dessa sex högskolor lagt fram. Det skulle dock vara utmärkt för de sex högskolorna. Men de stora – Chalmers, Kungliga Tekniska högskolan, Karolinska Institutet, Lunds universitet och Uppsala universitet – skulle bli av med 5 miljarder sammantaget, Karolinska allra mest.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2011/12:337 om systemet för utvärdering av högre utbildning

Anf. 12 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Ibrahim Baylan har frågat mig hur jag kommer att agera för att återupprätta förtroendet för den högre utbildningen i Sverige.

Regeringen har systematiskt verkat för att utveckla kvaliteten i svensk högre utbildning, åtgärder som ligger väl i linje med utvecklingen i omvärlden.

Interpellanten drar väldigt långtgående slutsatser mot bakgrund av en rapport som har tagits fram inom ramen för en prövning i fråga om medlemskap för Högskoleverket i en europeisk utvärderingsorganisation, ENQA. Riktlinjerna som ligger till grund för bedömningen lämnar stort utrymme för tolkning, och något beslut om Högskoleverkets fortsatta medlemskap har inte fattats av ENQA:s styrelse.

Riktlinjerna har under flera år varit föremål för stor diskussion, och nyligen enades utbildningsministrarna inom Bolognaprocessen, däribland jag själv, om att dessa riktlinjer ska revideras.

Rapporten från bedömargruppen inom ENQA innehåller vissa kritiska synpunkter på det svenska systemet för utvärdering av högre utbildning, men ger absolut ingen rekommendation när det gäller Högskoleverkets medlemskap i ENQA. Utvärderarna rekommenderar i stället att man ska invänta utvärderingscykeln – en fyraårsperiod – i det nya utvärderingssystemet samt avvakta resultatet av den myndighetsöversyn som pågår i Sverige när det gäller högskolemyndigheten.

Sverige, som har haft ett nationellt kvalitetssäkringssystem i snart 20 år, tar nu en ledande roll i att modernisera och anpassa systemet, bland annat utifrån strävan mot ökad självständighet för universitet och högskolor. Vi har därför infört ett system som visar om studenterna faktiskt når de resultat som kan förväntas.

Högskoleverkets förslag till kvalitetsutvärderingssystem, som interpellanten refererar till, innehöll bedömningsgrunder som tar sikte på hur den interna verksamheten vid universitet och högskolor planeras och genomförs, det vill säga en begränsning av lärosätenas självständighet. På vilket sätt utbildningen bäst planeras och genomförs för att studenterna ska nå målen för utbildningen måste enligt min uppfattning vara lärosätenas egen sak att avgöra.

Efter besluten från de första utvärderingsomgångarna kan jag också glädjande konstatera att Högskoleverket rapporterar att det nya systemet fungerar väl. Det är genom att visa på faktiska resultat i utbildningen som

Anf. 13 IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret. Sverige är och ska fortsatt vara en framstående utbildningsnation. Vi har under väldigt lång tid gjort ordentliga ansträngningar och investeringar för att Sveriges ungdomar ska kunna få en utbildning av hög kvalitet, för att möjliggöra för fler att skaffa sig en högskoleutbildning om de själva vill. Detta har gjorts på många sätt, genom både satsningar på kvalitet och satsningar på att få fler lärosäten och fler högskoleplatser. Målet har varit att bereda plats för åtminstone 50 procent av en årskull att kunna studera på högskolan. I detta sammanhang är naturligtvis också satsningar på och investeringar i forskning centrala, inte bara för högskolevärlden utan för Sverige och Sveriges möjligheter i den internationella och globala konkurrensen.

Mot den bakgrunden kan jag lugna utbildningsministern. Han behöver inte fara med osanningar till Karolinska Institutet. Socialdemokraterna kommer också i fortsättningen att prioritera investeringar i forskning, inte minst på Karolinska, framför sänkningar av restaurangmoms eller andra skatter, vilket den här regeringen har gjort till sin huvudfråga.

Om man nu tror att det är vägen framåt för Sverige att vara en framstående utbildningsnation, inte minst när det gäller högre utbildning och forskning, då är den ganska hårda kritik som framförts mot det kvalitetsutvärderingssystem som regeringen sjösatt förödande. När inte ens en europeisk kvalitetsutvärderingsorganisation kan rekommendera att vår högskoleexpertmyndighet ska kunna vara medlem är det allvarligt.

När jag tittar på utbildningsministerns svar på den ganska hårda kritiken slås jag av att han får det att låta som att han i detta kvalitetsutvärderingssystem har skyndat till lärosätenas försvar. Sanningen är precis tvärtom.

Sanningen är att lärosätena tillsammans med experterna på området och expertmyndigheten i fråga tog fram ett kvalitetsutvärderingssystem som man bedömde skulle ge en allsidig bild av hur kvaliteten i det svenska högskolesystemet var.

Detta system som togs fram med hjälp av lärosätena och med stöd av lärosätena och av tillgänglig expertis kasserades av Utbildningsdepartementet. I stället satte sig statsråden och statssekreterarna och filade fram ett eget system.

Det var ett system som renderade i att dåvarande chefen för Högskoleverket och universitetskanslern avgick och lämnade sina post i protest mot detta.

Statsrådet försöker här hävda att detta är något slags allmänt vedertaget system. Dessutom hävdar man i interpellationssvaret att det är i tåten. Ja, om man med tåten menar att man springer åt sitt håll medan alla andra är på väg åt ett helt annat håll.

Det är också ett sätt att leda tåten. Men det är ganska ensamt. För ett land som vill ha ett utbildningsväsen som är internationellt jämförbart, kompatibelt och i världsklass kan det inte duga att man i det här sammanhanget blir sågad utmed fotknölna.

Svar på
interpellationer

Svaret från utbildningsministern är: Vi har gjort vad universitets- och högskolevärlden vill ha. Sanningen är att så inte är fallet. Därför återkommer jag till min fråga.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta med tanke på den ändå ganska svidande kritik som nu kommer från i det här fallet europeiskt håll?

Anf. 14 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Svaret på den frågan är väldigt enkelt: Inget alls. Det kommer ingen hård, förintande eller förödande kritik, eller vad Ibrahim Baylan sade.

Det finns en stor debatt. Det fanns det också inom skolväsendet för 20 år sedan. Kan man utvärdera resultat i skolan? Den debatten har nu gått vidare till högskolan och gäller hela Europa. Vad är det man ska utvärdera? Vad är egentligen kvaliteten? Det är ungefär den fråga som Monica Green nyss ställde.

Det finns två skilda synsätt. Vi och jag har uppfattningen att kvalitet är i vad mån studenterna når målen. Det är resultaten som ska utvärderas. Sedan finns det ett äldre synsätt på detta. Det är att man i stället ska utvärdera själva processen, pedagogiken, metodiken och lärartätheten.

Vi har slutat med det i skolan, Ibrahim Baylan. I skolväsendet handlar det om: Hur många är godkända? Hur många är väl godkända? Hur många är underkända? Vi sitter inte längre och mäter hur många böcker det står i bokhyllan i klassrummet eller lärartätheten. Det är inte vad vi kontrollerar. Det är resultatet vi kontrollerar. Så ska det också vara i högskolan.

Den här diskussionen pågår i hela Europa, åtminstone i vartenda land i Västeuropa. Flera länder är på väg åt samma håll som Sverige. Nederländerna är mycket intresserat av vårt system. EU-kommissionen skriver nu i sitt yttrande att man måste gå åt detta håll och utvärdera resultat i stället för process. Det tycker jag är ett modernt sätt att se på det.

I Bolognaprocessen finns 47 länder med. I stort sett alla länder är också med i ENQA. Där har utbildningsministrarna nyss tagit ställning för att vi måste modernisera detta. Det fattades ett beslut för ungefär två veckor sedan. Jag tycker att det är bra. Hela Europa är på väg åt detta håll, i varje fall Västeuropa. I Östeuropa har man kanske inte kommit lika långt med utvärderingar och kvalitet, men i Västeuropa är man på väg åt detta håll. Vi har kommit längst. Så är det.

I högskolevärlden tycker en del att det är läskigt att bli utvärderade. Det är inget unikt för högskolevärlden utan det gäller många verksamheter. Man är rädd för nya utvärderingssystem. Det var 20 procent som nu blev underkända. Det är klart att de inte tycker att det är kul. Men det är viktigt för kvaliteten att vi gör detta.

Nu står Ibrahim Baylan och angriper mig. det är intressant att få veta: Vad skulle Ibrahim Baylan göra? Skulle han ta bort utvärderingssystemet? Det är 20 procent som är underkända. Ska de bli godkända igen, eller vad är det vi ska göra?

Efter det att 20 procent blev underkända och besluten kom i första omgången har som jag uppfattat det ingen kritik längre kommit mot systemet. Nu ser man hur det fungerar och att det fungerar.

Jag tar detta med ro. Det är ytterst osannolikt att Sverige skulle bli ensamt på detta spår. Tvärtom är stora delar av Europa på väg åt vårt håll. Det är precis samma diskussioner och processer som vi har haft här.

Som Ibrahim Baylan sade var det kontroversiellt när vi fattade dessa beslut. Det fanns olika uppfattningar, och en del personer avgick därför att de hade andra uppfattningar.

Detta är rätt väg att gå. Det är resultaten vi ska utvärdera och inte processen. Det är inte Ibrahim Baylans eller min sak att avgöra hur lektorer och professorer undervisar. Det centrala är vad studenterna kan när de kommer ut.

Anf. 15 IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Det är precis det som utbildningsministern har gjort. Han har inte lyssnat på expertisen. Han har inte lyssnat på professorerna och lektorererna. Han har suttit tillsammans med de andra statsråden på Utbildningsdepartementet och statssekreterarna och uppfunnit ett eget litet system.

De problem som nu kommer upp till ytan via den ganska tunga europeiska kritiken är inte heller nya, precis som utbildningsministern säger.

Den dåvarande experten och huvudsekreteraren i utredningen skrev ett pm till Utbildningsdepartementet när diskussionen pågick. Det är Lena Adamson, docent och expert i kvalitetsfrågor, som också var huvudsekreterare.

Hon skrev så här: Vi liksom landets rektorer har nu fått en detaljerad beskrivning av departementets eget förslag på nytt utvärderingssystem. Förslaget är ett rent lekmanförslag. Det var synen från expertisen.

Nu står utbildningsministern här och säger: Jag tar kritiken med ro och tänker inte vidta någon som helst åtgärd. När utbildningsministern agerar på det viset får jag samma känsla som när man såg invasionen av USA i Irak.

Den dåvarande informationsministern stod där och sade: Det är inga problem. Allt är lugnt och under kontroll. Vi har omringat amerikanerna. Sedan såg man amerikanska stridsvagnar och flaggor åka in i Bagdad.

När kritiken nu kommer är det inte som utbildningsministern säger att det här bara handlar om högskolor och universitet som är rädda för att bli utvärderade. Det har jag inte uppfattat.

Jag tror att de allra flesta, inklusive denna kammare, är helt inne på att man bör utvärdera kvaliteten. Sedan kan man ha olika uppfattningar om vad det är. Vår uppfattning är att man ska lyssna på expertisen, universitet och högskolor.

Hur låter det när kritiken kommer? I tidskriften Fokus låter det så här från Kåre Bremer som är rektor för ett av våra största universitet, Stockholms universitet: Det är pinsamt för Sverige. Man har bekänt sig till riktlinjerna, och sedan visar det sig att man inte håller måttet.

Ungefär likadant låter det från rektorn vid en av de mindre högskolorna, nämligen Högskolan Dalarna som säger: Systemet är ett fullskaligt experiment. Ingen annanstans i världen utgår man entydigt från studenternas resultat. Det är oerhört obehagligt, och då talar jag för alla lärosäten i Sverige.

Vi har ett kvalitetsutvärderingssystem som man uppenbarligen inte har förtroende för i högskolevärlden och som ingen egentligen tror är tillräckligt bra.

Jan Björklund frågar: Vad vill du göra? Om vi får möjlighet att bestämma ska vi naturligtvis ha ett kvalitetsutvärderingssystem som har förankring också i universitets- och högskolevärlden och tar hänsyn till vad våra experter på området säger.

Jag kan lova en sak. Vi kommer inte liksom utbildningsministern att skjuta från höften i sådana för Sverige så viktiga och centrala frågor och sitta och uppfinna egna kvalitetsutvärderingssystem som sedan blir sågade inte minst från europeiskt håll.

Om det nu skulle visa sig att allt det som utbildningsministern hoppas, nämligen att alla ska följa oss i ryggen, inte sker och att Sverige, Sveriges kvalitetsutvärderingssystem och Sveriges högre utbildning i stället isoleras och inte kan vara kompatibel med övriga europeiska utbildningar, är då utbildningsministern beredd att vidta några åtgärder? Eller tänker du fortfarande stå där och säga: Solen skiner i Moskva, och allt är väl?

Anf. 16 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det är inte en korrekt beskrivning som Ibrahim Baylan ger. Den är inte korrekt på punkt efter punkt. Alla de som håller på med högskoleutvärderingar i Sverige har till exempel helt olika åsikter om detta. Det är inte alls så att de är entydigt emot detta, tvärtom.

Vår främste expert på att utvärdera kvalitet i högskolan är universitetskanslern professor Lars Haikola. Han säger nu efter första utvärderingsomgången att det fungerar utomordentligt väl.

Ett par hundra framstående svenska forskare har varit inne och utvärderat det nu. Man utvärderar varandra. Svenska ekonomer utvärderar ekonomiutbildningar och så vidare. Man utvärderar aldrig sin egen utbildning, men man utvärderar andras utbildningar. Flera hundra har varit inne och utvärderat, och deras uppfattning är att det fungerar utomordentligt väl.

Det ska sägas att de intervjuer som Ibrahim Baylan läste upp gjordes innan de första utvärderingarna gjordes. Det är klart att det har funnits en osäkerhet från många om hur det här ska falla ut. Sedan ett par veckor tillbaka har den första utvärderingsomgången kommit, och det kommer fler och fler. Så mycket är planerat att när fyra år har gått ska vi naturligtvis ha en kontrollstation, men det är först då det går att utvärdera.

Jag kan säga att det här systemet att utvärdera resultat kommer att ligga fast om jag är utbildningsminister. Sedan får Ibrahim Baylan lägga ned det om han är minister och utvärdera något annat än resultat. Men det kommer att ligga kvar.

Man talar om *hur* man utvärderar resultat, och det går alltid att göra justeringar i det. Men det är resultat som ska utvärderas. Jag ska inte gå in och kolla vilken pedagogisk process man har på Linnéuniversitetet och säga att de nog borde byta. Det är inte min sak. Det är lärarna på Linnéuniversitetet som ska bestämma. Mitt intresse ligger i att studenterna läser det som står i examensmålen, och det är det som ska utvärderas.

Det är ett stort systemskifte i utvärdering. Man kan tycka att det är självklart att det är resultaten som ska utvärderas, men det har det aldrig

varit i den akademiska världen. Det har varit processer som har utvärderats. Nu lägger vi om det. Stora delar av Västeuropa går åt vårt håll, men vi tar täten. Det är jag glad för. Bland annat Nederländerna studerar nu mycket noggrant det svenska systemet och funderar på hur man ska lägga upp något liknande. EU-kommissionen framhåller vikten av att man går över och utvärderar resultat i stället. Att vi är först med detta är inget att skämmas för, Ibrahim Baylan.

Anf. 17 IBRAHIM BAYLAN (S):

Fru talman! Det är inte riktigt så som utbildningsministern beskriver det. För det första är kritiken ganska färsk – den är inte mer än tre fyra veckor gammal. Det är viktigt att ha det med sig. Den är inte så gammal som utbildningsministern.

I samband med att den tunga europeiska kritiken kom gjorde också Sveriges universitets- och högskoleförbund ett samlat uttalande, som lyder:

”En utvärdering initierad av den europeiska kvalitetssäkringsorganisationen ENQA har fastslagit att det finns allvarliga brister i det nya svenska utvärderingssystemet för högre utbildning. Det svenska systemet överensstämmer inte längre med den gemensamma standarden ESG. Det innebär att värdet av och förtroendet för svensk högre utbildning riskerar att devalveras i ett internationellt sammanhang. Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) anser att kritiken är befogad, och är djupt bekymrat över situationen.”

Detta är alltså Sveriges universitets- och högskoleförbunds samlade bedömning av kritiken, att det är befogad kritik, att det finns anledning till eftertanke.

Den typ av eftertanke som detta renderar, med tanke på hur viktig svensk utbildning och svensk forskning är för vår nation och vår nations möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrens, borde göra att utbildningsministern åtminstone tänker till. Men här står han – han påminner om Bagdad Bob – och säger att allt är väl och solen skiner i Moskva.

Ta till dig kritiken, utbildningsministern! Titta igenom det här kvalitetsutvärderingssystemet och ta till dig vad experterna på området säger! Det duger inte att sitta vid det egna skrivbordet och göra en politisk produkt som man sedan försöker klä i något slags allmän, objektiv kvalitetsretorik och säga: Nej, men det där styr inte jag över. Utbildningsdepartementet har helt och hållet styrt över detta. Ta också ansvar för det som ni har beslutat!

Anf. 18 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Den sista meningen var obegriplig. Det är klart att jag tar ansvar för systemet. Det här är ett bra system. Vi utvärderar resultat. Vi ligger först i Europa med detta. Flera andra är på väg åt vårt håll. EU-kommissionen säger att hela Europa bör gå åt Sveriges håll. Det är klart att jag tar ansvar för det.

Det äldre systemet att gå in och utvärdera processer får ni stå för. Det står inte jag för. Jag står för att vi ska utvärdera resultat i utbildningen. Det är det som är det centrala, och att studenterna läser det de ska.

Den främsta expertisen på att utvärdera utbildning i Sverige finns på Högskoleverket med universitetskanslern i spetsen. Det är bara två veckor sedan den första rapporten kom, så de intervjuer som Baylan läste upp var gjorda innan dess. Många rektorer var oroliga för den första omgången: Tänk om vi blir underkända! Men när den första omgången nu har kommit finns det ingen kritik. Universitetskanslern och de som har varit involverade i utvärderingen säger att det fungerar mycket väl.

Jag utesluter inte att man vid en kontrollstation om fyra år gör justeringar i systemet – självklart inte; det måste man alltid vara öppen för. Men själva grundtanken är att det är resultat som ska utvärderas och inte att vi som politiker går in och har synpunkter på pedagogik och processer. Den tanken tänker jag bibehålla.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 2011/12:340 om högskoleplatser och forskningsresurser för mindre högskolor och universitet

Anf. 19 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Marie Nordén har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att det ska finnas möjlighet till högskolestudier i hela landet och vilka åtgärder jag avser att vidta för att garantera även de mindre universiteten tillräckliga forskningsresurser.

Regeringens övergripande politik för högskoleområdet är att åstadkomma högsta möjliga kvalitet på utbildning och forskning. Regeringen har därför förstärkt kvaliteten i utbildningen genom ökade resurser och en utvecklad kvalitetsgranskning. Inom forskningen har regeringen stärkt kvaliteten genom ökade anslag och genom att premiera kvalitet tydligare i resurstilldelningen.

Förstklassig utbildning och forskning kan bedrivas vid såväl större som mindre lärosäten. Utbildning bör enligt regeringens mening finnas på många platser i landet, för att på så sätt underlätta för många att studera och för att bidra till kompetensförsörjningen i olika regioner.

De förändringar på anslagen för utbildning som sker under de närmaste åren avgörs av generella faktorer och principer som är lika för alla lärosäten, såväl universitet som högskolor. Bland annat handlar det om att skapa förutsättningar för en god lärar- och förskolläraryförsörjning genom att regeringen omfördelar medel mellan lärosäten. Denna omfördelning är baserad på vilka examenstillstånd för lärar- och förskolläraryt utbildningar som har beviljats olika lärosäten.

Regeringen har sedan 2006 kraftigt ökat de direkta anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor. I samband med forskningspropositionen *Ett lyft för forskning och innovation* (prop. 2008/09:50) infördes en ny modell för fördelning av de direkta forskningsanslagen. Denna modell bygger på att alla nya medel och en andel av de befintliga medlen fördelas och omfördelas till lärosätena enligt utvalda kvalitetsindikatorer.

Min ambition är att det ska bedrivas högre utbildning med högsta möjliga kvalitet över i princip hela Sverige, särskilt inom områden av stor betydelse för den regionala arbetsmarknaden. Svensk högre utbild-

Anf. 20 MARIE NORDÉN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka ministern för svaret. Jag kan inte säga att jag är nöjd med ministrarnas svar, då ministern inte verkar förstå problemet med det nuvarande fördelningssystemet och hur det konsekvent missgynnar yngre universitet och högskolor på ett orimligt sätt.

Ministern hävdar att han har ambitionen att det ska bedrivas högre utbildning i hela landet. Jag tycker att det rimmar väldigt illa med just hur fördelningen ser ut i dag och hur verkligheten ser ut för de mindre och yngre universiteten.

Man värderas på samma villkor, säger ministern. Det stämmer egentligen inte. Det handlar om resurser som gör att man kan leva upp till samma kvalitetskrav, och resurserna är centrala för just det.

De besparingar som för tillfället ligger på flera mindre universitet och högskolor riskerar att få väldigt långtgående konsekvenser för människors möjlighet att studera i hela landet men också för näringslivet på respektive ort, och även i stort. Även om dessa högskolor och universitet är av särskilt stor betydelse för just det lokala näringslivet spelar de också en viktig roll för försörjningen av kompetens i hela landet.

Behovet av utbildningsmöjligheter i hela landet ökar ständigt. Det är det näringslivet efterfrågar – mer och rätt kompetens. Och trots den höga arbetslösheten vittnar näringslivet om rekryteringsproblem i hela landet. Att i det läget styra över utbildningsplatser och resurser från mindre och yngre högskolor och universitet till äldre lärosäten anser jag är helt orimligt.

Eftersom jag kommer från Jämtland vill jag naturligtvis lyfta fram Mittuniversitetet och konsekvenserna av regeringens besparingar på ca 50 miljoner som man står inför. Besparingarna kommer att innebära ungefär 800 färre utbildningsplatser, och det gör man i ett läge då man har 700 fler sökande. De som väljer Mittuniversitetet som första val har ökat med 13 procent.

Vi vet att universitet som Mittuniversitetet och andra högskolor och yngre universitet är särskilt duktiga på att samverka med näringslivet. Tillsammans med lokala företag i länet, som Jämtland, och med stöd av mål 2-pengar bedriver man forskning som gör oss världsledande på flera områden. Men då det inte är forskningspengar via Vetenskapsrådet ger det inte heller samma status.

Många mindre och yngre högskolor och universitet upplever att regeringens fördelningsmodell svälter ut dem. Möjligheten att höja kvaliteten ges inte, och det man gör värderas inte. Det är också bakgrunden till min interpellation.

Vi som land har allt att vinna på att vi bedriver forskning och har utbildning på högre nivå på högskolor och universitet i hela landet. Vi är många som undrar vad syftet med regeringens utbildningspolitik är – eller ska man säga utsvältningstaktik? Vad är meningen med den politik som ligger i dag? Och vad vill Björklund med politiken, som den ser ut?

Det är många som undrar över detta. Men man undrar också: Hur ser värderingsmodellerna ut? Vi har haft två interpellationsdebatter just om

*Svar på
interpellationer*

kvaliteten, och vi kommer säkert att diskutera kvaliteten igen. Värderingsmodellerna är inte huggna i sten, men värderingsmodellerna är inte heller objektiva. Det handlar om: Vad värderar man? Hur värderar man? Och vilka möjligheter ges man att höja kvaliteten i sin forskning och utbildning?

Anf. 21 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! När vi pratar skolpolitik generellt brukar det vara väldigt viktigt med fokus på resultat och kvalitet, inte minst när det gäller grundskolan och gymnasieskolan. Då brukar de flesta partier vara överens om att vi ska ha en tuff granskning.

Vi ska ha en skolinspektion som kan rikta kritik mot kommuner och huvudmän. Det kan handla om att man ska lägga ned ett gymnasieprogram eller en skola eller införa verksamhetsförbud. Men uppenbarligen gäller inte de här kvalitetsambitionerna från Socialdemokraterna när det kommer till högre utbildning.

Det passar då bra att nämna att utbildningsutskottet i dag hade besök av Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse, kanske den största och viktigaste stiftelsen i Sverige, som fördelar miljarder kronor till viktig forskning.

På en fråga från kollegan Thomas Strand om det var sant att stiftelsen mest jobbade med de absolut största universiteten var svaret: Ja, vi fokuserar på de största och äldsta – det råkade det också vara – universiteten, som har hög kvalitet och som har en chans på den internationella marknaden, i det internationella landskapet.

Det här indikerar hur viktigt det är att fokusera forskningsresurserna på de lärosäten som faktiskt håller kvalitet. Knut och Alice Wallenbergs Stiftelses representant sade också att vi har en stor utmaning när det gäller unga akademiker och unga forskare. De står sig tyvärr inte så starkt internationellt sett, och det är där vi behöver fokusera. Det håller jag med om.

Men när man läser Marie Nordéns interpellation till statsrådet ser man att det är gammal socialdemokratisk högskolepolitik. Det är satsningar på alla högskolor, oavsett resultat. Man ska utöka antalet platser och fortsätta utbyggnaden av högskolor och universitet.

Men ingressen är intressant. Det handlar nämligen om fokus på arbetslösheten och ungas utanförskap. Och man bortser totalt från andra insatser som är viktiga för att lyfta utbildningsnivån i Sverige.

Jag håller med Marie Nordén när hon inleder interpellationen med att säga att utbildning är den enskilt viktigaste insatsen för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Ja, men vår största utmaning i Sverige i dag är gymnasieskolan med de avhopp vi har där.

Marie Nordén nämner ingenting om alternativa utbildningsvägar för ungdomar och vuxna, från utbildningssystemet ut på arbetsmarknaden, till exempel vuxenutbildning och yrkeshögskolan. Det satsas över 1,5 miljarder på yrkeshögskoleutbildningar, där 86 procent inom sex månader får ett arbete eller startar företag. Varför omnämns inte det i den mörka bild som Marie Nordén väljer att ge?

Avslutningsvis, fru talman, nämner Marie Nordén högskolor och att vi ska utöka antalet platser. Då är det viktigt att ställa frågan igen, eftersom Marie Nordén inte var närvarande i kammaren tidigare: Är det fel

princip som tillämpas när det gäller högskoleutbildningar, att det är examenstillståndsgranskningarna som ska ligga till grund för vilka lärosäten som ska bedriva vilka utbildningar?

Av en händelse besökte jag och utskottet Mittuniversitetet den 5 mars. Vi har också tagit emot Mittuniversitetets rektor för enskilda samtal i riksdagen. Hans slutsats är att han förstår och har respekt för de förändringar som sker när det gäller Mittuniversitetet. Han uppehöll sig mer, konstigt nog, vid Högskolan i Skövde. Men sammantaget accepterade han finansieringssystemet och finansieringsmodellen. Det är alltså viktigt att också hänvisa till lärosätets ansvar när det gäller prioriteringar och vad man ska satsa på och inte.

Anf. 22 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag tycker att vi behöver ha utbildningar till de breda akademiska professionerna på väldigt många platser i landet – ja, i stort sett på de platser vi har i dag. De utbildningar som är av större volymer på akademisk nivå är lärarutbildning, sjuksköterskeutbildning och ingenjörsutbildning. Det är de tre största. Sedan är det kanske ekonomer och socionomer.

Detta behövs på alla de platser där det finns i dag. Så är det. Däremot måste volymen av antalet platser kunna variera något. Då är den intressanta frågan: Efter vad ska det variera? Ja, en aspekt är att det varierar efter ungdomskullarnas storlek. Det kommer ingen regering någonsin ifrån. Och ungdomskullarna kommer att minska kraftigt under ett antal år framåt. Det beror på att det föddes färre barn i slutet av 90-talet. Det är en aspekt.

En annan aspekt gäller söktryck. Vi ska inte debattera just Mittuniversitetet, men interpellanten nämnde det och sade att söktrycket där har ökat med 10 procent eller 13 procent eller vad det var. Jo, men då nämner inte Marie Nordén att söktrycket ändå är väldigt svagt.

Ett antal lärosäten i Sverige fyller sina platser med andra- och tredje-handssökande. Studenterna kommer inte in på sina förstahandsval därför att de stora lärosätena har fått tak av statsmakterna. Man får inte ta in fler. Så pressar man ut studenter i andrahandsvalen.

Jag tycker att studenternas eget val, studenternas söktryck och studentinflytande bör prägla platsfördelningen. Men då betyder det sannolikt att det återigen blir en koncentration till de lärosäten som har ett mycket högt söktryck, och det är de stora universiteten som har det höga söktrycket.

Jag tycker att vi ska gå dithän att studenternas eget val och studenternas inflytande ska öka på den här punkten.

År 2008 och 2009 blev det den djupaste finanskrisen på ett par generationer. Då tillförde regeringen 10 000 tillfälliga platser till högskolan. De skulle finnas i två år. Vi visste naturligtvis då att det skulle bli extra svårt för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden. Därför fördelades de där 10 000 platserna.

De tillfälliga platserna är tillfälliga. De ska vara tillfälliga. Det har hela tiden sagts att de är tillfälliga. Och de är tillfälliga. Det betyder att de nu upphör.

Då står Marie Nordén och säger: Kolla, regeringen skär ned! Ja, men ursäkta, det var ingen nedskärning. Det var tillfälliga platser som infördes under ett par år. De upphör nu. Det är ingen nedskärning.

Det är precis därför som Keynes inte fungerar, kan jag säga. Alla är beredda att bygga ut när det är lågkonjunktur, men när lågkonjunkturen är över är det aldrig någon som är beredd att dra in det där som var tillfälligt. Då kallas det för neddragningar och nedskärningar, och så behåller man det. Det var det som försatte Sverige i stora problem. Det är det som försätter Sydeuropa i stora problem.

Om vi gör tillfälliga satsningar i lågkonjunktur måste vi klara av att avveckla dem när lågkonjunkturen inte är där längre.

Det finns ytterligare några aspekter på det, men huvuddelen av det som kallas för neddragning på Mittuniversitetet beror på att ett antal tillfälliga platser upphör, eftersom de var tillfälliga.

Anf. 23 MARIE NORDÉN (S):

Fru talman! Jag kan väl börja med att säga att lågkonjunkturen inte är över. Det är fortfarande ett skakigt läge. Vi har fortfarande en hög arbetslöshet. Det är fortfarande så att företagen skriker efter rätt kompetens.

Jag kan snabbt kommentera en annan debattör här som frågar varför jag inte nämner de andra utbildningarna. Ja, nu är det högre utbildning jag vill debattera med utbildningsministern, och de problem som mindre och nya universitet och högskolor har. Nu ser vi hur starka forskningsföretag lämnar Sverige. Man talar om behovet av kompetens, att den inte längre finns här i Sverige på samma sätt som tidigare och att Sverige som forskningsnation håller på att tappa mark.

Jag tycker att detta borde bekymra ministern. I en undersökning som Novus nyligen gjorde om näringslivets syn på forskning i Sverige tillfrågade man de 50 största och medelstora företagen, och 82 procent av dem säger att de skulle förlägga mer forskning i Sverige om samarbetet mellan akademien och företag ökade. Det visar ju att Mittuniversitetets forskningsarbete, som handlar just om att jobba nära företagen, borde premieras och inte ifrågasättas. 72 procent av de tillfrågade företagen uppger att möjligheten att rekrytera kompetent personal försvåras om forskningsstödet till de mindre högskolorna och universiteten försätter att vara lågt eller skäras ned ytterligare. Det är precis vad som sker nu.

Även om utbildningsplatserna var tillfälliga är det kanske inte i det här läget man ska fundera på att minska antalet utbildningsplatser. Man bör snarare öka dem, för det finns faktiskt fortfarande väldigt många som behöver läsa på en högre utbildning.

Vi har en fördelningsmodell som konsekvent missgynnar mindre universitet och högskolor. Ministern diskuterade detta även med Thomas Strand, och när det gäller fördelningen mellan de större och de mindre universiteten så är mina siffror att Uppsala universitet får ca 25 procent av det de söker från Vetenskapsrådet, medan Mittuniversitetet får 1 procent av det de söker.

Jag tycker inte att ministern kan vara nöjd med det, även om ministern står för en politik där man ska centrera forskningsmiljöerna och bygga upp de starka universiteten. Jag säger inte att de inte ska finnas, men vi har ett av våra nya universitet, Mittuniversitetet, som fick universitetsstatus 2005 därför att vi trodde på dem och vi såg att de hade kom-

petensen och möjligheten att bygga upp en forskningsmiljö. Men hur lång tid tar det för ett universitet att bygga upp de här forskningsmiljöerna? Jag kan lova ministern, och jag tror inte ens att jag behöver säga det, att det tar mer än sju år att bygga upp de forskningsmiljöer som krävs för att man ska kunna konkurrera med de äldre universiteten.

Det har gått sju år sedan Mittuniversitetet bildades. De som är mer kunniga i forskning än jag säger att det brukar ta ungefär femton år, och det är det som känns så orimligt i den situation som bland annat Mittuniversitetet har ställts inför: att de tillfälliga platserna försvinner, att möjligheten att få tillgång till de forskningsresurser som finns i Sverige är så små och att förutsättningarna för att fortsätta bygga upp en bra och stark forskningsmiljö faktiskt inte är desamma som för de äldre universiteten.

Detta är jag bekymrad över, och det är även de som jobbar vid Mittuniversitetet väldigt bekymrade över.

Anf. 24 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! Den allmänna högskolepolitiska debatten blev till slut ändå en debatt om Mittuniversitetet, vilket jag beklagar. Jag tycker att det är viktigt med arbetsmarknaden och kompetensförsörjningen, och min bild är att de flesta regionala högskolor, så också Mittuniversitetet, faktiskt prioriterar områden, till exempel tillsammans med företaget, SCA inom cellulos- och träindustrin för att lyfta upp ett exempel. Även yrkeshögskolesatsningar tar fram utbildningar utifrån arbetsmarknadens behov och tillsammans med branscher för att se till att statens resurser används på det mest effektiva sättet.

Marie Nordén och Socialdemokraterna vill dock inte svara på den principiella frågan: Varför ska vi belägga grundskolor och gymnasieskolor med verksamhetsförbud eller lägga ned kritiserade och dåliga gymnasieprogram men inte respektera eller acceptera en ordning där Högskoleverket och bedömargrupper med nordiska kolleger från andra länder granskar våra utbildningar tillsammans med lärare, studenter och forskare, kommer med en rapport och sedan själva tar beslut om att det aktuella lärosätet inte uppfyller kvaliteten och därmed inte ska få bedriva utbildning på statens uppdrag?

Är det en felaktig princip? Ska vi tillåta Mälardalens högskola eller Mittuniversitetet att bedriva utbildningar, trots att de har mist sitt examenstillstånd och dessutom utöka antalet platser som Marie Nordén och flera partikolleger till henne efterfrågar?

Det är inte trovärdigt, det är inte seriöst och det har ingenting med kvalitet att göra, utan det är rena regionalpolitiska utspel som saknar grund när det gäller kvalitetsfrågan.

Anf. 25 JASENKO OMANOVIC (S):

Fru talman! Även jag tackar ministern för svaret där han säger att regeringen har stärkt kvaliteten inom forskningen genom ökade anslag som premierar kvaliteten. Forskningen är ganska viktig för ett lärosäte, för då får man möjlighet att locka till sig bra kompetens och vara mer attraktiv som universitet.

Både jag och Marie Nordén kommer från ett område där Mittuniversitetet finns. Jag är inte från Jämtland utan från Västernorrland, och just i Västernorrland finns det ett företag som heter SCA. De är världsledande

inom basindustrin på sitt område – så att säga basindustrins FC Barcelona. De vill jättegärna investera i forskning på Mittuniversitetet. Det är dock inte värt någonting, för det är ingen kvalitet i den meningen som ministern och regeringen anser vara kvalitet.

Att ett världsledande företag vill investera i forskning inom det område som de sysslar med genererar inga pluspoäng för Mittuniversitetet i det här fallet, och det är det som är problemet för bland annat Mittuniversitetet. Det finns fler universitet i Sverige som har samma problem. Man kan, fru talman, uppleva att kvaliteten i det här fallet egentligen handlar om att man har byggt universitetshuset 1477, som Uppsala universitet, och inte 2005 som Mittuniversitetet. Det är det som ligger till grund för kvaliteten, kan man uppleva.

Vi behöver som sagt universitet på flera ställen i landet för att säkra att våra framgångsrika företag kan få möjlighet att utvecklas, att utveckla nya produkter och nya möjligheter till nya arbetstillfällen och även fortsättningsvis kunna vara världsledande på sitt område. SCA upplever att det här är ett problem, och det blir problem för världsledande företag att man har en ordning som bara gynnar vissa gamla lärosäten av tradition.

Vi har en arbetslöshet i landet på 8 procent samtidigt som var femte rekrytering misslyckas på grund av att det inte finns rätt kompetens. Ministern svarar här att det är viktigt att skapa en försörjning inom yrken som forskollärare och lärare, men det är lika viktigt att titta på vilken forskning industrin behöver för att kunna fortsätta vara ledande i framtiden.

Anf. 26 MONICA GREEN (S):

Fru talman! Det är väldigt tydligt att vi har en regering som vill centralisera och som vill premiera de stora lärosätena så att de blir större, bygger sig starkare och får öka sin kvalitet. Det är väldigt tydligt. Även om olika debattörer försöker hävda något annat är det vad som pågår just nu. De som har möjligheter ska få bättre möjligheter. De som inte har samma möjligheter, de mindre högskolorna ute i landet till exempel, som inte klarar sig lika bra, ska inte få bygga upp något bättre utan de ska bli straffade och få lägre ersättning så att de nästa år får ännu lägre ersättning och följande år ännu lägre ersättning. Det är ju en väldigt tydlig politik att det ska centraliseras, och vi ska inte ta till vara den begåvningsreserv som finns i stora delar av landet, kanske de som har studievana hem.

Jag vet att Jan Björklund kommer att säga att så är det absolut inte, för vi har en helt annan politik. Men jag tycker att verkligheten talar sitt tydliga språk.

De tillfälliga utbildningarna ska man dra ned på. Det var mycket viktigt att de var tillfälliga, sade Jan Björklund nyss, för att han påstod att lågkonjunkturen var över. Trots det har vi massarbetslöshet. Vi har högre arbetslöshet nu än 2006 när ni påstod att det var förfärligt. Nu har vi ännu högre arbetslöshet. Vi skulle ju i stället kunna använda den här tiden till att faktiskt höja utbildningsnivån för alla i landet.

Vi har 800 000 människor i arbetsför ålder som inte har högskoleutbildning. Att inte ta chansen, när vi har mindre högskolor och mindre universitet och vi har stora universitet, att faktiskt höja utbildningsnivån för landets befolkning! Vi är ett sådant litet land och vi har en stenhård

konkurrens med resten av världen. Vi behöver vara på tå i stället för att sänka kraven för ungdomar och säga: Det är ju synd om er, ni vill inte gå i skolan – det slipper ni. Alltså, förvänta er något bra av ungdomarna! Förvänta er, ställ krav och se till att ungdomar vill läsa vidare! Gör skolan så bra att de faktiskt vill stanna!

Om man vill höja utbildningsnivån och se till att fler får chansen tycker jag att man ska göra det nu. Det är en alldeles perfekt tid att göra det nu när vi har massarbetslöshet. Då behöver vi inte ta bort de tillfälliga utbildningarna. Då skulle vi kunna se till att fler får en möjlighet.

Sedan har Jan Björklund flera gånger sagt att kvaliteten är mycket viktig och därför ska han inte lägga sig i utan forskarna ska själva få utvärdera varandra. Då blir det ett alldeles utmärkt resultat, för det bästa är när inte politiker lägger sig i alls. Jag tycker ju att det är att lite undervärdera politiker. Även om forskare är bra på väldigt mycket kan det finnas andra kriterier som man kan väga in. Man kan väga in samverkan med resten av samhället. Man kan väga in andra saker som faktiskt till och med politiker är bra på att peka ut. Man kan ha en politisk viljeinriktning, till exempel att man skulle vilja ha högre utbildning i hela landet. Det tycker jag är en alldeles utmärkt politisk viljeinriktning.

Anf. 27 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Jag tycker att det är en utmärkt interpellation om högskole- och forskningspolitik som Marie Nordén har ställt så att vi får en chans att diskutera med utbildningsministern.

Jag skulle vilja börja med att ta två lokala exempel från verkligheten. Det första är en liten overheadbild på lärosäten i Sverige, sju stycken. Om man studerar noga ser man att de allra flesta, 22 stycken, får minskade resurser. De får sänkta takbelopp 2011–2015. Det är fem lärosäten som kommer att få en viss ökning av takbeloppen. Det blir alltså mindre resurser att arbeta med. Det är en bild ur verkligheten på hur regeringen bedriver politik.

Det andra exemplet är ett brev som gick till utbildningsministern från region Dalarna, Jönköpings län, region Gävleborg och region Blekinge. De är väldigt bekymrade över att Utbildningsdepartementet 2013 flyttar 186 miljoner kronor per år från högskolorna i dessa regioner till universitetet i storstäderna och ser det som ett hot mot att bedriva en bra utbildning i hela landet.

Det här är två bilder från verkligheten som säger någonting om den politik som utbildningsministern och den borgerliga regeringen bedriver vad gäller högskolor och forskning. Jag vill påstå att ni för det första har för låga ambitioner och för det andra drivs av en storskalig centralistisk idé om hur högskolor och forskningsutbildning ska bedrivas i Sverige.

Om jag börjar med att regeringen har för låga ambitioner kan jag säga att vi i ett europeiskt sammanhang har ett mått på hur många som borde ha en minst tvåårig eftergymnasial utbildning när man är 30–34 år. EU har sagt att varje EU-land borde komma upp till åtminstone 40 procent. Sverige och den borgerliga regeringen svarar att det är vårt mål att runt 40–45 procent ska ha gått en tvåårig utbildning efter gymnasiet. Vi socialdemokrater säger att det inte räcker. Vi ska upp till 50 procent. Vi ska signalera en ambition av att möta framtiden med mer utbildning.

I år vet vi att utbildningsministern och den borgerliga regeringen tar bort 16 000 högskoleplatser från våra högskolor och universitet i Sverige. Ni har för låg ambition vad gäller högre utbildning om vi tänker i ett långsiktigt perspektiv.

Det andra är just den storskaliga och centralistiska idé som präglar utbildningen. Det har vi diskuterat tidigare. Där hoppas vi ändå att vår diskussion kan leda fram till att vi får en förändring. Vi behöver alla våra lärosäten. Vi behöver de stora universiteten, vi behöver de yngre universiteten och vi behöver de mindre, regionala högskolorna. Alla är lika värdefulla. Det är inget motsatsförhållande. Vi ska satsa på att alla får bedriva en bra utbildning och en bra forskning.

Anf. 28 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det är riktigt att sex lärosäten, möjligen sju, får förstärkningar i platser kommande år. Det beror på att Sverige behöver utbilda fler läkare. Ni får gärna yrka avslag på det om ni vill göra det, men Sverige behöver fler läkare. Och läkarutbildningar finns på sju platser. Där får man mer resurser. Det är helt riktigt. Det går inte att lägga ut de platserna på de små högskolorna, för läkarutbildningen finns bara på dessa sju. Det är de som har examensrätt för läkare. Det är väldigt enkelt. Det är förklaringen till det papper som Thomas Strand visade upp. Om ni vill ha en annan fördelning och strunta i läkarutbildningen, berätta gärna det för kammaren!

10 000 platser tas bort. Det är de tillfälliga platserna. Tänk, det gör Socialdemokraterna i sitt budgetalternativ också! Ni argumenterar nu emot det, men ni röstade ju för att ta bort dem när budgeten bestämdes. Ni har inte något förslag på att behålla de 10 000 platserna. Ni minskar också antalet platser, mindre än regeringen, men ni minskar också antalet platser. Ni talar om att bygga ut men det gör ni inte, ni drar ned på antalet platser. Det är sanningen. Läs er egen budget!

Jag menar att det är rätt att dra ned de 10 000 platserna. Lågkonjunkturen, Monica Green, är inte över, men den risk för total massarbetslöshet som vi såg 2008–2009 är över. Då hade vi en arbetslöshet på 7,3 procent, ungefär som nu, men man såg framför sig att den skulle kunna gå upp till 12 procent. Nu ser vi att den kanske ökar till 7,6 eller 7,8. Det är liksom skillnad som natt och dag. Det behovet finns inte längre. Lågkonjunkturen är inte över, men risken för att botten ska gå ur är över i det här avseendet.

Skulle det inträffa en total omläggning av den ekonomiska utvecklingen är det klart att vi är beredda att inrätta nya platser igen. Men det är den här typen av bedömningar som vi gör och som socialdemokratiska regeringar alltid har gjort när det gäller volymen på högskoleutbildningen.

Jag har träffat Kenneth Eriksson på SCA ett antal gånger. Jag är helt medveten om samarbetet mellan Mittuniversitetet och SCA. Jag tycker att det är utmärkt. Men detta är inte unikt för Mittuniversitetet. På i stort sett vartenda lärosäte i Sverige har man ett mycket nära samarbete med de företag som finns runt omkring. På Luleå tekniska universitet är de tekniska fakulteterna i hög grad uppbyggda kring gruvnäringen och LKAB. Chalmers i Göteborg har ju byggt Göteborg som industristad. Du kan ta högskola efter högskola, Blekinge Tekniska Högskola, alla har ett

samarbete med sina företag. Att det skulle vara ett argument för omfördelningen av resurser till det lärosäte som ligger er närmast är inte riktigt sant, för det finns överallt. Det är en central del i högskolornas och universitetens roll.

Jag hör hur det låter. Socialdemokrat efter socialdemokrat går upp i talarstolen och säger att de stora lärosätena har för mycket pengar. Det går inte att snacka bort. Ni säger det allihop, den ena efter den andra. Interpellanten är sur över att Vetenskapsrådet ger mer pengar till Uppsala universitet än till Mittuniversitetet. Sanningen är att Vetenskapsrådet är den institution som fördelar vetenskapsanslag enbart på vetenskapliga kriterier. Sedan finns det andra, såsom Vinnova, som har att ta hänsyn till andra kriterier, innovation och sådant. Vetenskapsrådet fördelar enbart på vetenskapliga kriterier, och då är interpellanten irriterad över att Mittuniversitetet inte får ut mer och tycker att jag borde styra det hela så att de fick mer. Ska jag gå in och styra bort från kvalitet till någonting annat? För mig är det en totalt oacceptabel syn på politisk styrning av forskningen, och den matchen tar jag gärna.

Thomas Strand sade i den tidigare debatten för en stund sedan att 5 miljarder ska omfördelas genom höjda basanslag – 5 miljarder – och att man ska öka basanslaget per student för forskning från 8 000 till 25 000 kronor enligt det förslag som de sex högskolorna lagt fram och som Thomas Strand redovisade. 5 miljarder kronor ska omfördelas från våra internationellt framgångsrika konkurrensutsatta universitet ut till de mindre högskolorna. 1 miljard ska tas enkom från vårt främsta medicinska universitet, Karolinska Institutet. Det ska tas därifrån för att delas ut till mindre högskolor. Vi ska berätta detta för de stora universiteten, tro mig.

Anf. 29 MARIE NORDÉN (S):

Fru talman! 8 700 fler platser på högskolor och universitet – det var vad som fanns i vår budgetmotion i höstas jämfört med regeringens förslag. När man lyssnar på Roger Haddad och utbildningsministern framgår det tydligt var Folkpartiets utbildningspolitik ligger. Man hör en föraktfull ton om den socialdemokratiska utbildningspolitiken. Att högskole- och universitetsutbildning ska bedrivas i hela landet måste vara ett jobbigt arv från den tidigare regeringen, något som man helst skulle vara utan.

Vi hörde tidigare hur man föraktfullt har pratat om byggehögskolor och hur distansutbildning, som är en viktig del i utbildningserbudandet från Mittuniversitetet, har pratats ned av utbildningsministern. Att debattera Mittuniversitetets situation, Roger Haddad, är inte att göra debatten regionalpolitisk. Mittuniversitetet är långt ifrån ensamt om att vara frustrerat över hur resurserna fördelas. Ministern får gärna prata med de äldre lärosätena och berätta om våra ambitioner att fördela resurserna så att det finns fler än bara de äldre som kan växa. Vi tycker att Mittuniversitetet har en potentiell förmåga att växa. Det är bara att beklaga att ministern står i kammaren och säger att det bara är andra- och tredjehandsval som går på Mittuniversitetet. Det är oerhört anmärkningsvärt att höra en utbildningsminister prata ned ett av lärosätena i landet.

Näringslivet efterfrågar mer kompetens för att anställa. Man efterfrågar ett större samarbete med universiteten. Mittuniversitetet är inte unikt

genom sitt samarbete med det lokala näringslivet, utan det kan vi se i allt större utsträckning vid de nya högskolorna och de nya universiteten. Det är sorgligt att från folkpartisterna här höra ett förakt för att utbildning ska finnas i hela landet.

Anf. 30 JASENKO OMANOVIC (S):

Fru talman! Jag måste säga till ministern att anledningen till att jag nämnde Mittuniversitetet och SCA är att jag haft förmånen att besöka dem. Jag har inte besökt andra universitet, men jag har hört att det finns ett sådant samarbete, vilket jag nämnde i mitt första inlägg. Det är inte någonting unikt för Mittuniversitetet och SCA.

Alla lärosäten har, som ministern själv säger, samarbete med industrin, med olika näringar. Därför infinner sig helt naturligt och logiskt frågan: Skulle det inte kunna vara ett kriterium för forskningsanslagsfördelningen? Skulle inte det i sig kunna vara ett av kriterierna vid fördelning av pengar till forskning? I förlängningen leder det ju till att industrin, alla näringar, utvecklas och vi skapar nya arbetstillfällen i Sverige.

Jag kan inte, fru talman, vara nöjd med en arbetslöshet på 7,6 procent – som ministern säger är jättebra. Det kan jag inte vara nöjd med, och därför tycker jag att man kunde titta på detta. Kunde man inte utöka kvalitetsprinciperna genom att det finns ett samarbete med privata näringar, med olika industrigrenar, med turismen som i till exempel Jämtland? Kan inte det vara ett kriterium för att fördela forskningspengar?

Det är jätteviktigt för Sveriges framtid att näringen hänger med i utvecklingen, för Sverige är inte det enda landet som forskar.

Anf. 31 MONICA GREEN (S):

Fru talman! Det är att glida väldigt på sanningen när Jan Björklund säger: Ja, vi drar ned med 10 000 platser, men ni drar ned med lika mycket. Nja, kanske inte lika mycket, säger han sedan svepande.

Vi satsar 8 700 fler platser på högskolor och universitet. Jag tycker inte att det är samma som Jan Björklunds politik. Vi tar till vara människors kompetens. Vi vill utveckla och investera i människorna, se till att fler får högre utbildning så att vi tar till vara människorna oavsett var i landet man bor och oavsett vilken bakgrund man har. Man ska få den hjälpen. Vi försöker satsa. Vi skulle vilja satsa ännu mer, och kanske gör vi det i framtiden.

Vi vet att Sverige är ett litet land, och vi har knivskarp konkurrens från utlandet. Därför måste vi stå på tå. Alla nio miljoner invånare måste dra sitt strå till stacken på det sätt var och en kan göra. Det sker genom att vi investerar i kunskap och kompetens för framtiden. Därför satsar vi 8 700 fler platser än regeringen.

Jag tycker att Jan Björklund nästan ljuger när han säger att vi drar ned lika mycket som de. Nej, han ljuger faktiskt.

Anf. 32 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! När jag lyssnade på utbildningsministerns senaste inlägg tänkte jag på ordstävets ”tomma tunnor skramlar mest”. Det är alltid det argumentet utbildningsministern tar fram när vi kritiserar en centralistisk högskolepolitik, den som vi tycker går åt fel håll.

Vi hotar inga universitet eller högskolor. Jag har aldrig sagt att vi ska ta bort 1 miljard från KI. Det är en tolkning som ministern väljer att göra. Tvärtom säger vi att vi ska slå vakt om grundforskningen. Vi ska stärka grundforskningen och satsa mer pengar på forskningen. Det står i vår vårmotion. Jag kan tillägga att vi har fler högskoleplatser och vi har 6 500 fler yrkeshögskoleplatser. Läger man ihop de två summorna blir det 16 000 fler platser i eftergymnasial utbildning.

Vi tycker att det är viktigt att satsa på utbildning för att möta den situation vi har. Vi har hög arbetslöshet. Vi har fler arbetslösa i dag än vi hade 2006. Vi har dramatiskt fler unga arbetslösa. Antalet långtidsarbetslösa har mer än fördubblats sedan 2006. Då väljer utbildningsministern och den borgerliga regeringen att dra ned på antalet högskoleplatser och att inte inrätta tillräckligt med yrkeshögskoleplatser.

Kontrasten är ganska tydlig. Vi har en regering som tycker att det är viktigare att sänka krogmomsen för 5,4 miljarder än att göra som vi föreslår, nämligen: Låt oss satsa 5 miljarder för att utveckla det svenska utbildningssystemet.

Anf. 33 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Låt mig reda ut antalet platser. Det finns ungefär 320 000 heltidsstudenter i Sverige. Det som påstås här är korrekt; vi drar ned med ungefär 16 000 platser. Socialdemokraterna drar ned med 7 000 platser. Det innebär att de har mellan 8 000 och 9 000 fler platser än vi, men de drar ned jämfört med i dag. Stå därför inte och snacka om att ni bygger ut! Ni drar ned, ni också.

Det kommer att dras ned på platser på olika lärosäten. Det där med att det är så stor skillnad och att borgarna drar ned och sossarna bygger ut är bara snack. Ni drar ju ned, ni också! Det är drygt 2 procent som skiljer i antal platser mellan er och oss. Att det skulle vara som skillnaden mellan natt och dag är en vals som ni får dra någon annanstans än här, tror jag.

Det finns en faktor som tillkommer: Om några år sjunker ungdomskullarna drastiskt. Antalet 20-åringar sjunker med 25 procent under fem år. Det är en otrolig nedgång. Det betyder att var fjärde nybörjare på högskolan försvinner om fem år jämfört med hur det är i dag vid samma söktryck. Och inget talar för att det skulle förändras drastiskt. Det är alltså en väldig nedgång av studenter inom några år. Man kan naturligtvis bygga ut platser, men de kommer att vara tomma om några år. Det är så det kommer att vara.

Låt mig sammanfattningsvis vara tydlig. Jag tycker att det finns två saker som är centrala för att sammanfatta hela denna långa debatt. Jag tror att det var tre interpellationer som var snarlika.

För det första tycker jag att det ska finnas högre utbildning på i stort sett alla de platser där det finns i dag. Det handlar om omfattningen och formerna. Mittuniversitetet är ju i sig ett universitet som finns på tre olika campus. Det fungerar bra, säger ni. Det kanske skulle kunna fungera på samma sätt på fler platser i Sverige – att man har samma lärosäte på olika platser. Jag tror på sammanläggningar. Det var ju så det skedde en gång i tiden. Mittuniversitetet skapades genom sammanläggning av tre självständiga, små yrkeshögskolor. Jag tror på det. Det var en lärarhögskola, en teknisk högskola och en vårdhögskola. Det var så det skapades en gång i tiden.

För det andra kommer jag inte att medverka till att slå sönder våra stora internationella forskningsuniversitet. Det är den stora skillnaden när man lyssnar på denna debatt. Debattör efter debattör från Socialdemokraterna vill ta resurser från de universitet och högskolor som är internationellt konkurrenskraftiga för att sprida ut. Det är därifrån era pengar kommer till allt det ni står och lovar de andra högskolorna. Det är sanningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 2011/12:205 om åsikts- och pressfrihet i Turkiet

Anf. 34 Utrikesminister CARL BILDT (M):

Fru talman! Bodil Ceballos har i sin interpellation ställt frågan om huruvida utrikesministern i sina samtal med den turkiska regeringen avser att uppmärksamma frågan om den stora mängden fängslade journalister och intellektuella i Turkiet. Bodil Ceballos ställer också frågan om huruvida utrikesministern avser att lyfta frågan i diskussionerna med EU-kretsen.

Sverige tar självfallet frågan om den turkiska press- och yttrandefriheten på allvar. Kampen mot terrorismen och antidemokratiska rörelser, som är viktig, måste föras med bibehållen respekt för mänskliga rättigheter. Det mycket stora antal personer som har gripits av turkiska myndigheter är ett tecken på problemen i Turkiets breda definition av terrorism. Det är glädjande att ett antal journalister, däribland Ahmet Şık och Nedim Şener, liksom förläggaren Ragıp Zarakolu nyligen släppts från häktet. Alltjämt är dock ett oroväckande stort antal journalister häktade eller i fängelse.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter Thomas Hammarberg har i en rapport från 2011 gett en mycket god belysning av utmaningarna på detta område. Såväl ändringar i den turkiska strafflagen och terrorlagstiftningen som attitydförändringar i domstolsväsendet är behövliga.

Steg i rätt riktning har tagits genom det reformpaket som presenterades i januari 2012, vilket bland annat innebär högre krav för beslut om häktning i avvaktan på rättegång. Dessa steg behöver följas av flera. Det är därför positivt att ett fjärde reformpaket, med fokus på yttrandefrihet, kommer att läggas fram inom kort. Dock krävs betydligt mer omfattande reformer än så i Turkiet, och i slutändan är det avgörande att en ny grundlag kommer på plats.

Turkiet måste som kandidatland till EU genomföra reformer för att förbättra situationen vad gäller yttrandefrihet. Vi har sett förbättringar på vissa områden men samtidigt bakslag på andra områden under de senaste åren beträffande mänskliga rättigheter. Turkiets process i riktning mot EU-medlemskap har varit en pådrivande faktor för att få till stånd de förbättringar som har skett. EU-förhandlingen är ett viktigt verktyg i arbetet för positiva förändringar. Yttrande- och pressfrihet är en ständigt aktuell fråga i förhandlingarna och ett område där EU ställer strikta krav på blivande medlemsstater.

Några direkta EU-förhandlingar med Turkiet på området rättsväsen och mänskliga rättigheter – det som omfattas av det så kallade kapitel 23 – har dock tyvärr ännu inte kunnat inledas. När alla medlemsstater kan ställa sig bakom ett beslut om att inleda förhandlingar om detta kapitel kommer fokus på rättsstatsfrågorna i relationen mellan Europeiska unionen och Turkiet naturligtvis att öka. Det är självklart att Sverige arbetar för detta.

Mänskliga rättigheter och yttrande- och pressfrihet är framträdande frågor på dagordningen vid möten mellan svenska företrädare och representanter för den turkiska regeringen. Därtill kan nämnas att Sverige stöder EU-inriktade reformer för att stärka rättsväsendet och respekten för mänskliga rättigheter genom det bilaterala Turkietprogram som vi har om ca 90 miljoner kronor om året.

Ett nära samarbete sker med bland annat det turkiska justitieministeriet och det svenska Domstolsverket samt med turkiska frivilligorganisationer. Bland resultaten kan märkas kraftigt reducerade handläggningstider vid utvalda domstolar, ökade kunskaper om mänskliga rättigheter vid juristutbildningarna samt åtgärder för ökad transparens vid landets domstolar.

Anf. 35 BODIL CEBALLOS (MP):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka utrikesministern för svaret. Jag kan också konstatera att jag och utrikesministern sällan befinner oss samtidigt här i Sverige – åtminstone under interpellationsdagar i riksdagen.

Jag skrev interpellationen efter att ha varit på en minneshögtid för Hrant Dink i januari i år. Den var egentligen redan på gång eftersom jag i slutet av förra året hade uppmärksammats på den stora mängd kurdiska journalister som arresterades strax före jul. Först nu har vi lyckats hitta en dag då både ministern och jag är här samtidigt – bättre sent än aldrig, i synnerhet eftersom frågan fortfarande är lika aktuell även om ett antal journalister har släppts, som utrikesministern också säger.

Jag har ställt frågor om vad Carl Bildt tänker göra för att uppmärksamma situationen och i princip fått en lägesbeskrivning av hur det går med den turkiska reformprocessen. Jag skulle vilja veta vad det är som utrikesministern faktiskt framför i samtal med den turkiska regeringen och vad han faktiskt framför i EU-kretsen – och inte vad andra gör. Vi kanske kan få en utförligare beskrivning av det i nästa inlägg.

Fru talman! Det är farligt att vara journalist i många delar av världen. Enligt Reportrar utan gränser hemsida dödades 66 journalister år 2011. 1 044 journalister arresterades. 1 959 journalister attackerades eller hotades fysiskt. 499 medier censurerades. 71 journalister kidnappades. 73 journalister flydde sina hemländer. 5 nättaktivister dödades. 199 bloggare och nättaktivister arresterades. 62 bloggare och nättaktivister attackerades fysiskt. 68 länder censurerade internet. År 2012 har hittills 22 journalister och 7 nättaktivister eller medborgarjournalister dödats. 158 journalister och 121 nättaktivister har fängslats, och detta bara på fyra månader.

Siffrorna utgår från de fall där Reportrar utan gränser kan fastställa att dessa människor har fängslats på grund av sin journalistiska gärning. Men det stora flertalet anklagas för diverse annat, så den verkliga siffran är mycket högre.

Kina, Eritrea och Iran framstår för närvarande som särskilt farliga länder för journalister. Men vi har också länder närmare inpå där faran är påtaglig, till exempel Ryssland och Turkiet. De allra flesta känner till den ryska reportern Anna Politkovskaja som mördades på grund av sin rapportering den 7 oktober 2006 utanför sin lägenhet i Moskva. De fyra personer som har pekats ut och åtalats men inte fällts för mordet på henne anses ha agerat på order av någon. Vem denna någon är har inte klarlagts.

Den 19 januari 2007 mördades den kände turkisk-armeniske journalisten Hrant Dink utanför sin tidning i Istanbul. Fem år efteråt dömdes en man för anstiftan till mordet på Dink. Samtidigt friades de 19 personer som anklagats för att ha ingått i ett illegalt nätverk inom den turkiska staten och som skulle ha planerat mordet. Även i fallet Hrant Dink är ”någon” svår att komma åt.

Fru talman! Det är extra allvarligt när journalister inte kan räkna med skydd av den egna staten utan allra mest måste frukta just den. Hrant Dink satt precis som sin landsman Nobelpristagaren Orhan Pamuk fängslad för brott mot turkiskheten enligt den ökända § 301, som är orsaken till att många sitter fängslade i landet. De har fängslats eftersom de har använt sin rätt till det fria ordet.

Det är i dessa frågor jag skulle vilja att utrikesministern talar om vad han själv gör för att förbättra situationen. Sedan kommer jag i nästa inlägg att återkomma med mer information.

Anf. 36 FREDRIK MALM (FP):

Fru talman! Det är en mycket viktig fråga vi nu diskuterar. Turkiet blev kandidatland till Europeiska unionen 1999. Turkiet började förhandla om ett medlemskap i Europeiska unionen 2005. Landet har alltså varit kandidatland i 13 år och förhandlat om ett medlemskap i snart 7 år – och man är mer eller mindre världsrekordhållare i att fängsla journalister. Det är givetvis fullständigt oacceptabelt. Sverige som ett land som är vän av ett turkiskt EU-medlemskap måste vara mycket tydligt med att det inte är acceptabelt.

Vi har en rapport från OSSE. Den publicerades för en månad sedan, den 2 april. Där klargörs att antalet fängslade journalister i Turkiet i år är 95 stycken. Det är nästan högst i världen, inte bara i andel av befolkningens mängden utan i absoluta tal. Turkiet fängslar nästan fler journalister än vad Kina gör. Kina har 1,4 miljarder invånare, och Turkiet har 75 miljoner invånare. Denna siffra har nästan fördubblats från förra året.

Fru talman! OSSE skriver i sin rapport en rad intressanta saker, bland annat att det längsta straffet en åklagare yrkade på för en journalist som ställdes inför rätta i Turkiet var 3 000 år i fängelse. Det längsta utdömda straffet är 166 år, för en murvel som sitter bakom lås och bom och skakar galler nu. Man talar om att journalister inte sällan sätts i isoleringscell. Man talar om att journalister placeras i F-fängelser, alltså fängelser i högsta säkerhetsklass, tillsammans med de farligaste kriminella som finns i landet. Det är klart att detta är helt oacceptabelt.

Vi var många, fru talman, som trodde på Erdoğan, Abdullah Gül, Ahmed Davutoğlu och deras projekt när AKP-regeringen tog makten i Turkiet efter valet i december 2002. De tog makten 2003. Det var många som trodde på Turkiet, att Turkiet nu på allvar kommer att hantera frågan

om situationen för den kurdiska befolkningen och på allvar adressera frågan om en uppriktig och ärlig försoning med armenierna. Vi har dock fått fel. Små steg framåt har följts av i praktiken stora steg bakåt i Turkiet.

Frågan om pressfriheten hänger intimt samman med den kurdiska frågan i Turkiet. Det har varit så att den turkiska statsmakten har haft en attityd där man till miljoner av sina egna invånare har sagt: Ni finns inte – det finns inga kurder. Så sade man i 70 år.

Sedan tvingades man, på grund av verkligheten, motvilligt acceptera att kurderna finns. Då sade man: Ja, ni kurder existerar, men det finns inget kurdiskt språk – det kurdiska språket finns inte.

Sedan trängde verkligheten sig på lite mer, och då sade man i Turkiet: Ja, ni kurder existerar, och ert språk existerar – men nationen Kurdistan finns inte. Och så tvingades man steg för steg att slå till reträtt även där.

Det är en regering som inte uppriktigt och ärligt vill göra upp med frågan om behandlingen av den kurdiska befolkningen. Nu har det blivit lite bättre. Nu säger den turkiska statsmakten och regeringen ungefär: Ja, ni kurder existerar – men ni ska inte få något specifikt skydd i grundlagen. Ja, det kurdiska språket existerar – men det ska inte läras ut i skolan. Ja, nationen Kurdistan finns – men bara på andra sidan gränsen, i norra Irak.

Det är viktigt att vi från Sveriges sida nu höjer vår röst och klargör att pressfrihet i Turkiet är mycket viktigt och att det är oacceptabelt med antalet fängslade journalister och den attityd regeringen har i frågor som rör yttrandefrihet och alla människors lika värde.

Anf. 37 AMINEH KAKABAVEH (V):

Fru talman! Jag skulle vilja tacka Bodil och Carl Bildt för denna debatt. Det är inte första gången och kommer tyvärr inte heller att bli sista gången. Nästan varje månad har vi lyft fram frågan om mänskliga rättigheter och kurdernas mänskliga rättigheter i Turkiet.

Jag och Désirée Pethrus var tillsammans med Jan Lindholm på ett studiebesök för drygt två veckor sedan och träffade de nämnda journalisterna, som Zarakolu. Sju ledamöter har nominerat Zarakolu till Nobels fredspris, och han sade själv: Tack vare påtryckningarna från Sverige och Europa är jag fri, men fri från ett litet fängelse och fast i ett annat fängelse.

En människa som Zarakolu, som i själva verket är pensionär, ska alltså vara terrorist. Hans medarbetare Büşra Ersanlı är 61 år. Hon är professor, akademiker och undervisar det prokurdiska oppositionspartiet BDP:s medlemmar i kvinnors mänskliga rättigheter och kurdernas rättigheter. Det fick hon sitta i fängelse för – hon var terrorist.

Ahmet Şık, som har nämnts här, har skrivit en bok om Fethullah Gülens rörelse, som också är Brödraskapet. Det är en 1 500 sidor lång roman om hur staten och polisen samarbetar och hur 72 000 moskéer betalar 10 procent till en rörelse som är utspridd ända från Washington till Sverige. I lördags var det en väldig festival i Kungsträdgården, dit alla ungdomar lockades. Det är intressant att se hur man ser på detta i sitt eget land och att Ahmet Şık satt nästan 13 månader i fängelse utan någon rätttegång.

Detsamma gäller Nedim Şener. Han skrev om mordet på Hrant Dink. Alla mördarna är frisläppta, men för honom – som har skrivit en bok – har åklagaren yrkat på 30 års fängelse. Rättegången är inte avslutad.

De tackade i alla fall jättemycket för att vi uppmärksammar dem.

Muharrem Erbey är ytterligare en person. Han är IHD:s ordförande, advokat och journalist – men kurd. Han sitter sedan 2009 i fängelse. Det gäller även ett nittiotial kvinnor och politiker som sitter i fängelse. Sverige skickar via Sida pengar för att främja kvinnors delaktighet i politiken. I ett land som Turkiet är det konservativt och religiöst. Det är svårt för kvinnor att arbeta, få en egen lön och stå på egna ben. Därför bidrar Sverige till kvinnors delaktighet, men mer än 90 kvinnliga politiker – varav tiotals är borgmästare – sitter i fängelse utan att någon höjer ögonbrynen.

Dessa kvinnor, journalister, författare, professorer skulle bidra till att demokratin utvecklas. Kvinnorörelsen skulle vara på frammarsch bara de var fria. Frågan är: Vad gör vi? Vad gör Carl Bildt och Sverige åt att dessa människor – kvinnor, oskyldiga, professorer och hundratals journalister, varav 60 procent är kurder – sitter i fängelse? Vad gör vi egentligen?

Visst är det paradoxalt att vi bidrar med pengar för att främja kvinnors delaktighet i politiken, men å andra sidan sitter duktiga kvinnor som är politiker och faktiskt folkvalda – hundratusentals har till och med röstat på en parlamentariker; det är flera parlamentariker – i fängelse i Turkiet? Jag hoppas att vi får något besked från Carl Bildt om vad han personligen gör för att få dessa människor frisläppta.

Anf. 38 DÉSIRÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för möjligheten att diskutera denna fråga.

Bodil och Amineh har tagit upp flera fakta jag inte behöver ta upp. Anledningen till att jag anmälde mig till debatten var att jag tidigt i år hörde om en turkisk kvinna som hade fängslats. Det var hennes syster som hörde av sig. Systemen, som jag känner, heter Sirma. Jag har träffat henne sedan 2002 när hon har kommit med olika kvinnliga politiker som ska utbildas här i Sverige, bland annat. Hon och flera andra driver en organisation som heter Kader och som får pengar från Sida och Svenska institutet. Senast var de här i riksdagen i höstas och träffade flera av oss kvinnliga politiker i riksdagen.

När jag förstod att hennes syster Büşra Ersanlı hade fängslats blev jag väldigt förvånad. Man har ju hört mycket om Turkiet, men man har något slags bild av vilka det är som fängslas och hoppas att det ska finnas någon grund för att människor fängslas. Så inser man att det inte är så. Många människor världen över fängslas på helt lösa grunder.

Büşra är över 60 år. Hon är professor på ett av Istanbuls universitet, Marmarauniversitetet. Hon har arbetat där sedan 1990. Hon har undervisat och forskat om turkisk nationalism och kurdernas situation. Politik och historia är hennes ämnen. Hon är inte kurd men aktiverar sig i det kurdiska partiet BDP som finns representerat i parlamentet; det är alltså ett accepterat parti. Partiet har valt henne att vara med och omarbete konstitutionen. I oktober 2011 fängslas plötsligt hon och 70 andra partimedlemmar.

Den 13 april besökte jag henne i Bakırköyfängelset i Istanbul. Det kändes oerhört tragiskt att möta en äldre kvinna som är fängslad för sina åsikters skull i ett modernt samhälle som Turkiet ändå vill vara. Hennes forskning om kurderna används helt barockt som bevismaterial mot henne. Hon sade: Man har varit hemma i mitt hem och tagit min forskning och använder det som bevismaterial.

Jag träffade också den person som nämns i svaret, Ahmet Şık, som gav en intressant beskrivning från sin bok om den djupa staten och vem det egentligen är som bestämmer i Turkiet, om hemliga nätverk. Att det finns många krafter som driver landet är något som vi måste ha med oss för att förstå situationen i Turkiet.

Att jag väljer att delta i den här debatten beror på att jag tycker att det är viktigt att vi stöder oskyldigt fängslade människor, framför allt i Turkiet som nu är på tapeten. Yttrandefrihet och pressfrihet är viktigt. När vi ser den negativa trenden inte bara i Turkiet utan över hela världen där man använder terroristlagar för att fängsla den ena journalisten efter den andra måste vi agera med kraftfulla medel.

Utrikesministerns svar är relevant utifrån nuläget. Sverige är inte helt tyst, men många turkiska intellektuella undrar ändå varför Sveriges röst inte hörs mer. Jag vill gärna se Turkiet med i EU framöver. Jag är en av dem som är positiva till att Turkiet ska komma med i EU. Men vad kan vi mer göra för att agera? Nato har stort inflytande, EU har ett inflytande och utrikesministern har säkert också ett inflytande över vad vi ska göra för att människor som sitter oskyldigt fängslade ska bli fria och för att vi ska få en ändrad situation i Turkiet.

Anf. 39 Utrikesminister CARL BILDT (M):

Fru talman! Det var många frågor att försöka besvara.

Fredrik Malm sade två saker samtidigt. Dels sade han att det inte har skett så stora förändringar, dels beskrev han de förändringar som faktiskt har skett i den kurdiska frågan, även om han beskrev det som en serie av reträtter. Man kan beskriva det hur man vill, men situationen är förändrad och det innebär en förbättrad situation. Åtskilligt återstår, inte minst sedan förra sommaren då vi har en skärpt situation för den kurdiska frågan.

Jag ska inte gå in i detalj på den eftersom det för alltför långt. Men att den är av avgörande betydelse för framtiden och för Turkiet tror jag inte att det råder några delade meningar om.

Det som det handlar om i Turkiet är en långsam och långtgående reformprocess av en stat som kommer från ett helt annat ställe, om man uttrycker sig försiktigt. Här ställs frågan: Vad är det vi ska göra? Bodil Ceballos ställde den frågan.

Om man försöker vara lite mer operativt inriktad på vad som är möjligt för att påverka situationen vill jag säga att det skulle börja med kapitel 23, att vi kan få i gång förhandlingar mellan Turkiet och Europeiska unionen på de områden som rör rättsfrågorna. Då går vi direkt in i en förhandling. Nu utvärderar vi detta. I kommissionens utvärderingar står det åtskilligt om vad vi tycker. Det gör skillnad när vi kan gå in i en konkret förhandling med dem och påverka detta mer konkret. Det är tills vidare blockerat av skäl som alla vi som deltar i denna debatt känner till

och dess värre har relativt begränsade möjligheter att påverka. Har vi möjligheter ska vi utnyttja dem.

Det behövs en i grunden ny författning. I den utomordentliga rapport från Europarådet av Thomas Hammarberg som jag refererade till säger han mycket tydligt att mycket har sin grund i konstitutionen från 1982 som är ett resultat av militärkuppen 1980. Den speglar ett gammalt auktoritärt Turkiet. Det har i vissa delar förändrats till det bättre, det är ingen tvekan om det, men det går inte att komma åt det utan att man får fram en ny konstitution. Det arbetet pågår just nu i en kommission som har tillsatts av det turkiska parlamentet med lika representation från alla partier i parlamentet. De måste uppnå någon typ av konsensus. Det är inte alldeles enkelt; så är det också med författningsändringar i vårt eget parlament. Att ge stöd till detta är mycket viktigt.

Den europeiska domstolen för mänskliga rättigheter friar ibland och fäller ibland Turkiet. Dess ordförande var i Ankara häromdagen och välkomnade de åtgärder som kommer att medföra att antalet fall minskar. Det är självfallet också viktigt att man åtgärdar de olika fallen när en dom har fallit. Det gäller inte bara de enstaka fall som kan återupprättas utan också de delar av lagstiftningen som prövningen i Europadomstolen visar är defekta.

Då är jag tillbaka vid de två saker som nu är aktuella. Det är framför allt de väldigt långa häktningstiderna och de rätt lösa kriterierna för häktningar och, associerat med detta, de långa rättegångstiderna. Det finns skäl till detta som har att göra med kontroverserna om det turkiska systemet. Det stora antalet är en funktion både av den pågående Ergenekonrättegången och Sledgehammerrättegången och den kurdiska frågan, som är två helt olika saker. Om de inblandade är skyldiga ska vi väl inte bedöma här, men säg att de är skyldiga i statskupsåtalen. I så fall var de ju motståndare till alla de förbättringar som har skett på den kurdiska sidan och snarast intresserade av att göra en statskupp för att förhindra ytterligare framsteg i riktning mot mänskliga rättigheter och kurdiska rättigheter.

Vi har dessutom den, enligt vår mening, alldeles för generösa definitionen av terrorism. Det finns ett terroristproblem, men det definieras för vitt.

Anf. 40 BODIL CEBALLOS (MP):

Fru talman! Vi ordnade ett seminarium här förra veckan på pressfrihetens dag den 3 maj. Dit var bland andra en turkisk journalist inbjuden. Han sade: Det är bättre nu än förut. Nu blir vi inte mördade längre. Nu blir vi bara fängslade. Det är naturligtvis en förbättring.

Det har varit svårt att fastställa hur många det rör sig om. Enligt de siffror som Fredrik nämnde och de som jag fick i dag på morgonen från det turkiska journalistförbundet var den 3 maj 95 journalister fängslade i Turkiet; av dem är 70 procent kurder. Det är inte bara journalister som fängslats. Tidningsdistributörer etcetera åker också in av olika skäl.

Samma dag var en turkisk före detta EU-ambassadör i utrikesutskottet, och vi förde en dialog med honom. Han började självmant tala om situationen för journalisterna. Jag blev lite förvånad. Det brukar ju inte komma självmant. Hans resonemang utmynnade i att det bara är fyra journalister som har fängslats på grund av sin journalistiska gärning. Då

kan man fråga sig vad de andra 91 journalisterna sitter fängslade för. Det kan ju inte vara så att turkiska journalister är särskilt kriminella eller att de alla är terrorister. Det måste finnas en anledning till att de sitter där de sitter.

Han talade också om kapitel 23 och menade: Vi vet ju inte vad ni vill att vi ska göra. Om ni inte öppnar kapitlet kan vi inte göra något.

Det handlar ju om de mänskliga rättigheterna. De gäller sedan väldigt många år, och de gäller även för Turkiet. Det kan inte vara svårt för Turkiet att förstå vad man ska göra när det gäller pressfrihet och yttrandefrihet. Det räcker att gå tillbaka till de mänskliga rättigheterna. Man behöver inte vänta på att öppna kapitel 23.

I min interpellation skrev jag ett antal siffror som kan vara något aktuella eftersom det har gått ett par månader. Men grunden är att Turkiet sedan 2009 har bedrivit en politik som åtminstone de politiskt verk samma kurderna i landet kallar för en arresteringspolitik.

Det är tusentals politiker, journalister, intellektuella med flera som har arresterats. Nästan 7 000 personer har gripits och väntar på rättegångar för att de har skrivit texter på kurdiska eller blivit medlemmar i ett prokurdiskt parti eller i en fredsorganisation. 3 895 personer har häktats och kommer med stor sannolikhet att dömas till fängelse för att de har använt sig av åsikts-, yttrande-, tryck- eller meddelarfrihet.

Enligt en plattform som heter Frihet för journalisterna, som utgörs av 25 olika journalistförbund, är det fler än 4 000 utredningar mot journalister som pågår.

Vi kan därför inte bara hänvisa till att vi ska låta denna lagstiftningsprocess i Turkiet fortgå, utan vi måste kunna ha en synpunkt. Det är den som jag efterlyser från utrikesministerns sida. Vad vill utrikesministern? Vad gör utrikesministern för att förändra situationen?

Vi har en röst. Jag tror att det var Désirée Pethrus som sade att vi måste ha en egen röst i denna fråga. Jag vill att utrikesministern ska ha en röst. Det finns en bred förankring här i den svenska riksdagen för att mänskliga rättigheter, pressfrihet och yttrandefrihet är viktiga. Regeringen brukar själv påpeka det. Men då måste vi också våga säga någonting.

Anf. 41 FREDRIK MALM (FP):

Fru talman! Det har sagts en hel del klokt i denna debatt. Den är dessutom välbehövlig. Jag vill fokusera på det som kanske är det mest centrala i detta, och det är att förstå den koppling som finns mellan problemen med yttrandefrihet och pressfrihet i Turkiet och behandlingen av den kurdiska befolkningen. Det räcker med att titta på de journalister som har gripits. De allra flesta av dem anklagas för att vara anhängare till PKK. En del av dem som är fängslade behöver inte vara anhängare av PKK utan har bara rapporterat om någonting som har hänt. Men de grips ändå. Då använder man bara en rapportering för att pådyvla någon att också vara ansluten till en organisation.

Det är mycket riktigt att kurderna har fått det bättre i Turkiet om vi jämför med hur det var för 10 eller 20 år sedan. Då hade kurderna inte ens rätt att fira nyår. Det har de nu. Men de senaste åren, sedan 2008–2009, har utvecklingen inte gått framåt utan tvärtom gått bakåt. Nu står man där, och jag upprepar det som jag sade tidigare eftersom det är viktigt att vi förstår dessa perspektiv och att vi har dem klara för oss: Under

70 års tid har den turkiska staten haft som officiell politik att kurderna inte finns. Det existerar inga kurder. De är bergsturkar, sade man. Sedan fick man medge att kurderna finns, men man sade att deras språk inte finns utan att det egentligen är en dialekt av det turkiska språket. Men kurdiska är ett indoeuropeiskt språk besläktat med persiska och även på längre håll med svenska, medan turkiska är ett altaiskt språk. Då fick man medge att kurdiska språket finns. Men man sade att nationen Kurdistan inte finns. Om någon visar upp en karta på detta dras den personen inför rätta. Man fick acceptera att Kurdistan är en term som med all säkerhet har använts ända sedan 1100-talet. Då säger man: Kurdistan finns, men bara på andra sidan gränsen, i norra Irak, inte här i Turkiet.

Det är denna syn som måste förändras i Turkiet. Det måste till ett attitydskifte och ett mentalt skifte. Det är detta som är det viktiga för Sverige att mycket aktivt trycka på så att det kan komma att ske.

Anf. 42 AMINEH KAKABAVEH (V):

Fru talman! Det har sagts en hel del här. Det är klart att det som Fredrik Malm lyfter fram handlar om den kurdiska frågan. Vem man än talar med säger de att om någon har skrivit om kurderna räcker det för att anses vara terrorist.

Vi träffade Zeynep Kuray, en ung kvinnlig journalist, tillsammans med Büşra Ersanlı i kvinnofängelset. Zeynep Kuray sade att hon har rapporterat om de brott som har begåtts mot kvinnor och barn i fängelser. Det har skett sexuella trakasserier, våldtäkter och så vidare i fängelserna. Det räckte för att hon skulle hamna i fängelse. Det är en logisk förklaring, även om inte någon kan förstå denna logik.

Häromdagen talade Erdoğan om att det finns en nation, ett språk och en flagga. Självklart kan den turkiska staten bidra med både kurdisk nationalism och turkisk nationalism från alla håll. Gör man det finns det massor med känslor i detta. Det finns hur många nationaliteter som helst i detta land som skulle vilja vara en del av denna stat.

Men jag vill använda min återstående talartid till att säga att varken jag eller någon annan i Sveriges riksdag, tror jag, vill att ett annat Guantánamo ska uppstå i Turkiet. Vad vi än tycker om Abdullah Öcalans parti och hans ideologi är han sedan åtta månader fängslad på en ö och har inte fått rätt att träffa sin advokat eller någon i sin familj. Enligt turkisk lagstiftning har alla faktiskt rätt att träffa sin egen familj och advokat. Det borde vara en rättighet för honom också, oavsett vad vi tycker om honom, hans ideologi och hans parti. Jag undrar vad Carl Bildt kan göra för att också han ska tilldelas mänskliga rättigheter enligt turkisk lagstiftning.

Anf. 43 DÉSIRÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Det har hänt en del i den kurdiska frågan, vilket flera här har sagt. Det sade också professor Büşra Ersanlı. Hon sade att hon i dag ångrar att hon har skrivit och talat positivt om Turkiets förändringar eftersom hon nu själv har drabbats av precis det som är motsatsen till det. Man var på rätt väg. Men nu hör vi tyvärr nationalistiska uttalanden. Det är oroväckande tendenser i Turkiet nu. Vart kan nationalismen leda?

Vi träffade många turkiska intellektuella. En sade att en minister i en tidning offentligt hade uttalat att professor Büşra Ersanlı inte kan vara

någon att lita på eftersom hon har varit gift med en jude. Detta sägs alltså öppet i medierna utan att någon reagerar.

I helgen var jag med Forum för levande historia i Mauthausen utanför Linz, som tidigare var ett koncentrationsläger. Vi var flera riksdagsledamöter som resonerade om hur det kunde bli som det blev. När går vi över gränsen? När blir nationalismen så att säga någonting som gör att alla medborgare accepterar att man ska rensa ut några för att ha den rena och fina staten och medborgaren – den ariska rasen – som man hade här?

Dessa små steg mot en förintelse gick steg för steg, och världssamfundet reagerade inte. Det är därför som jag ställer mig här i dag.

Erdoğan har tydligt nyligen sagt att man är ett land och en religion. Hur ska människor som har en annan religiös bakgrund uppleva det?

Även om de flesta kristna redan är fördrivna måste vi reagera nu och använda alla de kanaler som Sverige möjligtvis har. Vi har och ska ha en hög svansföring när det gäller mänskliga rättigheter. Det är min förhoppning att den svenska regeringen på alla sätt ska ta upp denna situation.

Avslutningsvis: Även den akademiska friheten var någonting som Büşra Ersanlı verkligen ville att vi skulle lyfta fram. I dag är det flera som inte heller får ut sin akademiska examen på grund av att de har så att säga fel forskning. Den akademiska friheten är därför också någonting viktigt att slåss för här.

Anf. 44 Utrikesminister CARL BILDT (M):

Fru talman! Jag tycker att Désirée Pethrus kanske tecknar bilden i väl mörka färger. Senast som jag träffade utrikesminister Davutoğlu i Istanbul blev det mötet lite kortare än det borde ha blivit av den enkla anledningen att han var tvungen att gå till det möte som han hade planerat med den grekisk-ortodoxe patriarken som han också klassificerade på det sätt som den grekisk-ortodoxe patriarken själv ville, vilket har varit en kontroversiell fråga. Därefter träffade han den armeniske patriarken och alla de övriga samfundsledarna i Istanbul på ett sätt som var symboliskt mycket viktigt och som jag hade all anledning att uppskatta.

Jag vill därefter vända mig till Bodil Ceballos. Det föreligger hela tiden i denna debatt olika siffror när det gäller antalet, och jag tror att vi ska vara försiktiga att ha någon bestämd mening om det. Jag utgår rätt mycket från de rapporter som Dunja Mijatović, alltså OSSE:s rapportör för dessa frågor, har kommit fram till. Hon är en person med betydande integritet, och hon förmår att balansera de olika synpunkterna mot varandra.

Det är inte så att journalister är fria från brott. Men samtidigt finns det ett antal som är betydande, oavsett hur stort man anser att detta antal är. Det är det som vi nu ser. Det är bland annat effekter av en gammal konstitution och gamla strukturer som fortfarande finns kvar. Det måste successivt, helst så snabbt som möjligt, tas bort.

Sedan är det två politiska processer. Den ena, som är en del av detta, är mot den gamla staten. Att försöka röka ut den djupa staten är vad som sker i de här rättegångarna mot dem som försökt göra statskupp – rätt eller fel. Det är en komplicerad process som vid det här laget pågått i fem år, vilket icke är tillfredsställande från våra utgångspunkter.

Vidare är det den kurdiska frågan och definitionen av Turkiet. Det här går tillbaka till Sèvres- och Lausannefrederna som fortfarande är så kon-

troversiala att de knappt går att diskutera i rationella termer vare sig i Turkiet eller i andra länder i närområdet och där det handlar om själva definitionen av vad den turkiska nationen och den turkiska staten är som successivt genomgår en förändring.

Jag är oroad av det som hänt – jag skulle vilja datera det från förra sommaren – framför allt när de hemliga samtalen, för övrigt i Norge, som pågick mellan den turkiska underrättelsetjänsten och säkerhetstjänsten å ena sidan och PKK å andra sidan bröt samman. Jag har mina egna teorier om varför det skedde. Efter det har vi fått en upptrappning av konfrontationen. Det måste brytas – man måste återgå.

Det är där Öcalanfrågan kommer in som en något kontroversiell fråga som jag tror att vi som utomstående officiellt ska akta oss för att ha åsikter om. Öcalan är en terroristledare och är dömd för terrorism. Men det är klart att en försoningsprocess ibland måste kunna ta också okonventionella steg. Det visade den turkiska regeringen i de hemliga samtal man hade med PKK intill förra sommaren, intill att de bröts av dem som var mer intresserade av en militär linje – väldigt mycket på PKK-sidan.

Det här kan mycket väl komma att bli mer besvärligt genom utvecklingen i Syrien där PKK nu står på regimen sida i Damaskus på ett sätt som inte underlättar hanteringen av frågan.

Jag kan, Bodil Ceballos, försäkra att de synpunkter som jag framfört här också framförs av mig när vi har samtal med de turkiska ledarna.

Från vår utgångspunkt är det angeläget att vi tydligare får in de här frågorna också i EU-processen – kapitel 23 – och att det leder till en konkret förhandling på ett helt annat sätt. Och jag hoppas att vi kan få en större klarhet från EU:s sida angående perspektivet för Turkiet, för det skulle ge ett ökat inflytande och ökade möjligheter för oss att ta oss an de här frågorna under kommande år.

Anf. 45 BODIL CEBALLOS (MP):

Fru talman! Jag får tacka för det svar jag nu i slutändan fått om att utrikesministern faktiskt framför de tankar och idéer som vi här i riksdagen nu framfört till utrikesministern.

Det finns ett väldigt starkt mandat från både oppositionen och majoriteten här i riksdagen för att aktivt arbeta med frågan. Jag tror att det om inte annat framgått av den här debatten. Jag hoppas verkligen att utrikesministern är mycket aktiv och driver frågan på olika håll.

Vidare tycker jag att utrikesministern ska ta frågan om kapitel 23 i beaktande. Det får inte vara så att Turkiet bara väntar på att vi ska öppna det för att göra några reformer. Jag tror att vi alla är väldigt oroad av den utveckling vi ser. Fredrik Malm var tidigare inne på att vi hade förhoppningar på Erdoğan och på en mer demokratisk utveckling i Turkiet. Men lite i taget har det här gått tillbaka.

Vi vet också att det till viss del har att göra med att det från flera EU-länder finns ett motstånd mot att Turkiet ska bli medlem. Även den frågan måste vi jobba med.

Alla vi här är för ett turkiskt medlemskap. Sverige är det land som kanske allra mest gått i täten för att få med Turkiet. Därför har vi en större trovärdighet gentemot Turkiet när vi diskuterar de här frågorna med de turkiska ledarna. De vet att vi är deras vänner. Det är naturligtvis lättare att lyssna på vänner än att lyssna på sina ovänner. Men den kur-

diska frågan som diskuterats måste lösas. Det här är verkligen ett exempel på hur illa det kan gå när andra makter drar gränser och splittrar folk – mitt itu.

Prot. 2011/12:110
8 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 46 Utrikesminister CARL BILDT (M):

Fru talman! Beträffande den senaste kommentaren om när andra makter drar gränser och splittrar folk är det Sèvresfreden eller Lausannefreden vi egentligen talar om. Kontroversen var ju hur man skulle dra gränser och hur man skulle definiera efter det osmanska rikets sammanbrott. Delvis lever vi fortfarande med den problematiken.

Bodil Ceballos har alldeles rätt. Jag tror att vi har möjligheter att ha ett inflytande. Man lyssnar på oss. Vi har möjlighet att tala med den turkiska regeringen, i första hand med AK-partiet.

Det är viktigt att vi breddar kontakten också med de andra partierna. Det man gjort när det gäller den nya författningen är att man satt upp en kommission där alla partierna är företrädde.

CHP har sina problem, men det har skett – vilket är mer problematiskt i de här hänseendena, ska det sägas, icke minst i den kurdiska frågan – en viss förändring. De är i alla fall beredda att diskutera frågan. Då är det viktigt att de från svensk sida som möjligtvis har förbindelser med dem kan etablera sig där.

BDP, det kurdiska partiet, sitter också med. Det är viktigt att vi utnyttjar de samtalskanaler som finns där och att de kan spela en konstruktiv roll.

MHP, det mer nationalistiska partiet, är jag inte säker på att någon i denna kammare i alla fall just nu har några kontakter med. Men även dem ska vi försöka påverka att inse att de här sakerna måste lösas som en del av den europeiska reformprocessen.

Den kurdiska frågan har vi inte löst i denna interpellationsdebatt – konstigt nog. Frågan är alldeles för komplex. Men jag tycker att vi har en rätt bra enighet om artikel 23, om den nya författningen, om Europadomstolen och om dialogen när det gäller häktningstider, arresteringsorder och rättegångstider samt om att föra fram detta i de olika kontakter som vi kan ha med de turkiska myndigheterna som en del i vårt stöd till de turkiska och europeiska ansträngningarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 2011/12:342 om Systembolagets vinimport och vingårdsarbetarnas levnadsvillkor

Anf. 47 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Fru talman! Amineh Kakabaveh har frågat mig varför etiska hänsyn tagits bort ur Systembolagets avtal, om jag, med tanke på de svåra och etiskt oacceptabla förhållanden som råder i många länder inom vinproduktionen, avser att återinföra tidigare bestämmelser för Systembolaget när det gäller importen av vin, om jag avser att vidta åtgärder för att se till att nya etiskt acceptabla bestämmelser rörande Systembolagets vinimport följs upp och implementeras samt om jag avser att se till att dis-

krimineringen av kvinnor inom vinproduktionen, i länder från vilka Systembolaget importerar vin, ägnas särskild uppmärksamhet.

Jag vill börja med att besvara frågan om varför etiska hänsyn lyfts bort ur Systembolagets avtal när det gäller på vilka grunder produkturval får göras för Systembolagets produkturval.

I avtalet från 1994 ingick följande grunder: produktens kvalitet, särskilda risker för skadeverkningar av produkten, kundernas efterfrågan och andra affärsmässiga samt etiska hänsyn.

Efter Sveriges inträde i EU tillsattes en utredning som bland annat konstaterade att dessa grunder var förenliga med gemenskapsrätten *förutom* när det gäller etiska hänsyn. Eftersom avtalet mellan staten och Systembolaget samtidigt har en otydlig konstitutionell status ansåg utredningen att det var lämpligt att tydliggöra reglerna för produkturval. I den efterföljande propositionen instämde man även i detta.

Detta ledde till att avtalet från 1994 ersattes i maj 2000. Bland annat ändrades då skrivningen kring produkturvalsgrunder genom att orden ”etiska hänsyn” togs bort. Eftersom anledningen kvarstår till att etisk hänsyn som särskild grund för produkturval togs bort kan det inte heller återinföras i avtalet.

När det gäller frågan om jag avser att vidta åtgärder för att se till att nya etiskt acceptabla bestämmelser rörande Systembolagets vinimport följs upp och implementeras vill jag beskriva hur Systembolaget i dag arbetar med dessa frågor.

Systembolaget har som mål att uppnå en positiv, varaktig förändring gällande arbetsvillkor, mänskliga rättigheter, miljö och korruption. Systembolaget tar detta ansvar både i sin verksamhet och i leverantörskedjan genom att, i enlighet med FN-initiativet Global Compact och dess principer, det ska vara hållbart och kostnadseffektivt i alla processer och beslut. För att det ska lyckas krävs ett nära samarbete med svenska leverantörer – men även med vinproducenterna.

Precis som Amineh Kakabaveh beskriver finns det inom jordbruksnäringen allvarliga problem med arbetsvillkoren. Det är en av anledningarna till att Systembolaget 2008 inledde ett arbete med en hållbar leverantörskedja tillsammans med de fyra nordiska alkoholmonopolen. Sedan 2012 har dessa en gemensam uppförandekod i inköpsvillkoren.

Att fem länders alkoholmonopol sätter upp gemensamma villkor ger en reell möjlighet att påverka villkoren för dem som arbetar med produktion och leveranser. Målet är att 2013 säkra en leverantörskedja som tar väl hand om både människor och miljö.

I det nordiska samarbetet ingår bland annat CSR-utbildning för leverantörskedjan, gemensam uppförandekod, dialog med intressenter och tredjepartskontroller i kombination med självskattningsformulär.

Att minimilön för dem som arbetar med produktion för svenska marknaden kan vara svår att leva på är naturligtvis ett problem. Att som Systembolaget – en enskild utländsk aktör – driva frågan om levnadslön kan även det vara svårt. Bättre och mer effektivt kan det vara att gå ihop med flera länder och organisationer för att ställa gemensamma krav.

Eftersom Systembolaget har ett stort antal producenter i flera länder är det viktigt att ha en internationellt utarbetad och vedertagen uppförandekod, och Systembolaget har valt att ansluta sig till BSCI:s, Business Social Compliance Initiative. BSCI:s uppförandekod grundar sig på FN:s

deklaration om mänskliga rättigheter och ILO:s deklamationer. Arbetstagarerna är även indirekt delaktiga genom att uppförandekoden utgår från bland annat ILO.

Fackföreningsfrihet är ett krav i Systembolagets uppförandekod, och att involvera fackföreningar och arbetstagarer i Systembolagets arbete är en del av Systembolagets arbete. Dialog pågår med olika fackföreningar. Utöver det hålls intressentdialoger med fackföreningar och producenter.

BSCI håller just nu på att se över uppförandekoden, något som görs vart tredje år. En hearing kommer att hållas i maj där olika intressenter, inklusive fackliga organisationer, inbjuds att komma med sina synpunkter och önskemål.

Amineh Kakabavehs sista fråga gäller om jag har för avsikt att se till att diskrimineringen av kvinnor inom vinproduktionen ägnas särskild uppmärksamhet. Systembolagets uppförandekod förbjuder all form av diskriminering där diskriminering på grund av kön nämns specifikt.

Min bedömning är att Systembolaget bedriver ett gott arbete med hållbarhetsfrågor och CSR.

Anf. 48 AMINEH KAKABAVEH (V):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Maria Larsson för svaret. Det är positivt att statsrådet håller med mig om att det är problematiskt med miljardlöner för kvinnor och barn på vingårdar i olika delar av världen vars produkter säljs på den svenska marknaden och att vi här har ett ansvar.

Jag håller inte med om att uppförandekoden har medfört mänskliga rättigheter i form av fackliga rättigheter, rätt till rent vatten, bostad och så vidare och rätt till mammaledighet och skydd mot diskriminering av gravida kvinnor.

Den kampanj som kritiserar Systembolagets etiska arbete framför en hel del berättigad kritik av uppförandekoden som infördes i januari 2012, bland annat att detta inte ingår.

Svältlöner, osäkra anställningar och diskriminering av gravida och nyblivna mödrar tillhör vardagen för lantarbetare på vingårdar i till exempel Sydafrika, Argentina och Chile.

Systembolaget är ett statligt bolag och skulle kunna ta mer ansvar för arbetarna på vingårdar och lantbruk. Det handlar om kvinnor och barn. Kvinnorna har mer än 45 procent lägre lön än männen.

Kritiken är påtaglig och handlar om att man måste få en lön som går att leva på, att diskrimineringen av kvinnor, säsongsanställda och fackligt aktiva måste upphöra, att bostäderna på vingårdarna måste förbättras, att säsongsanställda måste få ta del av samma förmåner som fast anställda, att diskrimineringen av gravida och nyblivna mödrar måste upphöra, att arbetare måste få tillgång till rent vatten och toaletter på arbetet och att ingen handel görs med gårdar som befinner sig i marktvister med småjordbrukare och ursprungsfolk.

Det här saknas i Maria Larssons svar när det gäller det etiska och moraliska ansvaret.

Etik och moral handlar inte om hur vinet smakar och hur kvaliteten är utan om människors rättigheter. Facken måste få insyn, och det ska vara öppet och transparent i frågor om mänskliga rättigheter.

I till exempel BSCI finns inte denna öppenhet. Därför finns det farhågor att situationen inte alls kommer att förbättras för dessa lantarbe-

tare. Fackliga rättigheter och facklig insyn finns inte. Har facket inte insyn kan de inte rapportera. Mötena är inte heller öppna så att man kan rapportera vad som försiggår.

Jag förväntar mig att Sverige och Systembolaget som är ett statligt bolag tar sitt ansvar för kvinnor och barn på lantgårdar i till exempel Sydafrika, Argentina och Chile.

Anf. 49 JENS HOLM (V):

Fru talman! Jag tackar Amineh Kakabaveh för en viktig interpellation och minister Maria Larsson för svaret.

Systembolaget är som sagt ett statligt företag. Vi äger alltså detta företag gemensamt. Vi har därmed alla möjligheter att ställa krav på det Systembolaget gör, och det ska vi också göra. Därför är denna interpellation så viktig.

Jag håller inte med ministern när hon i interpellationssvaret säger att det kan vara svårt för Systembolaget att som enskild utländsk aktör ställa krav på marknaden.

Systembolaget är en av världens största uppköpare av vin och andra alkoholhaltiga produkter. Frågar man vilken producent som helst i världen instämmer de nog i att de gör allt för att blidka Systembolaget när Systembolaget inspekterar gårdar och visar intresse för att köpa produkterna.

Med andra ord kan det som Systembolaget säger och de krav som Systembolaget ställer på vingårdar i utvecklingsländer verkligen ge resultat.

Har Maria Larsson eller någon annan i regeringen tagit upp frågan om att ställa etiska krav vid produkturval med kommissionen? I svaret står det att ni tror att det kan bryta mot EU:s lagar om regeringen ställer etiska krav på Systembolaget vid upphandling. Är det verkligen så? Har ni ställt denna fråga till kommissionen?

På EU-nivå är det rätt ofta så att om man verkligen tar strid för något och argumenterar med goda argument, som i detta fall att fackliga rättigheter ska respekteras, att miljön inte ska utarmas, att kvinnor inte ska diskrimineras och så vidare, kan man komma ganska långt.

Har Maria Larsson och regeringen verkligen drivit denna fråga ända fram till EU-kommissionen? Har ni fått något skriftligt svar från kommissionen där kommissionen säger att den svenska regeringen inte får ställa krav på att Systembolaget ska ha med etiska hänsyn när man handlar upp vin?

Förlängningen av ministerns svar blir att regeringen lämnar över hela ansvaret till Systembolaget. Regeringen tar inget ansvar för det Systembolaget gör, vilket är helt fel.

Systembolaget äger vi tillsammans. Då är det också vår uppgift som politiker att se till att de produkter som Systembolaget köper uppfyller alla etiska krav som vi vill att de ska uppfylla. I dag är det faktiskt inte så. Därför är det en viktig debatt.

Anf. 50 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Fru talman! Det här är en fråga som just nu handlar om Systembolaget och alkoholproduktion, men förhållandena för lantarbetare rör egentligen mycket mer än alkoholproduktionen. Mycket av det som Amineh

Kakabaveh pekar på i sin interpellation handlar om att det är miserabla förhållanden för lantarbetare i livsmedelsproduktion av olika slag, också när det gäller alkoholproduktion. Därför är frågan viktig.

Jag vill påstå att förfrågningar till kommissionen borde ha gjorts av den tidigare regeringen i samband med att man hade en diskussion om det här och ersatte det 2000. Det var då frågan var aktuell, och man valde då att inte ta med etiska hänsyn. Huruvida frågan då ställdes vet kanske Jens Holm bättre, eftersom det var en socialdemokratisk regering som stöddes av Vänsterpartiet vid den tiden. Sedan kan man naturligtvis förnya frågan. Men min fråga går gärna tillbaka till Jens Holm: Hur såg det ut vid den tidpunkten? Ställdes frågan till kommissionen om inte det här var möjligt? Därefter har det inte funnits anledning att lyfta frågan. Men jag tycker att det skulle vara jätteintressant att höra er redovisning av detta.

Själva huvudidén med Systembolaget är att man har ett särskilt samhällsansvar. Det har man naturligtvis när det gäller de nationella förhållandena, att begränsa alkoholens skadeverkningar. Man har det också när det gäller ett hållbarhetsarbete gentemot sina leverantörer och producenter. Jag skulle, precis som ni, önska att vi hade kommit längre i det arbetet. Men det är ett arbete som är påbörjat och som är av ett mycket omfattande och bra slag, tycker jag. Man har vidgat hållbarhetsarbetet.

Sedan fyra år tillbaka har Systembolaget drivit ett omfattande samarbetsprojekt tillsammans med de övriga nordiska alkoholmonopolen för att få till stånd den gemensamma uppförandekoden för sina leverantörer. Här finns det fem alkoholmonopol som, om de sluter sig samman, har mycket större genomslagskraft. Det är det som finns på plats sedan januari i år.

Jag tycker också att det är betydelsefullt att Systembolaget är medlem i BSCI, som arbetar för goda arbetsvillkor i sina leverantörskedjor. Utöver de samarbeten som jag har redovisat har Systembolaget utvecklat en dialog med arbetstagarorganisationer, miljöorganisationer och andra intresseorganisationer. Man har, precis som ni säger, ett särskilt stort ansvar att se till att de varor som man försäljer är producerade på ett sjyst sätt för både människor och miljö.

Om Systembolaget upptäcker fusk eller dåliga förhållanden agerar man direkt och kräver att leverantören tillsammans med producenten tar fram en åtgärdsplan och åtgärdar problemet. Om det inte sker tar Systembolaget bort produkten från hyllan. Det här innebär att man är aktiv och har ökat sin intensitet på det här området dramatiskt mycket de senaste åren.

Man samarbetar också med organisationer som Fair Trade. Och det är viktigt att fortsätta att ändå handla med länder som Sydafrika där den här typen av problematik kan finnas. Det tycker Fair Trade som organisation. Det är också Systembolagets bedömning att man inte ska ha som grundinställning att avbryta affärsrelationer utan tvärtom försöka påverka.

Jag ska gärna berätta mer om vad Systembolaget gör i nästa inlägg.

Anf. 51 AMINEH KAKABAVEH (V):

Fru talman! Det är intressant att Maria Larsson säger att jag talar om lantbruksarbetare generellt. Jag har hela tiden talat om kvinnor och barn som tillverkar vin på vingårdarna i Argentina, Chile och Sydafrika vari-

från Systembolaget som statligt bolag är importör. Det finns en massa kritik mot att de löner som Sydafrikas lantbruksarbetare på vingårdarna har är precis samma löner som man har haft under apartheidregimen. Stephen Greenberg rapporterar om hur situationen är för dessa människor.

Det som framförs här stämmer inte alls. Det är de affärsmässiga aspekterna som hela tiden är centrala i den här kammaren när det gäller internationell solidaritet, främjande av kvinnors mänskliga rättigheter, barns rättigheter och fackliga rättigheter. Det har varit hundra år av kamp i Sverige.

Det vore skamligt och faktiskt väldigt osvenskt att ett bolag som Systembolaget inte skulle främja de fackliga rättigheterna för de människor som berörs. Det är deras produkter som står på våra hyllor, och som jag sade handlar det inte bara om hur de smakar och om hur kvaliteten är. Det handlar också om, menar jag, mänskliga rättigheter och att människor ska ha en lön, inte bara en minimilön, som de faktiskt kan leva på, så att de kan betala barnens skolgång, betala för boende, rent vatten, kläder, skor och så vidare.

Det är lönen som kritiken handlar om, för i uppförandekoden ingår inte den. Där ingår inte heller den öppenhet som det ska vara. Därför ska man inte förvränga det här och säga att det är ett enskilt bolag det handlar om. Det handlar faktiskt om oss politiker. När vi har ett gemensamt ansvar för statliga bolag måste vi också som politiker ta ett eget ansvar. Vi har ansvar för människors livsvillkor och för de demokratiska villkor som vi i Sverige har enats om. I hundra år har vi kämpat och kämpar än i dag för kvinnors rättigheter till lika lön för lika arbete. Varför skulle det inte handla om de människor som producerar de produkter som vi köper?

Det är många andra frågor som Maria Larsson och regeringen borde begrunda för att kunna svara på hur andra människor lever. Det handlar helt enkelt om exploatering av andras kraft, av de ekonomiskt mest svaga människorna på de internationella marknaderna, om lantbruksarbetarna som tillverkar vinprodukter till vårt systembolag. Det är väldigt viktigt att poängtera.

Det finns annan kritik i studier mot detta. Bland annat Ethical Rights Initiative visar att uppförandekoden generellt sett inte har lett till förbättringar för de fackliga organisationerna när det gäller säsongsarbetare, migranter, gravida kvinnor och nyblivna mammor. Det står tydligt och klart här. Det stod också i en artikel, jag tror att det var i DN förra året. Vi har också lyft fram den här frågan under allmänna motionstiden.

Nu vill jag ha svar på vad ministern gör för att detta ska förbättras.

Anf. 52 JENS HOLM (V):

Fru talman! Den här debatten handlar om att det vin som vi konsumerar ibland produceras, tyvärr, under helt oacceptabla förhållanden. Det kan vara gårdar där man använder väldigt mycket kemikalier som förstör grundvattnet, förstör miljön och förstör för de djur och människor som lever där. Det kan vara tillverkare som motarbetar fackföreningar, betalar urusla löner, diskriminerar kvinnor och så vidare.

Maria Larsson sade själv att hon beklagar att det ibland "råder miserabla förhållanden" på de vingårdar som Systembolaget köper sitt vin

ifrån. Då vill Amineh Kakabaveh, jag och andra veta vad regeringen gör i frågan, eftersom vi äger Systembolaget tillsammans.

Maria Larsson, du har ju chansen att påverka det här. Då tycker jag att Maria Larsson spelar ut det sämsta av kort. Det kallas nämligen för sossekortet: Nej, det var sossarnas fel, och vi kan inte göra någonting.

Nej, Maria Larsson, det går inte. Ni har nu suttit i regeringen i snart sex år. Då vill jag veta: Kan inte du ta upp den här frågan med EU-kommissionen? Eller jag tycker snarare att ni direkt kan lägga på de här kraven på Systembolaget, att etiska hänsyn ska tas med när man köper upp vin i andra länder.

Det handlar inte alls om att vi vill sluta att handla med fattiga länder, tvärtom. Det är precis som du säger, Maria Larsson, att vi ska påverka den handeln. Vi ska påverka de förhållanden som råder där man producerar vin som vi konsumerar i Sverige. Men hur påverkar du, Maria Larsson? Än så länge har vi faktiskt inte fått något konkret exempel på det.

Anf. 53 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Fru talman! Regeringen arbetar på ett systematiskt sätt med hållbarhetsfrågorna i ett ganska brett perspektiv. Bland annat har vi tagit ett initiativ som sträcker sig över alla de statliga bolagen, för det är inte bara Systembolaget som behöver visa hänsyn till både människor och miljö när det handlar om produktion av varor och tjänster.

Peter Norman är huvudansvarig för de statliga bolagen. Han har ansvar för den löpande ägarstyrningen av statliga bolag. Och han har tagit upp just hållbarhetsfrågorna. De ska i större utsträckning integreras i löpande ägarstyrning, och ägaren ska mer strukturerat och målinriktat bidra till att utveckla samarbete mellan bolagen när det gäller frågor kring hållbarhet. Därför bjöd Peter Norman in ordförande, vd och hållbarhetsansvariga i samtliga statliga bolag tillsammans med ansvariga statssekreterare.

Ett sådant här hållbarhetsseminarium hölls den 27 mars. Jag skulle vilja säga att det är ett exempel på att vi arbetar väldigt aktivt med de här frågorna. Jag skulle önska att vi vore mycket längre fram. Men vi har påbörjat ett väldigt ambitiöst arbete – låt mig säga det! Det har vi också när det gäller Systembolaget.

Systembolaget gör väldigt många saker, och jag vill verkligen säga att i Systembolagets uppdrag ligger också att främja fackliga rättigheter och att ta miljömässiga hänsyn.

Man arbetar med fair trade-organisationer – det har jag redan sagt.

För det första ställer Systembolaget krav på sina producenter genom avtal som kräver att de följer gällande lagstiftning, att de har organisationsfrihet, lön, arbetstid och tillfredsställande arbetsmiljö.

För det andra har man en dialog med leverantörer och med dryckesproducenter. Och inför varje inköpsbeslut görs riskanalyser. Man gör också egna platsbesök. Dessutom anlitar man externa oberoende aktörer som kontrollerar att lagar, regler och Systembolagets krav följs. Det är en ganska rejäl uppföljning av varje avtal som man har.

Sedan utbildar Systembolaget tillsammans med BSCI producenter och leverantörer i vilka regler som gäller inom ramen för koden. Man för också intressentdialoger med intresseorganisationer. Det är fackliga organisationer – ja, just det, fackliga organisationer. Det är universitet. Det

är myndigheter. Och det är producenter. Dessutom har man ett antal gröna val, etikmärkta val, genom gröna och lila märkningar i butiken.

Det innebär att etiska hänsyn visserligen inte står i uppförandekoden, men de tillvaratas väldigt väl i Systembolagets arbete. Och ägardirektivet går ut just på att man ska ta ett samhällsansvar. Det kommer till tydligt uttryck. Och jag skulle vilja säga att det har hänt mycket i Systembolaget bara under de senaste åren.

Sedan kan vi naturligtvis önska att ännu mera skulle ha hänt. Det är många som tycker att det görs för lite och att det går för sakta. Men det är bättre att göra rätt och att det tar lite längre tid än att det blir fel och går fort. Men det har skett ett dramatiskt förbättringsarbete de senaste åren.

Anf. 54 AMINEH KAKABAVEH (V):

Fru talman! Det är mycket lätt att prata, tyvärr. Det är alltid lättare att prata. Den verklighet som råder och vad som försiggår är någonting annat.

Det skulle vara väldigt bra om de fackliga hade insyn, om det skulle vara öppet, om man, när man gjorde de här uppföljningarna, skulle göra spontana besök och om mötena var öppna för fackliga företrädare och dem som det berör, arbetarna. Det är de det handlar om.

Men vid upphandlingen av vin tar Systembolaget faktiskt inte hänsyn till arbetsvillkor för dem som producerar vinet. Enligt avtalet mellan staten och Systembolaget från den 9 maj 2011, § 4, får produkturval endast grundas på produktens kvalitet, särskilda risker för skadeverkningar av produkten, kundernas efterfrågan och andra affärsmässiga hänsyn.

Tidigare avtal mellan staten och Systembolaget, SFS nr 1994:2049, har även inkluderat etiska hänsyn som grund för urvalet. Det är också viktigt att poängtera.

Sedan finns det en hel del andra kritiker som säger att den här koden brister i öppenhet. BSCI-medlemmar har inga skyldigheter att offentliggöra protokoll från inspektioner. Det säger helt emot vad Maria Larsson här hävdar.

Det handlar återigen om att ta ett politiskt ansvar, för det är ett statligt bolag. Vi politiker är skyldiga att se till att detta ska förbättra arbetarnas livsvillkor. Och jag hoppas att Maria Larsson tar upp detta när det gäller Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Det är det som det handlar om.

Anf. 55 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Fru talman! Vi tar politiskt ansvar. Vi vet och ser till att Systembolaget ställer krav på sina producenter, att man gör riskanalyser, att man gör egna platsbesök och att man utbildar producenter och leverantörer i det regelverk som ska gälla.

Det har gjorts ett stort förbättringsarbete. Det kan göras mycket mer. Det är anledningen till att regeringen nu tar ett samlat grepp kring hållbarhetsfrågorna. Där inkluderas naturligtvis de frågor som Amineh Kakabaveh har aktualiserat i dagens debatt.

Med det ber jag att få tacka för dagens debatt.

Kammaren beslutade kl. 15.57 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

15 § Svar på interpellation 2011/12:339 om Sveriges lantbruksuniversitet i Skara

*Svar på
interpellationer*

Anf. 56 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C):

Herr talman! Monica Green har frågat mig vad jag avser att göra för att förhindra nedläggningen av Sveriges lantbruksuniversitet i Skara för att inte utarma den kompetens som utvecklats i Skara. Vidare har Monica Green frågat vad jag avser att göra för att den samverkan mellan bransch och akademi som byggts upp i Skara sprids till fler näringar och andra delar av Sverige.

Låt mig först och främst slå fast att SLU:s verksamhet håller hög kvalitet och är mycket värdefull för de gröna näringarna och samhället i stort. Universitetet rankas enligt flera olika rankingslistor i det absoluta toppskiktet i Sverige.

Förslaget som Monica Green refererar till är en intern genomgång av lokaliseringen av SLU:s utbildningar. Den är avsedd som underlag för en internationell grupp som har styrelsens uppdrag att ge en bredare belysning av SLU:s utbildningsutbud för framtiden. Enligt vad jag har erfärut ska denna grupp ta ett brett grepp över utbildningsutbudets långsiktiga utveckling, kvalitet och struktur, vilket även kan påverka lokaliseringen. SLU:s styrelse har diskuterat frågan, och några beslut är inte ämnade att fattas förrän vid styrelsens möte i december.

Den enmansutredning som nu har lagt fram ett förslag har enbart fokuserat på utbildningsutbudet. Några förslag beträffande övriga verksamheter i Skara finns inte.

SLU beslutar själva om den interna organisationen inom universitetet och administrerar denna med utgångspunkt i kravet på en hög kvalitet och resurseffektivitet i verksamheten.

Samverkan mellan akademi och näringar är, enligt regeringens mening, en viktig lagstadgad uppgift för våra lärosäten. Det är varje lärosätes uppgift att själva utforma samverkansuppgiften.

Anf. 57 MONICA GREEN (S):

Herr talman! Jag har skrivit den här interpellationen eftersom jag är orolig för SLU i Skaras framtid.

Ibland sägs det att man är för tidigt ute med att interpellera, och nästa gång man gör det får man höra att det skulle man ha gjort för länge sedan, för det beslutet är redan taget. Jag tycker att man ska agera så snart

som möjligt när man ser att en verksamhet är hotad, särskilt en sådan här bra verksamhet som är så viktig för näringen i Skaraborg.

Därför vill jag uppmärksamma hela regeringen på vad det är som händer. Precis som Eskil Erlandsson säger är det en intern utredning som har tittat på detta, och det har de gjort eftersom de har besparingskrav över sig. Då tittar de på hur de ska kunna rationalisera.

Nu är det bara så att det inte finns något, åtminstone inte på kort sikt eller inom en överskådlig tid, som tyder på att man sparar pengar på att lägga ned utbildningar på ett ställe och börja bygga upp dem på andra ställen. Det finns så mycket bra med SLU i Skara, så allt talar för att man borde ha kvar verksamheten där.

Dessutom är det så viktigt att vara nära näringen, vilket också Eskil Erlandsson poängterade. I Skaraborg har vi väldigt fina och bra industrier som är byggda ute på landsbygden och ett bra lantbruk som vi bygger vidare vår livsmedelsindustri på och så vidare. Även för den branschen är det oerhört viktigt att SLU finns kvar.

Man måste också sätta in detta i ett lite större sammanhang när det gäller Skaraborgs framtid. Jag har tidigare i dag stått här och diskuterat med utbildningsministern om Högskolan i Skövde. Den är nämligen också hotad, och jag får väl påminna ministern om att det första ni gjorde när ni vann valet var att lägga ned Djurskyddsmyndigheten som låg i Skara.

På område efter område utarmas landsbygden. Urbaniseringen går inte bara snabbt utan väldigt, väldigt snabbt under den här moderatledda regeringens tid. Det är väldigt oroväckande. Vi som bor och verkar ute i landsbygden, i Skaraborg, tycker att det är viktigt att göra tvärtom. Vi skulle vilja ha politiker som styr som satsar på hela landet, inte bara på de stora enheterna som finns i närheten av de stora städerna eller vid de stora universiteten.

Det är alltså viktigt för Skaraborgs framtid, det är viktigt för näringens framtid och det är viktigt för de 300 studenter och den forskning som finns i Skara att SLU finns kvar och att vi kan utveckla det och inte behöver leva med nedläggnings- eller flyttningshot. Jag ser det som att backa in i framtiden att inte tänka på gles- och landsbygden. Att centralisera som den här regeringen gör är allvarligt, inte minst för Skaraborg.

Anf. 58 CECILIA WIDEGREN (M):

Herr talman! Tack, landsbygdsministern, för svaret! SLU i Skara har en stark forskningsmiljö inom djur, djurvälstånd och etologi. Det är ingen tillfällighet att två av SLU:s populäraste utbildningar finns just i Skara, väl integrerade med forskningen, i närheten av livsmedelsindustrin, ett stort djursjukhus och besättningar med varierade djurslag. Man kan säga att bonden finns runt universitetets knut.

Utvecklingen av båda dessa utbildningar har skett i Skara, inte bara med SLU utan också med regionala medel från kommunen och från Västra Götalandsregionen.

I Västsverige har vi, precis som Monica Green säger, väldigt många olika djurslag. Vi befinner oss i primärproduktionens Mecka, och vi har ett unikt samarbete med näringen. Huvudorten SLU i Skara har rötter sedan 1775. Peter Hernqvist startade då den första veterinärutbildningen. Det finns en tydlig prägel av jordbruksbygd och ett förtroendefullt regio-

nalt samarbete, och i dag talar man om den så kallade Skaramodellen när man talar om att sätta samman näring och universitet men också självklart den kreativitet som finns inte minst i vår innovationspark i Skara.

På SLU i Skara finns också en tradition av det entreprenöriella arbets sättet som gör att vi i dag också kan tjäna pengar på den universitetsutbildning som i grunden utvecklats i det här närområdet.

Herr talman! Ingenting av det som jag nu räknat upp finns med i den interna enmansutredningens underlag till styrelsen. Det visar på de enorma brister som också har påtalats av flera ledamöter i styrelsen inför det kommande beslut som styrelsen säkert ska ta om de framtida utvecklingsmöjligheterna för universitetet.

Det här är inte på något sätt en ministerfråga, utan det är en styrelsefråga för SLU:s verksamhet, men för oss från bygden kan det vara viktigt att påtala att det är viktigt att ha med hela bilden när man ska fatta beslut om den här typen av framtida forskningsmiljöer.

Med anledning av detta, herr talman, skulle jag vilja poängtera att jag förutsätter att de ledamöter som finns i styrelsen också ser till att få hela det här breddade perspektivet med sig.

Om det någonting som Skara, Skaraborg och Västsverige har lyckats med i utvecklingen av universitetsområdet är det att växla upp de statliga pengar som alliansregeringen har lagt ned både på SLU:s verksamhet och på andra verksamheter i närområdet. Det gäller inte minst kommunen men också regionen och näringslivet som i dag bidrar väldigt friskt till detta. I veckan fortsätter den gemensamma grupp som finns i närområdet att jobba med hur man ytterligare ska göra detta. Den gruppen har jobbat mer eller mindre i ett år och har väldigt många intressanta idéer inför framtiden.

Om man ser det här ur ett rent budgetperspektiv, som den interna utredaren måhända kan ha gjort, tror jag precis som Monica Green att man inte tjänar någonting på att flytta den här verksamheten någon annanstans. Man får inte den kreativa miljö som jag just har beskrivit på ett annat sätt och man kan heller inte köpa sig den kreativa miljön.

Herr talman! Jag förutsätter att styrelsen när den ska sätta sig ned och behandla den här rapporten får många fler rapporter som grund för sina beslut.

Anf. 59 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C):

Herr talman! Jag ska för min del bara vidimera vad som har sagts från meddebattörernas sida. Skarabygden och det som en gång var ett län som kallades för Skaraborgs län är en tung region vad gäller livsmedelsproduktion. Det gäller såväl bondeledet, alltså primärproduktionen, som det vi kallar för förädlingsledet. Jag anser att den intensiva samverkan som jag vet finns, och med egna ögon har sett mycket av i den här regionen, mellan SLU och näringen, dess organisationer och så vidare är både bra och viktig för framtiden. Med detta vill jag alltså poängtera att SLU:s närvaro i Skara är viktig och angelägen av de skäl som jag har nämnt, att den här delen av vårt land är viktig ur ett livsmedelsproduktionsperspektiv.

Samtidigt måste jag också poängtera att jag tycker att det är viktigt att en styrelse möter de utmaningar som finns i en framtid. Det är viktigt att man från tid till annan gör grundliga genomgångar av till exempel behov av utbildningar så att man hänger med i den, låt mig kalla det för mörkande internationella konkurrens som finns på det här området, likaväl som på snart sagt varje annat område. Det är bara det, för att återgå till det jag kan vidimera och konstatera, att den utredning som jag också har tagit del av och som är intern inte har räknat med att det görs några ekonomiska vinster vid en eventuell flytt av de utbildningar som för närvarande finns i Skara.

Slutligen, herr talman, vill jag verkligen igen poängtera och slå fast att det inte än finns ens en tillstymmelse till ett utkast till beslut om att SLU på något sätt skulle lämna Skara.

Anf. 60 MONICA GREEN (S):

Herr talman! Det är väldigt bra att alla är rörande överens om att det är fantastiskt bra med SLU i Skara och att allt det de gör är viktigt för näringen, för hela Sverige och för Skaraborg. Jag är glad över att det finns både moderater och centerpartister som påstår det nu, för det är möjligt att vi kan vända den trend som faktiskt finns i samhället i dag när vi har en moderatledd regering. Det pågår en centralisering med ett hot över Högskolan i Skövde, med en nedlagd djurskyddsmyndighet och med en urbanisering som går med blixstens hastighet. Det är inte bra. Vi måste vända detta.

Vi skulle kunna hjälpas åt, Eskil Erlandsson, med att se till att landsbygden blomstrar igen och att skaraborgarna känner att det finns några som satsar på dem, som ser dem, eftersom de gör ett sådant otroligt viktigt arbete, både i bondeleden, livsmedelsindustrin, och i annan industri på livsmedelsområdet. De är ju så viktiga för oss i vår bygd. Därför är också de 300 studenter och den forskning som finns på SLU i Skara väldigt viktiga. Vi måste se till att vi kan utveckla detta. Det finns tilläggsutbildningar för veterinärer, det finns utbildningar utanför som kan användas inom EU på olika sätt och det finns djurskötarprogram med inriktning på särskilt ansvar för omvårdnad och rehabilitering. Det finns ett brett samarbete mellan näringen och SLU i Skara.

Jag känner ändå en oro. Det var därför jag ville ha debatten här så tidigt som möjligt. Även om Eskil Erlandsson påstår att det inte finns tillstymmelse till förslag finns det ändå oro på skolan. Det är ändå så att man har utrett. Det finns en utredning som Skara kommun har tagit del av. Visst finns det förslag. Visst finns det idéer och tankar på att faktiskt lägga ned olika utbildningar i Skara. Det ser jag som mycket oroande.

Om krafterna finns så att vi kan hjälpas åt, moderater, centerpartister och vi socialdemokrater, att se till att vi har kvar SLU i Skara är jag bara glad. Västra Götalandsregionen har ju satsat stora pengar. Det är viktigt att SLU har lyckats växla upp dem. Men jag håller inte precis med om att staten har höjt anslaget. Den besparing som SLU fick att göra inför det här året var 30 miljoner. Det är ju någonting som de får sig pålagt. Det är inte konstigt att de då börjar titta på vad de ska kunna spara in på.

Det gäller att också kunna peka politiskt om man vill ha utbildningar i hela landet och se till att man har kvar de olika delarna av SLU. Då tycker jag att man politiskt också ska sätta ned foten och tala om att det vill vi ha.

Anf. 61 CECILIA WIDEGREN (M):

Herr talman! Landsbygdsministern! Att möta framtiden är väl en av de viktigaste utmaningar man har, oavsett om man är riksdagsledamot, statsråd eller sitter som ledamot i en styrelse, i det här fallet för ett av de universitet som lägger grunden för att vi ska kunna äta frisk och hälsosam mat i framtiden och att våra djur ska må väl. Då är det självklart viktigt att man möter det.

Vad SLU i Skara kan erbjuda är en närhet mellan praktiken och teorin. Det är den kombinationen som är så fantastisk. Då är det vår roll, och det är viktigt, att poängtera och lyfta fram de fördelar som vi ser med detta och det unika koncept som finns mellan forskning och praktik.

Många gånger står vi här i riksdagens talarstol och talar om att vi ska ha mer av tillämpad forskning för att möjliggöra att vi får en ännu bättre till exempel djurskyddslagstiftning, som är så viktig för oss som brinner för en grön näring och att den ska kunna möta framtiden. SLU i Skara har just detta, det unika som ingen annan egentligen har klarat av att åstadkomma, för vi är så otroligt nära bonden och det enskilda djuret.

Då är det otroligt viktigt att man verkligen i alla lägen också ser till att lyfta fram det vi och SLU i Skara har, det andra inte ens kan köpa sig på sikt, tror jag. Det är vår roll. Sedan kan vi hjälpa kommunalråd, regionpolitiker, näringsföreträdare och andra att också stimuleras i det arbetet fortsättningsvis. Till syvende och sist är det styrelsen som fattar sitt beslut.

Jag skulle vilja avsluta med att också säga att kanske de viktigaste ambassadörerna i det här arbetet, för att understryka det, faktiskt är studenterna, de unga människor som i dag befinner sig på plats där nere och som känner av detta. Det är också de som ska utöva de framtida yrkena. Det tycker jag inte minst att näringen, kommuner och regioner ska ta med sig när man möter SLU:s ledning.

Anf. 62 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C):

Herr talman! Jag är glad över den här debatten. Jag är glad över den av ett antal skäl. Ett av skälen är att jag nu får tillfälle att tala om att anslagen till SLU under den här regeringens tid, Monica Green, har ökat med lite drygt 200 miljoner kronor. 200 miljoner kronor har vi alltså avsatt i extra forskningsresurser därför att vi tror på bonden. Vi tror på de gröna verksamheterna och näringarna, att de kan ge sysselsättning och utveckling i skilda delar av vårt land och på så sätt bidra till en total utveckling av vårt land och dess olika verksamheter.

Dessutom har jag, herr talman, varit initiativtagare till en vision som är döpt till Matlandet Sverige, där vi också har en summa pengar till förfogande för att utveckla olika typer av verksamheter som ger jobb, sysselsättning, tillväxt och utveckling i skilda delar av vårt land.

Detta säger jag, herr talman, i motsats till vad Socialdemokraterna brukar göra, nämligen lägga fram förslag om att återinföra handelsgödselskatten, vilket förmodligen skulle minska produktionen och därmed

sysstämningen. De lägger fram förslag om att införa en kilometerskatt på den tunga trafiken, vilket förmodligen skulle minska aktiviteten runt näringar och verksamheter som är lokaliserade till platser där en utveckling av kollektiva färdmedel och järnväg inte är att tänka på.

Jag är glad att vi har en regering som förstått vikten av gröna näringar och verksamheter. Det skapar förutsättningar för tillväxt och jobb på den svenska landsbygden.

Anf. 63 MONICA GREEN (S):

Herr talman! Jag är glad över att Eskil Erlandsson är glad. Det är roligt.

Om vi ska vara helt ärliga, Eskil Erlandsson, är det att ge med den ena handen och ta med den andra. Det blev en besparing i höstens budget, alltså för innevarande år, med 30 miljoner. Sedan tar Eskil Erlandsson upp hur förfärligt det är med handelsgödselskatt. Det var faktiskt de pengarna som via stiftelser gick till forskare vid SLU, till människor som kunde utveckla SLU. Den möjligheten har ni, Eskil Erlandsson, dragit in.

Jag är glad över att vi är överens om hur viktigt det är med lantbruksuniversitetet i Skara. Det verkar som om vi är eniga om att det ska få fortsätta att vara kvar och att det borde utvecklas. Jag beklagar dock att vi har en moderatledd regering, vilket gör att allting leder åt andra hållet, till centralisering. Högskolan i Skövde är hotad. Ni har lagt ned Djurskyddsmyndigheten i Skara. Nu finns en internutredning som föreslår att delar av SLU i Skara ska läggas ned. Jag ser det inte som någonting positivt, men jag tar debatten så att vi kanske kan ändra på inriktningen. Vi kanske kan hjälpas åt.

Om Matlandet Sverige, som Eskil Erlandsson talar om, kan vända trenden så att människor flyttar tillbaka till landsbygden är jag glad över det. Då kan vi hjälpas åt att hejda urbaniseringen, för nu går det åt rakt motsatta hållet. Människor flyttar från landsbygden till städerna. Vi kan hjälpas åt att vända på det. Vi borde satsa på SLU i Skara.

Anf. 64 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C):

Herr talman! Låt mig återigen tacka för debatten. Jag tycker alltid att det är spännande att diskutera möjligheter och förutsättningar för utveckling av alla delar av vårt land, och det inkluderar Skara och det som är på gång i Skaraborgs län.

Låt mig samtidigt säga att SLU liksom andra universitet och högskolor är vad vi på fackspråk kallar för autonoma. De bestämmer över sin egen verksamhet inom de ramar och genom de uppdrag de får av riksdag och regering. Så ska det vara. Jag hoppas att vi även fortsatt är överens om det i denna kammare. Därför är det en omöjlighet att en regering ska kunna gå in och detaljstyra.

Icke förty har vi haft en intressant debatt, och jag tackar för den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 65 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Herr talman! Carina Adolfsson Elgestam har frågat mig vad jag avser att ta för initiativ som kommer att garantera apoteksverksamhet på lands- och glesbygden.

Ett av målen med omregleringen var att ge konsumenterna ökad tillgänglighet till läkemedel. Regeringen har också gett Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, i uppdrag att följa och analysera den geografiska tillgängligheten till receptbelagda och receptfria läkemedel med anledning av omregleringen av apoteksmarknaden. En första delrapportering av uppdraget skedde den 20 december 2011. Uppdraget ska slutredovisas för Regeringskansliet senast den 31 december 2012.

I sin delrapport konstaterar Tillväxtanalys att det i oktober 2011 fanns 1 242 godkända öppenvårdsapotek i landet, vilket är en ökning med 317 apotek, eller ca 34 procent, sedan reformen infördes år 2009.

I stort sett samtliga nya apotek har etablerats i tätorter större än 3 000 invånare. I tätortsnära landsbygder är ökningen tre apotek medan antalet apotek är oförändrat i glesbygder. Tillgängligheten, mätt som närhet till det närmaste apoteket, har i ett nationellt perspektiv förbättrats sedan tiden före apoteksreformens införande. 74 procent av befolkningen har mindre än fem minuter till det närmaste apoteket och 89 procent av befolkningen når det närmaste apoteket inom tio minuters bilfärd.

Tillgängligheten till receptfria läkemedel har ökat markant sedan försäljningen tilläts utanför öppenvårdsapoteken. Försäljningsställena har en bra spridning över landet, men närmare hälften av försäljningsställena har startats i områden med mycket hög tillgänglighet till tätorter. Drygt 4 procent av de nya försäljningsställena för receptfria läkemedel har etablerats i områden med låg eller mycket låg tillgänglighet till tätorter.

Carina Adolfsson Elgestam har också tagit upp frågan om patienternas tillgänglighet till läkemedel. Det är för konsumenten av största betydelse att tillgängligheten till läkemedel är god både genom att läkemedlet är tillgängligt vid första apoteksbesöket och att patienten inte behöver vänta alltför länge när de beställer läkemedel. Med hänsyn till signalerna om försämrad tillgänglighet till läkemedel för patienter har regeringen gett Läkemedels- och apoteksutredningen i uppdrag att särskilt titta på 24-timmarsregeln.

Utredaren ska kartlägga och analysera om och i så fall vilka problem det finns vad gäller leveranser och tillhandahållande av sådana läkemedel och varor som omfattas av nu gällande leverans- och tillhandahållandeskyldigheter. Därutöver ska utredaren undersöka hela distributionskedjan. För det fall det behövs ska utredaren lämna de författningsförslag och andra förslag som krävs för att patienter ska få förordnade läkemedel och varor inom rimlig tid. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2012.

Sammanfattningsvis följer regeringen frågan om tillgänglighet till läkemedel mycket noga.

Svar på
interpellationer

Anf. 66 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S):

Herr talman! Efter att ha lyssnat på ministrernas svar på min fråga angående tillgängligheten till apotek i glesbygd i framtiden får jag lov att säga att jag inte känner mig mer lugn utifrån svaret. Det känns snarare som att ministern är ganska nöjd, inte minst med tanke på att han kan redovisa att det finns fler apotek i dag, efter reformen.

Man kan fundera på detta lite grann, vilket jag gjorde i dag på morgonen under min promenad från övernattningslägenheten till riksdagen. På ungefär 200 meter finns det tre apotek att tillgå. Det tycker jag är helt fantastiskt med tanke på tillgänglighet. Där jag bor i Småland, i Uppvidinge kommun, en till ytan ganska stor kommun, finns i dag, än så länge, två apotek. Med tanke på det som sägs i svaret, om man ska ha fem eller tio minuter till närmaste apotek, kan jag som bor i den ena av tätorterna säga att det inte är några problem för oss i tätorten, men om det inte finns något läkemedel på apoteket där har vi 30 minuter till nästa apotek. Det gör att man känner en viss oro ifall det andra apoteket, som alltså ligger 30 minuter bort, försvinner.

Om vi tänker på hur det ser ut i glesbygden och i våra tätorter kan vi konstatera att det är i glesbygden vi har en alltmer åldrande befolkning, och där ökar behovet av läkemedel och tillgänglighet. Samtidigt kan jag konstatera att medelåldern i Stockholms innerstad är något lägre, där det finns tre apotek på de 200 meter som jag promenerade, och sett i det perspektivet är kanske inte heller efterfrågan på läkemedel lika stor.

Därför känns det lite oroande att ministern inte med ett enda ord omnämner vad som kommer att ske utifrån ett samhällsansvar ute i glesbygden efter sommaren 2013 när det avtal som nu gäller går ut. Det är det som är det viktiga för framtiden.

De apotek som i dag finns ute i mindre tätorter konkurrerar med apoteken inne i städerna. Det är det ena. Det andra är den ökade tillgängligheten på receptfria läkemedel som vi i dag kan köpa på Ica, Konsum, bensinmackar och så vidare. Det är naturligtvis bra, men det ställer också till problem för det lilla apoteket ute i den lilla tätorten. Det slår undan fötterna för dem när det gäller att få inkomster från receptfria läkemedel. Dem kan man ju nu passa på att köpa när man är på bensinstationen eller i den lilla livsmedelsbutiken – i den mån de finns kvar. Hur man än gör blir det ett moment 22.

Det är detta som oroar mig när ministern i sitt svar på min fråga inte på något sätt återkommer till vad som ska hända år 2013.

Anf. 67 FINN BENGTSSON (M):

Herr talman! Jag förvånas lite när jag hör Carina Adolfsson Elgestams både skriftliga och nu muntliga framställan där hon i princip hittar ingångar till att allt har blivit sämre efter det att omregleringen av apoteksmarknaden inleddes 2009. Detta anför hon med svepande argumentation i en interpellation och säger att vi i dag kan konstatera att effekterna av apotekets avreglering inte har blivit dem man önskade.

Interpellantens påståenden är enligt mitt sätt att se det helt felaktiga. Jag tycker därför att det är elegant med de många siffror som socialministern objektivt visar på och som säger att i allt väsentligt har omregleringen fungerat på ett bra sätt.

Låt mig därför med ytterligare några siffror påvisa hur fel Carina Adolfsson Elgestam har i sitt allmänna tyckande på området. Före reformen var apotekstätheten i Sverige över 10 000 invånare per apotek – att jämföra med Europagenomsnittet på ca 4 000 invånare per apotek. Sverige hade då näst sämst apotekstäthet i hela Europa. Och viktigt nog är att notera, herr talman, att apotekstätheten hade fortsatt att sjunka varje år som monopolet bestod.

Bilden har nu dramatiskt förbättrats på kort tid. Nya apotek öppnas där det aldrig tidigare har funnits apotek, exempelvis i sann glesbygd som både Insjön och Älmestad men också i tidigare ringaktade områden för apoteksetablering som Rågsved i Stockholm och Hovsjö i Södertälje. Lägst apotekstäthet har i dag Blekinge med under 9 000 invånare per apotek – dock att jämföra med nästan 11 000 invånare per apotek år 2010. Högst apotekstäthet har Jämtlands län med 5 262 invånare per apotek i dag, vilket även detta är en förbättring jämfört med 2010.

Lika viktigt, herr talman, efter det nu brutna monopolets förlamande effekt på en ökning av apotekstätheten är det tidigare monopolets orimligt restriktiva öppettider på dåvarande apotek. I dag är öppettiden i genomsnitt 53 timmar per apotek i veckan, vilket är en förbättring med 10 timmar i veckan eller drygt 23 procent längre öppethållandetider i snitt sedan omregleringen.

Herr talman! Mot bakgrund av ministerns egna och mina kompletterande objektiva siffror är det otroligt att Carina Adolfsson Elgestam försöker påskina att en av svensk socialisms sista bastioner – ett monopoliserat apoteksväsen likt det som bara finns kvar i totalitära stater som Nordkorea och Kuba – skulle vara värt att fortsatt krama.

Vi i Alliansen ser, till skillnad från er som vill ha denna isolationism och marknadspassivisering, med glädje på att vi nu har 26 apoteksaktörer i Sverige. Vi har äntligen en stor mångfald bland apoteksaktörerna med alltifrån stora kedjor till mindre kedjor, enskilda entreprenörer, småföretagargrupperingar, privata ägare och statliga ägare. Detta ger nu jämfört med tidigare en helt annan möjlighet för personalen inom apoteksverksamheten att välja arbetsgivare eller att själva bli företagare. Det är över 10 000 människor som arbetar i denna viktiga öppenvårdsverksamhet med apotek, varav en majoritet är kvinnor. Dessa har nu på så sätt fått en välgörande valfrihet när det gäller att välja för och med vem man vill utföra sitt viktiga yrkesvärv.

Konkurrerande verksamheter har också fördelen att de utvecklar olika affärsidéer som ytterst sedan kan väljas av kunderna efter eget önskat behov av service. Detta var i princip omöjligt inom den strikt monopoliserade apoteksverksamheten tidigare.

Min fråga till Carina Adolfsson Elgestam är därför: Vill du ändå gå tillbaka till det gamla till varje pris? Och hur ska detta i så fall gå till?

Anf. 68 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Herr talman! Jag tackar Carina Adolfsson Elgestam och Finn Bengtsson för inläggen. Detta är en fråga som vi har diskuterat åtskilliga gånger här i kammaren. Det är förstås inte en tillfällighet, utan detta är frågor som är betydelsefulla. Vi har ett ansvar för att säkra tillgången till läkemedel på enkla villkor för alla människor runt om i vårt land.

När det handlar om hur nära man har till apotek nämnde jag att 74 procent har mindre än 5 minuter till det närmaste apoteket. 89 procent når sitt apotek inom 10 minuter. Det är 127 000 personer som har 20 minuter eller mer till sitt närmaste apotek, och det är en minskning med över 8 000 personer sedan 2009.

Vi har sett fantastiska förbättringar. Precis som Finn Bengtsson strök under gör redan det faktum att det har kommit in konkurrens att patienter och kunder kan ställa lite högre krav. Det har lett till förbättrade öppettider. När människor hade lunchrast tidigare låste personalen inifrån. Nu kan man passa på att använda sin värdefulla tid som kund och gå in och handla sina läkemedel på lunchen i stället för att ägna tid åt det efteråt, när man har arbetat färdigt och när köerna blir långa. Detta är förstås fantastiskt viktigt.

Man kan naturligtvis vara orolig för allting. Det finns väldigt många saker som Carina Adolfsson Elgestam är orolig för. Hon känner sig inte lugn. Hon är orolig för att det kan försvinna apotek. Det är oroande att ministern inte nu svarar på vad som händer i framtiden och så vidare. Tillvaron blir ganska jobbig om man ska vara orolig för precis allting.

Regeringen har meddelat – och riksdagen har god kännedom om detta – att när det gäller frågan om apotek som riskerar nedläggning kommer vi att komma tillbaka med ett förslag. Carina Adolfsson Elgestam kan nu välja att säga att hon är orolig därför att hon inte får några besked. Lugn – vi kommer med besked! Men jag tänker inte berätta någonting förrän vi är färdiga med beredningen av hur vi tänker oss att detta ska lösas på bästa möjliga sätt. Vi är angelägna om att säkerställa att människor över hela landet har tillgång till läkemedel.

Reformen har betytt jättemycket. Finn Bengtsson beskrev det faktum att många som jobbar i sektorn får en möjlighet att byta till andra arbetsgivare och därmed en möjlighet att lämna sammanhang där de kanske inte trivs. De får pröva någonting annat. Eftersom detta är en bransch som växer vet vi att vi kommer att få bekymmer med att få kompetent personal. Här kommer att erbjudas en fantastisk arbetsmarknad för många av de kvinnor som tidigare har varit inlåsta i ett monopolföretag. Nu kan de få nya jobb. Det gäller också många unga personer som kan gå igenom den utbildning som är mycket kvalificerad och som säkerställer den höga kvalitet som vi ska ha när det gäller rådgivningen på apotek. Detta är inte vilken verksamhet som helst, utan vi är beroende av kunniga människor som kan ge goda råd till personer som behöver sådana.

Den omreglering av apoteksmarknaden som har skett visar på punkt efter punkt mycket goda resultat. Man kan som sagt alltid välja att se på det där man i dag inte har svar. Men vi kan glädja oss åt att alla de svar som vi har fått under denna tid har bekräftat att vi har fått en bättre tingens ordning i dag.

Anf. 69 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S):

Herr talman! Ministern är lite nonchalant när han säger: Carina Adolfsson Elgestam oroar sig för allt.

Det gör jag inte, men jag är orolig för framtiden. Det här handlar om hur det kommer att bli med tillgången till läkemedel i glesbygd i framtiden. Det är denna frågan handlar om och inget annat.

Finn Bengtsson! Det handlar inte om någon ideologi utifrån monopol eller icke-monopol i min interpellation. Det är fräckt att gå upp i debatten och göra sådana påståenden.

Det man kan konstatera är att varken ministern eller Finn Bengtsson ser verkligheten och vad som eventuellt kan hända inom ett år. Det finns apotek som går i konkurs, och frågan är vad som händer under det närmaste året.

Jag försökte beskriva hur det är på det lilla apoteket. Man kan inte ha ett stort utbud, för det klarar man inte. Kunderna har fått recept på läkemedel som kanske inte finns på det lilla apoteket. De kan inte heller få reda på var och på vilket apotek det finns att hämta utan får åka runt. Är det då 25–30 minuter mellan varje apotek blir det såklart problem.

Det är det här det handlar om, inte att skryta om att tillgängligheten har ökat och att det finns flera apotek på samma gata i vissa städer och i en del större tätorter. Det handlar om de människor som bor i glesbygd som har allra svårast med tillgängligheten till apoteken. Det är detta ministern ska svara på och ge besked om.

Ministern säger att han ska återkomma med besked när allt är klart. När är allt klart? Kan vi kanske få ett datum för det? Det handlar om att vara förberedd och inte vänta på att det ska hända.

Det här är en bransch som växer. Det är spännande, inte minst för den personal som arbetar inom apotekets sfär. Jag har ingen annan uppfattning än att det är jättespännande för dem.

Jag har dock lagt märke till en sak. Annonsering och annan reklam uppmanar: Kom till oss! Den här veckan har vi hudvecka. Här är våra produkter. Här finns smink och annat.

Det är detta man på många ställen först möts av när man kommer in på apoteket. Det är denna del som växer mest.

Dock är det tillgängligheten till läkemedel som väcker oro. Hur blir det inför framtiden? När får vi besked? Ministern säger i sitt svar att det kommer ett besked när vi har allt på plats. Kan vi kanske få ett datum när det är tänkt att ministern ska komma till kammaren och informera oss så att vi vet vad som gäller för framtiden?

Anf. 70 FINN BENGTSSON (M):

Herr talman! Det är en bransch som växer, hör vi. Som jag konstaterade i mitt förra inlägg krympte branschen så länge den var monopoliserad och kramades hett av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det är först nu när det är en annan marknad som man ser en expansion, och de siffror som jag och socialministern har levererat talar emot det som Carina Adolfsson Elgestams interpellation handlar om.

I interpellationen står att läsa: ”I dag kan vi konstatera att effekterna av apotekens avreglering inte fått de effekter man önskade.”

Därför blir vi något förvånade över att det saknas några sakuppgifter i den upplysning som lämnas i interpellationen och muntligen.

Herr talman! Jag är orolig för vilket alternativ Carina Adolfsson Elgestam och Socialdemokraterna aviserar. Är det en återgång till det gamla? Är det lösningen?

I sådant fall ska vi komma ihåg att historiken för svensk apoteksmarknad är att den från början var en fri marknad som sedan monopoli-

serades av socialister under förevändning att det var av beredskapsskäl. Det är ett skäl som knappast gäller i dag.

Carina Adolfsson Elgestam hänvisar i interpellationen till en rapport från Riksrevisionen. Där står bland annat att läsa att genom att Apoteket Omstrukturering AB har vidtagit reformen på alla tänkbara goda sätt har en total köpeskilling per i dag landat på ca 6 miljarder kronor, vilket givit staten en realisationsvinst på 4,6 miljarder kronor som man kan använda för att betala av på statsskulden eller genomföra angelägna reformer samtidigt som de försålda apoteken börjar leverera skatteintäkter till staten.

Var ska Carina Adolfsson Elgestam finna dessa miljarder att återköpa apoteken till staten för om det är den tanke hon när som lösning? Eller ska hon kanske rent av exproprieras dem från de nuvarande ägarna på ett godtyckligt sätt?

Detta är frågor som berör mig och som jag är orolig för, för den dåvarande talespersonen Ylva Johansson varslade om en återställning av reformen redan när den iscensattes förra mandatperioden.

Anf. 71 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Herr talman! Jag spinner vidare på det sista temat som Finn Bengtsson tog upp. Vad är för närvarande Socialdemokraternas position, Carina Adolfsson Elgestam? Vad vill ni göra med apoteksmarknaden? Kan ni konstatera att en framgångsrik omreglering har skett som innebär att vi har ökat tillgången på läkemedel för många människor och gjort det lättare att få tag i nödvändiga mediciner och att ni därför vill medverka till att hitta praktiska och bra lösningar på problem som inte alltid är enkla? Eller tänker Socialdemokraterna fortsätta ägna sig åt det krypskytte som man för närvarande gör, nämligen att hitta problem i stället för att bidra till att lösa dem?

I glesbygd i stora delar av Sverige har vi ett vikande befolkningsunderlag. Det har lett till att vi oavsett regering har haft svårt att upprätthålla servicen överallt. Vi har haft tuffa debatter om nedläggning av tingsrätter och diskussioner om Försäkringskassans närvaro och om Posten på sin tid. Många servicefunktioner har fått det allt svårare att upprätthålla sin servicenivå runt om i landet, och enheter har försvunnit.

Här har vi hittat ett sätt att skapa fler. Vi vet dock att i takt med en krympande befolkning blir det allt svårare att upprätthålla verksamhet.

Jag sade att det numera är betydligt färre personer som har riktigt långt till ett apotek. En delförklaring är att man har flyttat eller avlidit, för vi har en åldrande befolkning. Vi står inför en jättelik utmaning. Vi försöker möta det i olika sammanhang genom att till exempel låta handlare erbjuda service åt Systembolaget, apoteket och någon mer verksamhet. Det försöker vi möta genom att poola resurser när det gäller samhällsservice. Vi har dock ett problem i vissa avseenden här.

Det underströks också av den tidigare apoteksledningen när det var monopol att det blev allt svårare att upprätthålla servicen, och precis som Finn Bengtsson påpekade lades det ned apotek under denna tid.

Glädjande nog har det tillkommit nya apotek, men ser vi framåt kommer vi att möta utmaningar.

Bara för att ett apotek finns på en mindre ort betyder det inte att det har ekonomiska problem. En del av de apotek som finns i köpcentrum

där det finns flera apotek kan få svårt att klara sig. Där blir det en hård konkurrenssituation. Många av glesbygdspoteken går bra och har god lönsamhet, men alla har det inte. Här har vi en gemensam utmaning.

I interpellationen försöker Carina Adolfsson Elgestam framställa det som att det inte finns någon som har ansvar. Inga apotek eller apoteksanställda har något specifikt samhällsansvar. Nej, det specifika samhällsansvaret ligger på oss politiker att ta. Vi måste säkerställa en rimlig nivå när det gäller apotekstäckning för alla personer, var de än bor i vårt avlånga land.

Anf. 72 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S):

Herr talman! Jag konstaterar att ministern inte gav något svar på när vi kan vänta ett besked om hur det blir i framtiden – även om ministern inte är beredd att redogöra för det.

Att säkerställa en trygg läkemedelsförsörjning i framtiden nämndes i det allra sista som ministern sade. Det var bra att det omnämndes över huvud taget. Det är nämligen det som den här interpellationen handlar om.

Det känns viktigt att i den här interpellationsdebatten peka på att det krävs två representanter för Alliansen för en debatt med en från oppositionen.

Ministern frågar vilka idéer Socialdemokraterna har när det gäller apoteken. Vi har idéer, men det är inte vi som har ansvaret. Det är tyvärr Göran Hägglund och Finn Bengtsson som har ansvaret i samhället i dag. Det är ni som inte kan redogöra för hur det blir med att säkerställa läkemedel och apotek i glesbygd i framtiden. Ni vill inte ens prata om det utan gömmer er bakom en annan debatt, nämligen det som är övergripande för apoteken.

Min interpellation handlar om hur det blir i glesbygd. Precis som ministern skriver i sitt svar är det endast tre apotek som har tillkommit i glesbygd. Det är inte särskilt revolutionerande. Det är säkert så att många av apoteken i glesbygd går bra och att vi inte behöver oroa oss för ekonomin. Men några kommer att gå i konkurs. Vad ska vi göra med dem? Beskedet saknas.

Anf. 73 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Herr talman! Vi har genomfört en betydelsefull omreglering som innebär att tillgången på läkemedel är fantastiskt mycket större än tidigare. Det är enklare för människor att få tag i livsviktiga mediciner nu än för några år sedan.

Vi har haft en bestämd plan som vi har genomfört steg för steg. Vi har sett till att det gjorts utvärderingar och uppföljningar av Konkurrensverket, Konsumentverket och Statskontoret. Riksrevisionen har också gjort ett arbete. Det finns mycket uppföljning. Det finns mycket att följa upp och vårda och kanske justera så att vi får den utveckling vi vill ha.

Vi har gett tydliga besked till riksdagen och till Carina Adolfsson Elgestam om att vi ska komma tillbaka med förslag. Det är naturligtvis oppositionens privilegium att säga: Vi får inga svar.

Vi har sagt att vi ska komma med svar. Carina Adolfsson Elgestam kommer att få besked.

Vi tycker att det är viktigt att alla människor, oavsett var de bor, har en rimlig tillgång till läkemedel. Alla vet att det är en avvägning mellan ekonomiska resurser, oavsett om vi har monopol eller en mer öppen marknad, och att säkerställa att apotek finns nära människor. Den avvägningen kommer vi alltid att behöva göra.

Vi kommer inte att lägga fram några hafsiga förslag. Vi kommer att tänka igenom detta mycket noga. Det arbetet pågår. När tiden är inne och vi är färdiga kommer vi att presentera förslagen för riksdagen som då får möjlighet att fatta beslut med inriktning på att säkerställa en god läkemedelstillgång över hela landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 2011/12:335 om ny start- och landningsbana på F 17 i Kallinge

Anf. 74 Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD):

Herr talman! Peter Jeppsson har frågat mig när ett beslut kommer när det gäller ny start- och landningsbana på F 17 i Kallinge.

Frågan är, som Peter Jeppsson påtalar, mycket omfattande och rymmer ett antal komplexa frågeställningar. Det är enligt min mening därför viktigt att en ordentlig och noggrann beredning görs innan regeringen fattar beslut.

Frågan bereds och jag kan inte föregå den gemensamma beredning som sker inom Regeringskansliet.

Anf. 75 PETER JEPPSSON (S):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men jag konstaterar att en oro sprider sig inom Försvarsmakten över att regeringsbeslutet om nya helikopterhangarer och ny start- och landningsbana på F 17 i Kallinge uteblir.

Utbyggnaden av helikopterverksamheten i Kallinge är viktig för försvarets hela helikopterverksamhet eftersom det innebär att Försvarsmakten får de nya helikoptrarna på plats och därmed kan verka i ett nytt område så att hänsyn kan tas till gällande bullerregler samtidigt som verksamheten kan verka mer flexibelt under dygnets timmar. Med tanke på att det är en omfattande byggnation med nytt flygledartorn, vägar, maskinbyggnader och pipeliner för bränsle kommer projektet att ta ett antal år att bygga. Detta innebär att ett beslut borde ha tagits senast före 2011 års utgång, vilket bevisligen inte skedde.

Detta sammantaget innebär att en utbyggnad i Kallinge inte enbart är en lokal och regional fråga utan en fråga som har stor betydelse för hela Sveriges försvarsförmåga. Vid tidigare frågeställningar har regeringen sagt att man arbetar med frågan, men till dags dato har inget konkret besked inkommit.

Med anledning av det vill jag fråga statsrådet när ett beslut i frågan kommer från regeringen.

Så löd min fråga. Vad svarar då statsrådet på detta? Samma sak som vid tidigare svar från regeringen då jag har ställt skriftliga frågor i ärendet, nämligen att frågan bereds inom Regeringskansliet.

Den 15 februari fick jag svar från före försvarsministern Sten Tolgfors i samma ärende. Svaret var att Fortifikationsverket hanterar byggnationen vid F 17 – det är riktigt – och att ärendet är under beredning inom Regeringskansliet.

Den 22 februari fick jag svar från statsrådet Attefall på en skriftlig fråga som handlade om samma hangarer och samma start- och landningsbana. Svaret löd så här: Fortifikationsverkets hemställan bereds inom Regeringskansliet.

Inte nog med det. På denna interpellation svarar statsrådet på samma sätt.

När ska då statsrådet och regeringen komma med ett konkret svar, inom en månad, ett år eller fem år? Jag funderar på hur frågan ska ställas för att jag ska få ett konkret och tydligt svar. Jag vill påminna om att ett beslut togs i riksdagen för över åtta år sedan. Därför är frågan: Vad är det som behöver beredas ytterligare och på vilka grunder?

Jag vill ge en bakgrundsbeskrivning av ärendet för att på så sätt visa allvaret i frågan.

För ca 14 månader sedan beställdes 15 stycken helikopter 16, så kallade Black Hawk. I maj 2013 kommer samtliga helikopter 16 att vara levererade. Beslutet är att alla baseras på Malmen i Linköping och att de planerade 18 stycken helikopter 14 fördelas mellan Kallinge och Luleå. På flera håll har man sedan lång tid tillbaka insett att det är bråttom med en ny hangar i Kallinge i Ronneby. Det finns nämligen inte plats för helikopter 14 på Malmen.

Är avsikten att helikoptrarna ska stå under bar himmel eller under presenningar? Det är det som återstår om inte statsrådet kan förklara hur regeringen har tänkt.

År 2003 beslutade riksdagen att helikopterverksamheten skulle gå in i den nya organisationen. Med det kom beslutet om de satsningar som ansågs nödvändiga för detta.

Herr talman! Med anledning av att det inte går att planera en verksamhet utifrån oklarheter eller antaganden vill jag ställa följande frågor:

När kan det förväntas komma ett besked? Vad är anledningen till att det dröjer med besked? Varför har beskedet inte kommit ännu? Hur kan statsrådet försvara de gigantiska kapitalförstöringar som riskerar att uppstå?

Anf. 76 ANNICKA ENGBLOM (M):

Herr talman! Jag ska ge lite historik om helikopterverksamheten i Försvarsmakten som har bäring på ärendet ända till början av 2000-talet.

Helikopterverksamheten fick en ganska stor del av neddragningarna i försvarsbeslutet 2004 där man lade samman marinens och flygvapnets helikopterverksamhet till en. I och med omlokaliseringen och neddragningarna förlorade man också mycket både när det gäller kapacitet och när det gäller personal, bland annat tekniker. Detta är under uppbyggnad.

Detta ärende har bäring till tiden innan alliansregeringen tillträdde. En stor del av ärendet har hanterats av den förra regeringen. Det är nu glädjande att alliansregeringen åter satsar på verksamheten. Helikopterverksamheten är en viktig och omistlig del, inte bara av det militära försvaret av Sverige utan även av den civila delen. Äntligen efter en lång försening blir det nu fler helikoptrar. Med de tunga helikopter 14 och de lättare helikopter 14 som är på ingång och med inköp av Black Hawk helikopter 16 får vi nu det komplement och det lyft inom helikopterverksamheten som är så efterfrågat.

Herr talman! Ärendet i fråga har också omarbetats mycket under tiden. Det handlar inte bara om förseningar av de olika helikoptertyperna utan också om införandet av en ny. Det har också varit miljöprovningar och finansiell oro då många satsningar har fått stå tillbaka. Detta har inverkat på att detta har dragit ut på tiden.

Men med det sagt är jag också bekymrad över att det har dragit ut på tiden eftersom vi nu börjar närma oss vägs ände för att tajma in dessa byggnationer med byggnation framför allt av det nya flygledartornet på Kallinge flygplats som är en civil flygplats av nationell betydelse. Det finns alltså inte bara försvarsimplikationer på detta, utan det får också effekter på den civila flygfarten i sydöstra Sverige som är omfattande. Detta ska också tajmas in med markarbeten och så vidare. Interpellanten har också beskrivit dessa insatser, dock inte start- och landningsbana men däremot helikopterplatta, som jag förmodar att interpellanten avser. Där emot är det väl inte fråga om en ny start- och landningsbana för hela flygplatsen. Det är en lite oklar rubrik på denna interpellation.

Vi ska ha respekt för att ett ärende av denna omfattning har dragit ut på tiden, med de nya ärendeformer som har kommit in under tiden. Men för att detta inte ska sätta krokben även för utvecklingen av den civila flygverksamheten i sydöstra Sverige, som är viktig för hela denna landsdel, hoppas jag nu att beredningen inom Regeringskansliet hastar och att vi kan gå till semestervila med ett besked från statsrådet och hans kolleger.

Anf. 77 Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD):

Herr talman! Jag är civil- och bostadsminister och kanske inte den bäste att diskutera stora försvarspolitiska frågeställningar. Jag är i stället hyresvärd. Jag är ansvarig för Fortifikationsverket som alltså levererar och underhåller byggnader för försvarsändamål. Vi har ett sådant ärende på vårt bord där vi ska göra en mycket stor investering som berör komplexa försvarssystem och som berör många statliga myndigheter och olika delar av Regeringskansliet. Det är för att säkerställa att man verkligen gör en riktig och effektiv investering på rätt sätt, som är både ekonomiskt rimlig och försvarspolitiskt rimlig, som denna beredningsprocess har tagit sin tid.

Vi är nu i den fasen att vi försöker komma till beslut så snart vi bara kan. Jag kan försäkra att jag också ligger på för att denna beredningsprocess ska avslutas så snart som möjligt. För närvarande kan jag inte ge ett exakt datum för detta, men arbetet pågår. Jag vill betona att vi talar om 650 miljoner kronor i investeringar, att vi talar om ett nytt helikoptersystem och att vi talar om många svåra frågor som berör flera statliga myndigheter. Därför krävs det en mycket grundlig beredning av frågorna, och

ett antal frågor som väcks under beredningsprocessen måste också besvaras innan man kan gå vidare med nästa frågeställning. Detta har tagit sin tid.

Jag kan förstå att det kan väcka oro och osäkerhet och kanske frustration ibland när man inte tycker att beslut kommer tillräckligt snabbt. Men det är en grundlig process som pågår där man vänder och vrider på alla stenar för att kunna ha ett väl underbyggt beslut när den dagen kommer. Jag hoppas att den dagen kommer så snart som möjligt, men jag kan, som sagt, inte ge en exakt tidsplan för detta.

Anf. 78 PETER JEPPSSON (S):

Herr talman! Jag ska börja med att förtydliga en sak. Detta handlar om en hangar men också om en start- och landningsbana. Man kanske ska kalla det för platta för helikopter. Men det är detta det gäller, och det står i min interpellation.

Jag har stor respekt för statsrådets område och att allt inte kan finnas på plats. Detta är en fråga som kanske skulle ligga inom Försvarsdepartementet, men nu är det inte så.

Jag ska ta upp tråden där jag slutade i mitt förra inlägg. År 2008 fanns det en hemställan från Fortifikationsverket och från Försvarsmakten om att få bygga en ny hangar på F 17 i Kallinge för helikopter. Hemställan togs tillbaka på grund av den omfattande ekonomiska krisen under 2008. En ny hemställan lämnades in i april 2011 om att få påbörja omprojekteringen och därefter byggnation.

Hur ser det ut framöver? Jo, i december 2014 disponeras 33 medeltunga helikoptrar i Sverige, och utan åtgärder finns det hangarplats till endast 13 av dem.

Det finns ett stort antal argument utan inbördes ordning för ett snabbt beslut angående byggnation av helikopterhangar med mera i Kallinge.

När det gäller riksdagsbeslutet vill jag vända mig till Annicka Engblom lika mycket som till statsrådet. Beslutet att investera i Kallinge för utökad helikopterverksamhet togs i december 2003 i samband med att försvarsbeslutet 2004 klubbades igenom. Inget har hänt. Mot bakgrund av detta beslut är ett miljötillstånd för verksamheten utarbetat och beviljat, helikoptrar anskaffade och under leverans samt personal utbildad.

Beträffande samförstånd är både ÖB och generaldirektören för Fortifikationsverket överens om behovet och nödvändigheten av investeringarna i Kallinge och även i Luleå för den delen.

I fråga om den platsbrist som tidigare har redovisats är för närvarande 13 hangarplatser för 33 medeltunga helikoptrar tillgängliga.

Det tog fyra år att erhålla miljötillstånd för den utökade verksamheten i Linköping och cirka fyra år för verksamheten i Kallinge. Det kommer att ta lika lång tid om tillstånd ska inhämtas på annan plats av någon anledning.

Det som gör det ytterligare besvärande är att tillståndet erhöles under 2011, och i förbehållen sågs det att verksamheten måste påbörjas senast fem år efter beslutet annars ska nytt tillstånd sökas med allt vad det innebär i tid.

Projektering och tillfälliga åtgärder i Kallinge är i princip helt klara och har kostat över 20 miljoner kronor.

Byggtiden för hangar i Kallinge, från spadtag till att verksamheten kan påbörjas, är två och ett halvt till tre år. Påbörjas denna byggnation hösten 2012 är hangaren tillgänglig tidigast vid årsskiftet 2014/15 eller mer troligt något senare.

Enligt Fortifikationsverket krävs det minst tre månaders upphandling för ett så omfattande projekt.

Om ordinarie basering ska ske på ytterligare en ny plats krävs det miljötillstånd – tre till fyra år, projektering – 18 månader, upphandling – tre till sex månader, byggtid – två till tre år samt personal – fem till åtta år. Följaktligen talar vi om sju till tio år innan ny verksamhetsort kan börja verka optimalt.

De nuvarande hangarerna byggdes 1944 och fyller följaktligen 70 år om två år. De är visserligen renoverade i flera etapper, men de tillåter endast helikopter 14-flygning i begränsad omfattning i ungefär två års tid.

Detta är alltså mycket allvarligt. Jag tror att det viktigaste egentligen är kombinationen med den sjöoperativa delen. Den ska levereras 2014 och kunna samverka med marina enheter till havs. Helikopterpersonalen finns på plats i Kallinge. Vi eftersträvar verkligen ett besked snarast, statsrådet.

Anf. 79 ANNICKA ENGBLOM (M):

Herr talman! Ja, det är helt riktigt att statsrådet Attefall som sagt är hyresvärd i detta fall. Han är det inte personligen, men han basar över den myndighet som har ansvaret.

Jag skulle kunna stå här och använda mina två minuter åt att säga att mitt hjärta, som finns i försvarsfrågorna, delar den beskrivning som interpellanten har haft innan vad gäller själva verksamheten. Den delar jag till fullo. Men för att rikta sig till statsrådet Attefalls jurisdiktion vill jag lägga till den byggkloss som gäller den civila delen av flygplatsen i Kallinge.

Det är en blomstrande verksamhet. Den är en av få flygplatser som inte tillhör de stora orterna som växer. Jag pendlar därifrån, fram och tillbaka varje tisdag och torsdag till mitt uppdrag här i riksdagen. Vi har två civila flyglinjer som trafikerar flygplatsen – både SAS och Blekingeflyg, som tillhör Sverigeflyg. Det är fulla plan som går fram och tillbaka flera gånger om dagen. Det är en verksamhet som är oerhört viktig för den sydöstra delen av Sverige. Det är ett hjärta som pumpar i hela näringslivet i sydöstra Sverige.

Därav kommer min inriktning i detta, nämligen att understryka vikten av att inte bara den militära delen självklart ska fungera utan även den civila delen. Där är huvudsaken flygtornet, som enligt uppgift faller för åldersstreckat redan under nästa år. Det är jag lite fundersam över.

Anf. 80 Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD):

Herr talman! Både Peter Jeppsson och Annicka Engblom radade upp en rad olika argument för varför det måste bli ett besked så snart som möjligt, och jag kan dela detta.

Jag lovar att jobba vidare för att vi snabbt ska kunna komma till beslut. Men, återigen: Jag har två myndigheter under mig. Det är två statliga fastighetsmyndigheter, Fastighetsverket och Fortifikationsverket. I båda fallen gör vi de investeringar våra hyresgäster vill ha, och vi gör dem efter noggrann prövning. På samma sätt sker också detta.

Innan man drar i gång en sådan stor och komplex fråga, med stora och omfattande investeringar som också är kopplade till stora försvarspolitiska överväganden, måste man veta att man har alla frågetecken utträtade, alla papper på bordet och okej från alla berörda instanser. Då går man till beslut och börjar en investering. Så fungerar det i många ärenden, och så fungerar det självklart även i dessa frågor.

Det är komplexa frågor som innehåller många olika aspekter. Beredningsarbetet fortgår som sagt, och jag har så sent som denna vecka försökt att efterhöra hur läget ser ut. Jag märker att frågan går framåt, men jag kan alltså inte ge en exakt tidsplan för när vi kan ge ett tydligt besked. Strävan är dock självklart att vi ska kunna reda ut frågan, ta ett beslut och ge ett tydligt besked så snart det bara går.

De mer försvarspolitiska aspekterna i detta kan jag inte och bör jag inte heller ge mig in på och diskutera, eftersom de inte ligger på mitt bord. Jag kan ta ansvar för att vi så snabbt som möjligt ger ett besked och utifrån Fortifikationsverkets mandat gör de uppgifter vi får i uppdrag att göra som hyresvärd i denna typ av frågor. Jag lovar att ta med mig era synpunkter och självklart att bidra till att beredningsprocessen går så skyndsamt som möjligt.

Anf. 81 PETER JEPPSSON (S):

Herr talman! Jag är självfallet glad över att statsrådet lovar att jobba för detta. Det är jag tacksam för. Jag hoppas också självfallet att det finns en dialog mellan statsrådet och försvarsministern.

Jag funderar dock lite grann över dröjsmålet. Beror det på ekonomiska skäl, eller finns det andra orsaker? Skulle det vara andra orsaker, som annan stationeringsort, vill jag bara säga att det för att bedriva flygverksamhet med helikopter krävs ett omfattande stöd. Det handlar om vädertjänst, flygtrafikledning, fälthållning, basräddning, bevakning med mera. I Ronneby, Kallinge och Luleå delas dessa kostnader mellan Försvarsmakten och Swedavia, och inom Försvarsmakten mellan JAS 39 Gripen och helikoptersystemet.

Ett beslut att inte bygga en ny hangar för helikopterflottiljen inom Ronneby garnison skulle uppenbarligen få mycket omfattande konsekvenser, inte bara för helikopterflottiljen utan även för F 17 och hela Ronneby garnison. Det tidigare beslutade Ronnebypaketet är en helhet där flera av de ingående delprojekten hänger intimt samman. Det har med kostnadseffektivitet att göra också.

Jag kan bara konstatera att jag inte fick de svar jag önskade. När kommer ett besked? Jag har full respekt för statsrådets situation. Det är som jag sade; egentligen tycker jag själv att frågan kanske borde höra hemma inom Försvarsdepartementet som en helhetssak med rikets säkerhet och allt vad det innebär. Därför återstår för mig att helt enkelt återkomma till försvarsministern med en interpellation om särfrågorna vad gäller helikopter.

Anf. 82 Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att reda ut ansvarsförhållandet på de olika myndigheterna.

Jag tror att det är viktigt att slå vakt om att vi har en ordning där vi i detta fall har två myndigheter som har betydande fastighetsinnehav och är hyresvärdar för en rad andra statliga myndigheter. Vi är exempelvis inom Fastighetsverkets ram hyresvärd för hovet, men vi har inte ansvar för hovets apanage. Vi är hyresvärd för Regeringskansliet, men det är inom Regeringskansliets egen budget tjänsterna köps och hyran betalas till Fastighetsverket.

Detta är för att vi ska få en professionell och strukturerad fastighetsförvaltning som är effektiv ur olika aspekter. I annat fall skulle vi lägga ut fastigheterna på alla olika myndigheter, och de skulle själva både bedriva verksamheter och vara professionella fastighetsförvaltare. Vi vet av erfarenhet att det är svårt att klara av många olika uppgifter. Därför blir det denna rollfördelning, och därför blir också dessa frågor uppdelade på olika departement.

I detta fall är det en rad olika myndigheter och en rad olika delar av Regeringskansliet som är inblandade i processen och bereder frågorna. Som sagt: Så fort vi är klara med beredningsprocessen kan vi också ge ett tydligt besked även om hur denna investering kan dras i gång och exakt när. Jag lovar att ta med mig synpunkterna och det engagemang interpellanten och meddebattören visar upp och helt enkelt se till att vi så skyndsamt som möjligt kan komma till ett beslut och därmed också ge besked i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 2011/12:100 2012 års ekonomiska vårproposition

2011/12:Fi15 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD)

2011/12:Fi16 av Åsa Romson m.fl. (MP)

2011/12:Fi17 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

2011/12:Fi18 av Mikael Damberg m.fl. (S)

med anledning av prop. 2011/12:142 Ändrad könstillhörighet

2011/12:So9 av Lena Hallengren m.fl. (S, V)

med anledning av prop. 2011/12:143 Auktionering av utsläppsrätter

2011/12:Fi20 av Jens Holm m.fl. (V)

Justitieutskottets betänkande

2011/12:JuU8 De brottsbekämpande myndigheternas tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation

Utbildningsutskottets betänkanden
2011/12:UbU13 Förskolan
2011/12:UbU14 Grundskolan

Kulturutskottets betänkande
2011/12:KrU9 Kulturarvsfrågor

19 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 7 maj

2011/12:351 Statligt kontrollerbar kommunikationsinfrastruktur

av *Annika Lillemets* (MP)

till försvarsminister Karin Enström (M)

2011/12:352 Det folkliga upproret i Bahrain

av *Hans Linde* (V)

till utrikesminister Carl Bildt (M)

den 8 maj

2011/12:353 Näringslivets utveckling i Gävleborg

av *Raimo Pärssinen* (S)

till näringsminister Annie Lööf (C)

2011/12:354 Socialt entreprenörskap

av *Carina Adolfsson Elgestam* (S)

till näringsminister Annie Lööf (C)

2011/12:355 Effekter av peak oil på svensk ekonomi

av *Per Bolund* (MP)

till finansminister Anders Borg (M)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 maj.

20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 4 maj

2011/12:565 FN-förhandlingar i Västsahara

av *Amineh Kakabaveh* (V)

till utrikesminister Carl Bildt (M)

2011/12:566 Hbt-personers yttrandefrihet i Ryssland
av *Martin Andreasson* (FP)
till utrikesminister Carl Bildt (M)
2011/12:567 Kameraövervakning
av *Roger Haddad* (FP)
till justitieminister Beatrice Ask (M)

den 7 maj

2011/12:568 Fri fondering för företagare upp till 5 miljoner kronor
av *Hans Backman* (FP)
till finansminister Anders Borg (M)

den 8 maj

2011/12:569 Det kommunala utjämningsystemet
av *Krister Örnfjäder* (S)
till statsrådet Peter Norman (M)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 maj.

21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 4 maj

2011/12:550 Pendlingsmöjligheter i södra Norrland
av *Åsa Lindestam* (S)
till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)
2011/12:557 Ensamkommande barn
av *Thoralf Alfsson* (SD)
till statsrådet Tobias Billström (M)

den 7 maj

2011/12:535 Situationen för politiska fångar i Turkiet
av *Shadiye Heydari* (S)
till utrikesminister Carl Bildt (M)

Svar 2011/12:550 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 maj.

Övriga svar redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 maj.

22 § Kammaren åtskildes kl. 19.17.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen
kl. 15.57 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Prot. 2011/12:110
8 maj

Vid protokollet

CLAES MÅRTENSSON

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till Utrikesnämnden och krigsdelegationen	1
4 § Meddelande om frågestund	1
5 § Anmälan om inkomna upppteckningar från EU-nämndssammanträde	2
6 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	2
7 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
8 § Hänvisning av ärende till utskott	2
9 § Förnyad bordläggning.....	3
10 § Svar på interpellation 2011/12:323 om fördelningen av statliga forskningsmedel mellan lärosäten.....	3
Anf. 1 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	3
Anf. 2 THOMAS STRAND (S).....	3
Anf. 3 FINN BENGTSSON (M).....	4
Anf. 4 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	5
Anf. 5 THOMAS STRAND (S).....	7
Anf. 6 FINN BENGTSSON (M).....	8
Anf. 7 MONICA GREEN (S)	8
Anf. 8 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	9
Anf. 9 THOMAS STRAND (S).....	10
Anf. 10 MONICA GREEN (S)	11
Anf. 11 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	11
11 § Svar på interpellation 2011/12:337 om systemet för utvärdering av högre utbildning	12
Anf. 12 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	12
Anf. 13 IBRAHIM BAYLAN (S).....	13
Anf. 14 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	14
Anf. 15 IBRAHIM BAYLAN (S).....	15
Anf. 16 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	16
Anf. 17 IBRAHIM BAYLAN (S).....	17
Anf. 18 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	17
12 § Svar på interpellation 2011/12:340 om högskoleplatser och forskningsresurser för mindre högskolor och universitet.....	18
Anf. 19 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	18
Anf. 20 MARIE NORDÉN (S)	19
Anf. 21 ROGER HADDAD (FP).....	20
Anf. 22 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	21
Anf. 23 MARIE NORDÉN (S)	22
Anf. 24 ROGER HADDAD (FP).....	23
Anf. 25 JASENKO OMANOVIC (S).....	23
Anf. 26 MONICA GREEN (S)	24

Anf. 27 THOMAS STRAND (S)	25
Anf. 28 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP)	26
Anf. 29 MARIE NORDÉN (S)	27
Anf. 30 JASENKO OMANOVIC (S)	28
Anf. 31 MONICA GREEN (S)	28
Anf. 32 THOMAS STRAND (S)	28
Anf. 33 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP)	29
13 § Svar på interpellation 2011/12:205 om åsikts- och pressfrihet i Turkiet	30
Anf. 34 Utrikesminister CARL BILDT (M)	30
Anf. 35 BODIL CEBALLOS (MP)	31
Anf. 36 FREDRIK MALM (FP)	32
Anf. 37 AMINEH KAKABAVEH (V)	33
Anf. 38 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	34
Anf. 39 Utrikesminister CARL BILDT (M)	35
Anf. 40 BODIL CEBALLOS (MP)	36
Anf. 41 FREDRIK MALM (FP)	37
Anf. 42 AMINEH KAKABAVEH (V)	38
Anf. 43 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	38
Anf. 44 Utrikesminister CARL BILDT (M)	39
Anf. 45 BODIL CEBALLOS (MP)	40
Anf. 46 Utrikesminister CARL BILDT (M)	41
14 § Svar på interpellation 2011/12:342 om Systembolagets vinimport och vingårdsarbetarnas levnadsvillkor	41
Anf. 47 Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	41
Anf. 48 AMINEH KAKABAVEH (V)	43
Anf. 49 JENS HOLM (V)	44
Anf. 50 Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	44
Anf. 51 AMINEH KAKABAVEH (V)	45
Anf. 52 JENS HOLM (V)	46
Anf. 53 Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	47
Anf. 54 AMINEH KAKABAVEH (V)	48
Anf. 55 Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	48
Ajournering	49
Återupptagna förhandlingar	49
15 § Svar på interpellation 2011/12:339 om Sveriges lantbruksuniversitet i Skara	49
Anf. 56 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C)	49
Anf. 57 MONICA GREEN (S)	49
Anf. 58 CECILIA WIDEGREN (M)	50
Anf. 59 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C)	51
Anf. 60 MONICA GREEN (S)	52
Anf. 61 CECILIA WIDEGREN (M)	53
Anf. 62 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C)	53
Anf. 63 MONICA GREEN (S)	54
Anf. 64 Landsbygdsminister ESKIL ERLANDSSON (C)	54
16 § Svar på interpellation 2011/12:328 om apoteksservice i glesbygd	55

Anf. 65	Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD)	55
Anf. 66	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S)	56
Anf. 67	FINN BENGTSSON (M)	56
Anf. 68	Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD)	57
Anf. 69	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S)	58
Anf. 70	FINN BENGTSSON (M)	59
Anf. 71	Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD)	60
Anf. 72	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (S)	61
Anf. 73	Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD)	61
17 §	Svar på interpellation 2011/12:335 om ny start- och landningsbana på F 17 i Kallinge	62
Anf. 74	Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD)	62
Anf. 75	PETER JEPPSSON (S)	62
Anf. 76	ANNICKA ENGBLOM (M)	63
Anf. 77	Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD)	64
Anf. 78	PETER JEPPSSON (S)	65
Anf. 79	ANNICKA ENGBLOM (M)	66
Anf. 80	Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD)	66
Anf. 81	PETER JEPPSSON (S)	67
Anf. 82	Statsrådet STEFAN ATTEFALL (KD)	68
18 §	Bordläggning	68
19 §	Anmälan om interpellationer	69
20 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	69
21 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	70
22 §	Kammaren åtskildes kl. 19.17.	71

